novelės

TOMAS ARŪNAS

RUDOKAS

ŽVĖRIS EINA MIEGOTI

TOMAS ARŪNAS
RUDOKAS

ŽVĖRIS EINA MIEGOTI

n o v e l ė s

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla

Vilnius
1996

UDK 888. 2-3
Ru-39

Viršelyje
I. Lukauskaitės
piešinys

ISBN 9986-413-69-9

RAŠYTOJAS

I

Kartą pasaulyje gyveno rašytojas. Jis rašė knygas. Kitaip jis nebūtų buvęs rašytojas. Bet niekas jo knygų neskaitė, nes tuo metu žmonės neskaitė jokių rašytojų knygų. Žmonės dirbo įvairius darbus, mylėjosi, pykosi, augino vaikus ir gėles, žaidė su kompiuteriais, žiūrėjo televizorių, kalbėjosi telefonu, bet knygų neskaitė. Tiesiog jie neturėjo laiko skaityti knygas. Knygos tapo nereikalingos.

Visi juokėsi iš rašytojo. Argi tai rimtas užsiėmimas – rašyti knygas? – sakė jie. – Juk jų niekas neskaito!

Rašytojas parašė daug knygų, kurių niekas niekada neperskaitė.

Bet jis vis tiek rašė.

Juk jis buvo rašytojas!

O gal todėl jis ir buvo rašytojas...

II

Kartą pasaulyje gyveno rašytojas, kuris nerašė knygų. Todėl jo knygų niekas ir neskaitė.

Rašytojas dirbo įvairius darbus, mylėjosi, pykosi, augino vaikus ir gėles, žaidė su kompiuteriu, žiūrėjo televizorių, kalbėjosi telefonu, bet knygų nerašė. Tiesiog jis neturėjo laiko rašyti knygas.

Visi pavydėjo rašytojui. Argi tai ne puikus užsiėmimas – nerašyti knygų? – sakė jie. – Vis tiek jų niekas neskaito.

Todėl rašytojas ir nerašė. Jis neparašė nė vienos knygos, tad niekas niekada jos ir neperskaitė.

ŽMOGŽUDYSTĖ SU FANTAZIJA

Iš karto prisipažinsiu, kad mėsinėti žmogaus kūną – ne mano darbas. Jeigu jus nuvylė mano prisipažinimas, toliau galite ir neskaityti. Geriau pabučiuokite žmoną į skruostą ir eikite miegoti. Be abejo, taip ir nesužinoję žmogžudystės būdo, prieš kurį bejėgė viso pasaulio policija.

Šiaip aš nesu valkata, bet niūriais rudens vakarais mėgstu vienas valkiotis drėgnomis miesto gatvėmis. Tokiais vakarais dauguma miestelėnų bijo nosį iškišti laukan, todėl man patinka tuščios gatvės ir šiurpaus nuotykio kvapas šnervėse. Jeigu nutiks kažkas ypatinga, pamatysiu aš vienas, pamatysiu pats, o jūs tik perskaitysite laikraštyje kažką panašaus į „miesto šiukšlyne rastas neatpažintas jaunos moters lavonas". Nors tai bus galbūt ir ne mano darbas.

Vieną bjaurų rudens vakarą, krapnojant įkyriam lietui, išėjau iš namų. Tik išėjęs į lauką, atsiminiau pamiršęs skėtį, bet nesugrįžau atgal, nes laikau tai blogu ženklu. Antra vertus, truputį supykau ant savęs, nes lietus buvo tikrai įkyrus ir, kas blogiausia, šaltas. Apskritai vakaras trenkė šviežiu lavonu. Ką gi, pamaniau, šito man ir bereikia.

Nuo pat vaikystės mėgau skaityti detektyvinius romanus, ir visada buvau nusikaltėlių pusėje. Jie vis dėlto žmonės su fantazija, o policija ir visokie privatūs sekliai – tai tiesiog nuobodūs bespalviai šmikiai, vedžiojantys vargšą skaitytoją už nosies ir vykdantys šventą pareigą valstybei, kuri pati yra didžiausias nusikaltimas pasaulio istorijoje. Tikras nusikaltėlis visą savo gyvenimą stato ant kortos, o valstybė kortomis tiktai žaidžia. Bet kraujas, tikras žmogaus kraujas ir būdai, kuriais jis nuleidžiamas, man visada kėlė pasišlykštėjimą. Aš bandydavau įsivaizduoti estetišką nusikaltimą, panašų į pinigų padirbinėjimą arba machinacijas su mokesčiais, bet ir tokie dalykai buvo ne man. Aš norėjau kažko naujo. Tikro nusikaltimo be nusikal-

timo sudėties. Manęs nedomino nei pinigai, nei šlovė. Mane domino žmonės. Vien jie galėjo mane įkvėpti.

Betgi grįžkime į tą bjaurų rudens vakarą. Prisidegęs cigaretę ir pridengęs ją delnu, lėtai ėjau visiškai tuščia gatve. Na, po vidurnakčio, rudenį, lyjant išlenda tik žmonės su fantazija. Tiesą sakant, nebuvau nusiteikęs kažką užmušti. Sakiau juk, kad negaliu pakęsti kraujo, taip pat riksmo ar triukšmo, kuris visada erzina sąmonę ir liūdina sielą. Ėjau šaligatviu nematomas ir negirdimas niekam, traukiau cigaretės dūmą ir saldžiai galvojau apie tai, kaip puiku šią bjaurią naktį būti vienam ir nematyti dar bjauresnių žmonių. Surūkęs cigaretę pajutau drėgną vėsą, ir mane nupurtė nemalonus drebulys. Jau norėjau pasukti atgal, bet staiga pamačiau šviesų šešėlį, stovintį kitoje gatvės pusėje. Šešėlis nejudėjo. Iš pradžių visiškai nesupratau, ar tai žmogus. Taip, aš neapsirikau, ten stovėjo ne žmogus, o mergina. Mergina su baltu lietpalčiu. Štai, pagalvojau, štai ji!

Pajutau, kaip kraujas atgijo gyslose. Perėjau gatvę ir sustingau iš siaubo. Mergina buvo graži, bet panaši į mirusiąją. Turbūt girdėjote, kad kai kurios merginos būna gražios net mirties patale. Marmurinis taurus veidas, aukšta kakta, taisyklingi bruožai, juodi ilgi plaukai, dengiantys smulkius pečius.

Ji nė nesujudėjo. Ji tylėjo. Bet jos akys buvo atmerktos. Aš laukiau, kol ji sumirksės. Deja, ji nesumirksėjo. Apskritai ji nerodė jokių gyvybės ženklų, ir tik faktas, kad ji stovėjo, o ne gulėjo, vertė žiūrėti į ją kaip į gyvą.

– Labas, – prisiverčiau prabilti pirmas.

Nelabai tikėjausi atsakymo.

– Labas, – tarė ji nepraverdama lūpų.

Tai buvo taip netikėta, kad net sutrikau.

– Ką čia veiki? – paklausiau prisidegdamas žiebtuvėliu cigaretę. – Tau nebaisu naktį?

Ji patylėjo, paskui atsiduso.

– Nežinau, – gūžtelėjo pečiais. – Aš apskritai nieko nejaučiu.

– Taip? – pakėliau antakius. – Norėčiau pajusti!

– Eime, – staiga tarė ji.

– Kur?

Ji nieko neatsakė. Jos akys žiūrėjo tiesiai į manąsias. Tai buvo tarsi kvietimas baltam šokiui. Baltam mirties šokiui. Na, pagalvojau, kas per banalybės – vaiduokliai, kapinės, lavonai.

– Eime, – pasakiau, numojęs ranka į visus velnius. – Vesk bet kur.

Ji atsišliejo nuo sienos taip lengvai, kaip lapas nukrenta nuo šakos be vėjo. Nenumaldomai panorau ją paliesti.

– Kuo tu vardu? – paklausiau eidamas šalia.

Ji neatsakė.

Mes ėjome nežinia kur. Realybės pojūtis pamažu nyko, mane užvaldė sapno būsena: dingo lietus, šaltis, laikas. Likome tik mes dviese.

– Čia, – staiga ji sustojo.

Apsižvalgiau. Atsidūrėme kažkokioje dykynėje, panašioje į užmiesčio šiukšlyną.

– Kas – čia?

-Jis turi būti kažkur čia, – atkakliai pakartojo baltoji gražuolė.

Jeigu ne iš tolumos atsklidęs šuns lojimas, būčiau pagalvojęs, kad esu kažkokiame kvailame sapne, kurio visiškai nenoriu sapnuoti.

– Kas? – paklausiau.

– Jis. Mano vaikas.

Tai bent, pagalvojau, susidėjau su beprote.

– Na, na. Kas dar per vaikas?

– Aš užmušiau savo vaiką, – pasakė ji ir nusišypsojo. – Aš nenorėjau, kad jis gyventų šiame pasaulyje. Šis pasaulis yra baisus.

Netekau žado. Ji laikėsi puikiai. Ji puikiai vaidino beprotę.

– Gerai, gerai, mergaite. Klausyk, gal eikime iš čia. Toks jau negeras kvapas nuo šitų šiukšlių...

– Jis sklinda nuo manęs.

Tiesą sakant, jos žaidimas man gerokai įkyrėjo.

– Ną, tu kaip nori, o aš einu.

– Eik, – pasakė ji tokiu balsu, kad nebegalėjau pajudėti iš vietos.

Vėl užsirūkiau. Pasiūliau jai cigaretę, bet mergina papurtė galvą. Be abejo, sunkoka įsivaizduoti mirusiąją, rūkančią cigaretę. Tiesiog nežinojau, nei ką sakyti, nei ką daryti.

– Tu man reikalingas, – pasakė ji susimąsčiusi.

– Kam?

– Tu turėsi mane užmušti.

Pasijutau visiškai išmuštas iš vėžių. Ta baltoji šmėkla man buvo neįkandamas riešutas. Nesupratau, nei kas ji, nei ko jai iš manęs reikia. Negalvojau, kad galiu būti toks neryžtingas ir bailus.

– Nebijok, – tarė ji. – Tai visai nesunku. Tu pamatysi.

– Na, ne, – pasakiau. – Aš nemėgstu kraujo. Ir apskritai nesu šios srities specialistas.

– Visada būna pirmas kartas, – pasakė ji savo bejausmiu, bespalviu balsu. – Ir paskutinis, – pridūrė.

Nors buvo šalta, mane išpylė šaltas prakaitas. Ne, ne, galvojau, tai ne man. Tai neatitinka mano skonio.

– Papasakok apie savo vaiką, – pasakiau norėdamas pakreipti pokalbį kita linkme.

– Ne.

Ji stovėjo su baltu lietpalčiu tarp kažkokių dvokiančių mėsgalių. Gal tai buvo kačių arba šunų lavonai.

– Aš jį pasmaugiau, – pasakė ji, žiūrėdama man į akis.

Jos akys buvo klaikios. Cigaretė mano rankose drebėjo.

– Paskui sukapojau ir išmečiau į šiukšlių konteinerius.

Vargšo vaiko veidelis iškilo man prieš akis, ir aš pajutau tai moteriai nežmonišką neapykantą.

– Kodėl tu taip padarei?

– Nejaugi tu nesupranti?

Aš nervingai užtraukiau dūmą.

– Ne.

– Sakiau, nenorėjau, kad jis gyventų šiame baisiame pasaulyje.

– Tikras altruizmas, – pasakiau piktai. – Tai paprasčiausia žmogžudystė.

– Galbūt, – ji šiek tiek sujudėjo. – Galbūt aš ne taip pasakiau. Aš pati noriu gyventi kitame pasaulyje. Kartu su juo. Aš jį myliu labiau už viską. Labiau už šitą pasaulį. Aš noriu būti kartu su juo ten, danguje.

– Pragare, – pastebėjau. – Jis – danguje, o tu – pragare.

– Ne, – nervingai pertraukė ji. – Žmogžudystė iš meilės yra visai kas kita, negu žmogžudystė iš neapykantos. Dievas yra teisingas, Jis viską supras. O savižudybei man neužteko jėgų. Todėl tu ir esi reikalingas man.

– Gerai. Sakysime, aš tave užmušiu. Tada aš degsiu pragare, tiesa? – nė nepastebėjau, kaip įsivėliau į sofistinį pokalbį. – Juk būsiu padaręs tai iš neapykantos.

Ji patylėjo.

– Prieš tai tu turi mane pamilti.

– Tave? – surikau kupinas pasišlykštėjimo.

– Taip.

Ji buvo nepakartojama. Aš pažvelgiau jai į veidą su tokiu susidomėjimu, kaip kad psichiatras žiūri į ypatingą ligonį.

– Ačiū, – pasakiau. – Buvo malonu susipažinti. Iki pasimatymo. Aname pasaulyje. Nesušalkite.

Ir pasisukau eiti.

Staiga, nespėjęs net rikteleti, pajutau jos šaltas lūpas ant savųjų. Šaltis užliejo visą kūną ir brovėsi vis giliau ir giliau, kol pajutau, kad man gera, kaip tegali būti tik kartu su moterimi.

– Dabar užmušk mane, – pasakė ji po visko giliai alsuodama. Tu juk turi fantaziją. Tu žinai kaip.

Ji nusišypsojo. Aš atsistojau. Žiūrėjau į ją, gulinčią ant žemės su baltu praskleistu lietpalčiu tarp mėsgalių, kaulų ir skudurų.

– Taip, – pasakiau jau nebedvejodamas. – Aš žinau kaip.

* * *

Po keleto dienų oras pasitaisė. Linksmai švietė saulė. Išėjau į ūžiantį miestą. Vaikščiojo tie patys žmonės. Važinėjo tos pačios mašinos. Nusipirkau naują laikraštį, atsisėdau parke ant suolelio. Prisidegiau cigaretę ir atsiverčiau laikraštį. „Miesto šiukšlyne rastas neatpažintas jaunos moters lavonas". Galbūt tai ir ne mano darbas, pagalvojau.

Aplinkui laigė šunys ir žaidė vaikai.

NEBŪSIU GANGSTERIS, BRANGIOJI

Jis pramerkė akis ir pamatė nuogą žmoną, kažko ieškančią aptriušusiame, bet gražiame lagamine. Žmona nepastebėjo vyro pabudimo, užtat jis galėjo ją stebėti ir galvoti, ką galėtų reikšti nuoga žmona, kažko ieškanti savo lagamine. Staiga jis atsiminė skaitytas knygas ir matytus filmus apie vyrus paliekančias žmonas. Bet ši mintis jam pasirodė absurdiška, nes jų šeimos pagrindas – abipusė meilė. Ar gali pabėgti žmona iš mylimo vyro namų? Gali, tačiau tik į paskaitas, moterų konsultaciją arba pas vienintelę tikrą draugę, kuri ją labai myli ir truputį pavydi šeimyninės laimės. Jis nusišypsojo, užsimerkė ir išgirdo, kad žmona surado tai, ko ieškojo. Išgirdęs, kad žmona rengiasi, jis atsimerkė.

Žmona, apsirengusi taip, tarsi eitų į svečius, žiūrėjo į jį ir giedrai šypsojosi. Jis tyliai nusijuokė.

– Aš pajutau, jog tu pabudai, – tarė žmona ir šelmiškai pridūrė, – bet nenorėjau žadinti.

Jis primerkė vieną akį, išplėsdamas kitą. Tai buvo atsakymas. Žmona nusijuokė.

– Aš išeinu.

– Per anksti, – greitai ištarė jis, stengdamasis nutaisyti kuo abejingesnę intonaciją, – iki paskaitos dar daug laiko.

– Man reikia pasiimti knygą. Iš bendrakursės. Ji gyvena šalia instituto.

– Aha, – jis pasirąžė, – knygą... Palauk manęs, išeisime kartu.

– Bet aš labai skubu!

– Aš greitai. Viens, du, op!

Jis pašoko iš lovos ir greitai, kaip sąžiningas gaisrininkas, apsirengė.

Žmona šyptelėjo, norėdama nuslėpti susijaudinimą, bet kaip visa-

da tokiais atvejais šypsena išėjo nervinga ir dar labiau pabrėžė susijaudinimą ir norą jį nuslėpti.

– Tu labai graži, – tarė vyras.

– Ačiū.

– Bet... – jis nebaigė minties ir išsakė kitą, nutaisęs sąmojingą balsą: – Eini į pasimatymą?

– Taip, – nusijuokė žmona. – Į pasimatymą su dėstytojais!

Akimis jis parodė, kad tai labai juokinga, ir pagalvojo: „Koks keistas rytas – tiek juoko, o nelinksma".

– Raktą pasiėmei?

– Jis visada su manimi, – pabrėžė vyras, išsitraukė raktą ir, žmonai išėjus iš buto, užrakino duris.

Žmona įsikibo jam į parankę, jie nusileido laiptais į kiemą ir pro vartus išėjo į miestą.

Sankryžoje jie atsisveikino.

– Iki vakaro, – žmona pabučiavo jį į lūpas.

– Iki, – atsakė jis šypsodamasis ir žiūrėjo, kaip žmonos figūrėlė tolsta neatsisukdama, kol pagaliau susilieja su minia kitų, jam nepažįstamų figūrų.

Jis pasijuto vienišas ir nelaimingas, nes jie buvo suaugę į vieną kūną, jie buvo Meilės kentauras, keliaujantis per amžinybę, tad jis niekaip negalėjo priprasti prie kasdienių laikinų skyrybų, nors ir žinojo, kad vėlei jie susijungs į vieną Meilės kentauro kūną, keliaujantį per amžinybės žvaigždynus...

Jis užsirūkė. Kažkas už jo užkliuvo ir nusikeikė, o paskui atsiprašė. Jis pasakė „nieko tokio" ir pasiliko stovėti toje pačioje vietoje. Jo galvoje ėmė suktis įkyri mintis, kurios forma buvo begalinė seka tų pačių žodžių: „ne tai, ne tai, ne tai..." Jis panoro sustabdyti šios minties traukinuką, monotoniškai bildantį ratais, tačiau visi žodžiai, kuriais jis bandė tai padaryti, lyg tyčia įsijungdavo į bendrą ratų ritmą, ir traukinys važiavo toliau.

Ir staiga jis suvokė tai. Suvokė tai, ką norėjo. Jis pasileido bėgte instituto link.

Minties ritmas pasikeitė. Traukinys ėmė važiuoti greičiau, vis greičiau bildėdamas „taip taip taip taip..." Ir jis, savo žmonos vyras, bėgo greičiau ir greičiau, nekreipdamas dėmesio į žmones, jis bėgo tiesiai į tai.

Prisiglaudęs prie seno namo kampo, jis griežė dantimis, matydamas, kaip jo žmoną bučiuoja žilas vyriškis.

– Užmušiu, – ištarė jis ir užsimerkė, tačiau tuoj pat vėl atsimerkė: jis nenorėjo praleisti tokios progos – matyti tai, ko nenorėtų matyti nė vienas vyras.

Vyriškis apkabino jo žmoną, kuri prisiglaudė prie jo visu kūnu.

Paskui jie pasisuko jo pusėn (jis vos spėjo pasislėpti). Jų žingsniai ėmė artėti, ir jis apkvaito iš baimės, bet susivaldė ir nusprendė rizikuoti. Kai vyriškis su jo žmona praėjo pro kampą, jis smuko už kito jo krašto ir dabar žiūrėjo į tolstančias jų figūras.

– Dėde, jūs banditas?

Jis pamatė murziną vaiką, laikantį rankoje plastmasinį pistoletą.

– Taip, aš banditas, – vyras nutaisė žiaurų ir kartu žaismingą veidą.

– Tada aš tave nušausiu, – tarė vaikis ir nutaikė pistoletą į jo žiaurų ir kartu žaismingą veidą.

– Manęs negalima nušauti.

– Kodėl?

– Todėl, kad aš – gerasis gangsteris. Supranti?

Jis sprigtelėjo vaikui į nosį ir detektyvo žingsniu nusekė paskui suokalbininkus.

– Čich, čich, – vaikas pamėgdžiojo šūvių garsus ir suklykė: – Griūk, tu nebegyvas!

Nebegyvas detektyvas girdėjo tik savo širdies ritmą ir mintį apie išdavystę. Jis prisivijo suokalbininkus ir ėjo iš paskos, atsilikęs per porą dešimčių žingsnių, būdamas tikras, kad jie neatsigręš: apsikabinę žmonės eina neatsigręždami.

Diena buvo be saulės, bet ir be miglos. Viskas pilka ir aišku.

Vyriškis sustojo prie balto namo ir ėmė greitai kažką kalbėti moteriai, kuri nuolankiai nulenkė galvą, ir jie įėjo į baltą namą. „Į svečius pas nesvečius", – pagalvojo vyras ir įėjo paskui juos, žinodamas, kad jie neatsigręš. Porelė užsidarė lifto kabinoje, kiek palaukė (gal bučiavosi) ir pakilo į viršų. Vyras greitai įėjo į kitą kabiną ir intuityviai paspaudė penkto aukšto mygtuką. Kylant aukštyn jam pasirodė, kad krenta žemyn.

Liftas sustojo. Jis išėjo iš kabinos ir išgirdo, kaip jie išlipo šeštame aukšte. Stengdamasis nuspėti, kurioje pusėje rakinamos buto durys, jis išgirdo beprotišką savo širdies dundesį.

Širdies tvinksniai kaip garo kamuoliukai vertėsi per gerklę kartu su iškvepiamu oru. Jis buvo taip pažemintas, kad niekaip negalėjo pakilti, nes nebenorėjo, gal pirmą kartą gyvenime – nebenorėjo. Jam

netgi patiko pirmąkart būti tokiam kaip ne visada. Durys užsitrenkė kairėje pusėje. Jis kiek palaukė ir užlipo į šeštą aukštą. Sustojo prie tų durų (žinojo, kad tai būtent tos) ir staiga suprato, jog neturi ką jiems pasakyti.

Jis stovėjo prie tų durų nejudėdamas, sulaikęs kvapą, jis stovėjo prieš tas prakeiktas duris, kol pasijuto taip, lyg žiūrėtų pro rakto skylutę į tuščią sceną. Jis atsiminė skaitytas knygas ir matytus filmus ir pabandė įtūžti, bet suprato, kad tai kvaila. Jis pabandė suformuluoti kaltinamąją kalbą, bet suprato, kad tai beprasmiška visom prasmėm.

... Vakare jie sėdėjo miegamajame, gėrė arbatą ir tylėdami klausėsi amerikietiško džiazo.

– Aš tave myliu, – tarė žmona.

– Žinau, – tarė vyras. – Ir aš tave.

VIENIŠA MOTERIS SU VAIKU IEŠKO GYVENIMO DRAUGO

Laiškas, rastas Sereikiškių parke ant balto suolelio

Net nežinau, nuo ko pradėti. Įprasta, kada moteris prisistato šitaip: mano ūgis – 172 cm, svoris – 60 (paprastai būna 55 kg), krūtinės apimtis – 84 cm, akys didelės ir žalios, ieškau rimto, negeriančio, nerūkančio, nesimušančio vyriškio iki 35 metų. Savo metų paprastai nenurodoma, apskritai apie save suteikiama kuo mažiau informacijos – neva intriga, paslaptis, ir svajonė apkabins tave vyriška ranka!

Juokinga visa tai. Todėl apie save aš norėčiau papasakoti daugiau, kad vyriškis, radęs mano laišką, ieškotų manęs ne atsitiktinai, ne aklai, bet bent nujausdamas, kokia aš esu.

Esu Mergelė. Išsiskyrusi. Turiu dešimties metų berniuką, kurį labai myliu. Išsilavinimas – aukštasis (bet argi tai turi reikšmę). Rūkau. Per šventes išgeriu vyno arba šampano. Jeigu būna liūdna, galiu išgerti truputį degtinės. Mano vyras buvo menininkas ir gerdavo kaip arklys, todėl man šita liga negresia. Meną mėgstu, bet menininkus – nelabai. Atsikandau. Jie apie nieką daugiau negalvoja, tiktai apie save. Jų paveikslai, jų eilėraščiai, jų moterys, jų degtinė. Žmona – tiktai tarnaitė, kuriai retkarčiais reikia nupirkti gėlių arba kokį blizgutį, bet dažniausiai ji tėra vyro meilės vergė. Iš pradžių, tik susituokus, tai atrodo romantiška, bet paskui tokie santykiai tampa kritiškai realistiški. Nors laikau save idealiste (širdyje), buity esu labai praktiška ir pragmatiška. Norėčiau, kad ir Jūs buityje būtumėte toks pat tvarkingas ir išmintingas.

Šitų savybių neturėjo mano buvęs vyras. Kad geriau mane suprastumėte, būtinai turiu Jums papasakoti apie savo buvusį karalių. Kaip sakiau, jis menininkas, o kadangi gana garsus, tad neminėsiu nei meno rūšies, nei pavardės. Kai ištekėjau, jis tebuvo „teikiantis vilčių". Tos viltys (kritikų ir gerbėjų) visiškai pasiteisino, bet mano viltys buvo visiškai apviltos. Nemaniau, kad menininkai yra tokie egoistai. Na taip, kartais (iš pradžių – visada) jis būdavo geras. Jis mylėjo

mane, jis troško manęs, jis geidė mano širdies karalystės. Ir jis užkariavo ją, mano širdies karalystę, tapo karaliumi. O aš buvau jo žmona, jo karalienė. Ir mes mylėjome vienas kitą, ir bučiuodavome vienas kitam kojas, verkdami iš dėkingumo Dievui už tokią laimę.

Laimę, kuri mirė.

Vieną naktį mano vyras grįžo visiškai girtas. O aš taip jo laukiau. Aš laukiau jo, drebėdama visu kūnu ir širdimi. O jis grįžo visiškai girtas. Nuo jo trenkė medicininiu spiritu (štai Jums ženklas, kuris padės atspėti mano specialybę). Ir dar jis buvo beprotiškai liūdnas. Aš jau gulėjau lovoje. Jis tylėdamas nusirengė ir atsisėdo ant lovos krašto. Mano širdis daužėsi taip, kad skambėjo visas mano mažas kambarėlis. Aš nujaučiau, kad atsitiko kažkas baisaus. Vyras sėdėjo ant lovos krašto, staiga susiėmė rankomis galvą ir pravirko kaip vaikas. Kaip nusikaltęs vaikas. Kas atsitiko, paklausiau glostydama jam galvą, pasakyk, kas atsitiko? Jis atgalia ranka nusibraukė ašaras, pažvelgė į mane mirtininko žvilgsniu ir pasakė: „Aš myliu tave, labai tave myliu, bet buvau tau neištikimas. Jei gali – atleisk. Jei ne – nusišausiu".

Tą akimirką aš vos nenumiriau. Man suėmė toks siaubas ir pasišlykštėjimas. Bet žiūrėdama į vis dar mylimo vyro akis, netikėtai pajutau didžiulį gailestį ir švelnumą – kaip motina, kurios vaikas išdaužė kaimynų langą arba primušė kaimynų mergaitę. Ir aš apkabinau savo vyrą, ir verkdama pasakiau, jog atleidžiu, jog myliu, jog suprantu, ir nieko neklausiau, tik prašiau, kad ateityje, jeigu atsitiktų kas nors panašaus, tegu pasisako taip pat atvirai, o pati pagalvojau: neduok Dieve, neduok Dieve, kad taip dar kartą atsitiktų!

Štai taip mes ir susitarėme. Krauju pasirašėme velnišką sutartį: jeigu vienas iš mudviejų nusideda, bet neprisipažįsta, ir viskas iškyla aikštėn iš svetimų lūpų, – mūsų meilei galas, ir skyrybos neišvengiamos.

Nuo tada ir prasidėjo visos mano nelaimės. Jeigu kalbėsim atvirai, aš, nors ir pasakiau, kad atleidžiu, širdyje vis dėlto niekada negalėjau pamiršti tokio pažeminimo ir nuoskaudos. Ir nepadėjo čia garsioji frazė, kad girtas vyras niekada neperžengs per nuogą moterį. Argi tai pateisina nuodėmę? Ir nepadėjo man net vyro atgaila – matyt, esu griežtai išauklėta, tikra lietuvaitė, kaip pasakytų mano močiutė, nors toks „lietuviškumas" man pačiai brangiai kainuoja.

Nuo tada, nuo tos baisios nakties, mes pradėjome tolti. Mūsų sielos

buvo atkirstos nuodėmės kirviu. Manau, kad mano vyras visada jautė kaltę. O ilgalaikis kaltės jausmas, kaip žinoma, prie gero neprivedu. Apie tuos dalykus mes niekada nekalbėdavome. Po kurio laiko gimė labai lauktas sūnus, ir mes vėl buvome laimingi. Jau trise.

Bet čia atėjo nauja bėda. Iš tos laimės, iš to džiaugsmo vyras pradėjo neapsakomai gerti. Išgerdavo jis ir anksčiau, bet kultūringai. Visi stebėdavosi ir sakydavo: kaip taip gali būti, jis geria su visais ir tiek pat, visi iškrinta kaip musės, o jis – ne. Ir pavydėdavo mano draugės mano vyro proto bei ištvermės. Bet po sūnaus gimimo jis dingdavo iš namų dviem trim parom ir grįždavo mano iš ryto niūrus kaip debesis, užsidarydavo kambaryje ir išlįsdavo tik vakare. O aš bijodavau net įeiti į jo valdas – toks niūrus jis sugrįždavo. Kai vieną vakarą bandžiau su juo pasikalbėti, jis įtūžo ir trenkė delnu man per veidą, ir tada į viską man buvo nusispjaut – ir į jo nuovargį, ir į mūsų meilę, ir tik sūnelio buvo gaila, bet pabučiavau jį miegantį, tą karalaitį, ir išgėriau saują migdomųjų niekam nieko nesakiusi. Bet ar migdomieji buvo išsikvėpę, ar mano organizmas labai stiprus – nenumiriau ir net neišsivėmiau, tik miegojau penkiolika valandų, tikrai kaip užmušta. O vyras visa tai sužinojo tik po metų. Vos neapsiverkė ir vis kartojo: Jėzau, Jėzau, kodėl tu taip padarei, ačiū Dievui, kad viskas gerai baigėsi. O man tada atrodė (ir dabar atrodo), kad geriau būtų buvę, jeigu būtų pasibaigę blogai. Taigi po bandymo nusižudyti mes nutolome dar labiau, o gal aš viena nutolau, tik vyras to nejuto. Supratau, kad galiu būti savarankiška, kad pati esu atsakinga už savo širdies karalystę ir kad joks jis ne karalius, o tik šiaip užkariautojas ir okupantas.

Ir supratau dar, kad nebegaliu gyventi kartu su savo vyru, bet skirtis bijojau, tad persikėliau mokytis į kitą miestą, nors jis labai prašė to nedaryti. Padariau. Ir pajutau palengvėjimą, nors sunku buvo vienai su vaiku. Atvažiuodavo vyras kaip į svečius, dažnai ir girtas, ir be pinigų, ir mūsų meilė (ar bebuvo tai meilė) pavirto ištisa žaizda, ir kai mes mylėdavomės, tą žaizdą deginte degindavo. It medicininiu spiritu. O vyras vis kartodavo, kad myli mane ir sūnelį, bet man nereikėjo tokios meilės, meilės su mėlynėmis, skurdu ir degtinės tvaiku. Ir kas man buvo vyro šlovė? Tik tuščias garsas. Ir mano išvažiavimas tapo trečiuoju nutolimu, po kurio mes niekad nebesuartėjome ir tikrųjų.

Paskui prasidėjo tikras pragaras: vyras pradėjo įtarinėti mane neištikimybe ir mušdavo mane už nieką, ir verkdavo pats paskui, bet

viskas buvo veltui, ir nepadėjo man nei jo ašaros, nei dovanos, nei gražūs jausmai ir žodžiai.

Taip ir gyvenome su vaiku amžiname skurde. Lyg ir susitaikiusi buvau su tokia beviltiška padėtimi, ir draugės užjautė mane (bet kas iš to?), o priešės juokėsi iš manęs, nes vis nugirsdavau kalbant apie mano vyrą, kad labai jau prie panelių linkęs, juk įžymybė kokia, oho ho! Kaip trenkiau vienam baliuj šampano taurę į grindis (tik nuščiuvo visi) ir pasakiau: jeigu taip iš tikrųjų, tai joks jis man vyras, ir jokia žmona aš jam! Ir pradėjo man ploti vyriška kompanija, aš pasileidau šokti, prisigėriau paskui iš nevilties, iš keršto ir liguisto džiaugsmo, kad viskas velniop, kad laisva esu kaip ragana ir galiu daryti ką noriu.

Ir padariau. Šlykštu paskui buvo, neturėjau kur akių dėti ir į veidrodį bijojau pasižiūrėti. Bet paskui nieko – praėjo. Ir nieko nesakiau savo vyrui, o ir jis man nieko nesakė, nors jautėme abu visa tai, ir tai buvo galas, juk pasirašėme krauju tą velnišką sutartį, kuri pradėjo galioti. Kas žino, gal viskas būtų buvę kitaip, jei ne ta sutartis, gal ir velnias nebūtų klaidinęs, kas žino. Rašė dar laiškus mano vyras ir buvo geras bei meilus, ir išgąstis tvyrojo jo akyse, ir sūnų jis nešiojo ant pečių it koks Kristoforas, žengiantis per upę, – bet viskas buvo veltui. Taip ir išsiskyrėme galutinai. Aš vilkėjau tamsią suknelę, o vyras atėjo į teismą su pilku kostiumu, nes kito ir neturėjo, o ir pats buvo pilkas kaip žemė, ir po visko pasakė man: žinok, kad visada tave mylėsiu, net jeigu kekše taptum. Ir nuėjome mes į artimiausią barą, prisigėrėme šampano už vyro pinigus, o paskui kad pradėjau aš verkti, kad pradėjau rėkti, įsitvėrusi nagais į stalą, ir atsipeikėjau tik taksi mašinoje. Nuvažiavome į buvusio vyro namus ir paskutinįsyk – paskutinį kartą gyvenime! – pasimylėjome. Ir taip buvo gera, kad net nusakyt neįmanoma! O gera buvo todėl, kad iš širdies buvo viskas ir tikra, ir daugiau, žinojau, nebebus nei meilės, nei melo mūsų širdžių karalystėje.

Taip ir likau viena su dešimties metų berniuku. Jis jau nebenori miegoti su manimi vienoje lovoje, jis jau gėdijasi būti maudomas ir slepia nuo manęs savo pimpiliuką. Ir naktį pats atsikelia šlapintis. Jis jau didelis, ir jam reikia tėvo.

O tėvas metė gerti ir pradėjo uždirbti nemažus pinigus. Ir girdžiu iš įvairių patikimų šaltinių, kad turi jis dabar kitą moterį ir gyvena gerai. Štai siunčia man kas mėnesį po porą tūkstančių, nors alimentų

atsisakiau, juk esu išdidi lietuvaitė. Ir kartais aš pabundu naktį šaltame guolyje, atsikeliu ir bučiuoju sūnų su ašaromis akyse, ir neturiu ką daugiau priglausti prie krūtinės. O kekše, kaip sakė buvęs karalius, būti nenoriu, nors pavasarį taip norisi meilės, beprotiškos aistros, ir tada aš prisimenu buvusią meilės imperiją, bet tik akimirka, tiktai viena akimirka užtemdo man akis, o paskui aš vėl pasijuntu stipri ir protinga, ir verta tikros meilės.

Taigi atleiskite, Pone, už sugaištą laiką. Jeigu Jus sudomino mano laiškas, parašykite ir padėkite laišką ant šito suoliuko kitą penktadienį, tik prašau: netykokite už krūmų, nežiūrėkite, kas ateis pasiimti, – nepavyks. Na, o jeigu nesudomino, būkit malonus, palikite vietoje, juk vokas neužklijuotas, leiskite man laukti, Pone, aš kantri, aš galiu laukti visą gyvenimą.

MERGINA, PANAŠI Į TANITĄ

Jaunas elegantiškas vyriškis, vilkintis madingą ilgą lietpaltį, išlipo iš traukinio „Kaunas-Vilnius" ir, pastatęs ant žemės juodą lagaminėlį, žiebtuvėliu prisidegė cigaretę. Godžiai traukdamas dūmą jis žvalgėsi po peroną, tarsi kažko ieškodamas. Gal jis tikėjosi, kad jį pasitiks? Bet ne, jo niekas neturėjo pasitikti, jis tai puikiai žinojo. Jį pasitikdavo anksčiau – tai viena, tai kita moteris. Keitėsi miestai ir traukiniai, keitėsi moterys, bet jis buvo vis toks pat. Toks pat vienišas. Vienatvė buvo jo motina, sesuo ir meilužė. Ji nepalikdavo jo net lovoje, kai jis aistringai mylėdavosi su moterimi. Lovoje visos moterys klausdavo: „Kas tau, brangusis? Apie ką tu galvoji?", tikėdamosis išgirsti atsakymą: „Apie tave, brangioji, tiktai apie tave". Nors iš tikrųjų jis galvodavo apie vienatvę. Ji buvo jo ištikimoji mylimoji, kurios ir nekentė, ir geidė. Nė viena moteris nesugebėjo ištirpdyti jo širdyje ledo, užpildyti, užlieti šiluma visą jo sielą. Ir čia buvo ne jų kaltė – jos mylėdavo jį nuoširdžiai, ištikimai, net kvailai, iki išprotėjimo. Nors jis nebuvo nei gražuolis, nei turtuolis. Bet jas užburdavo jo elegancija, sodrus balsas, tvirtas būdas ir kažkoks nepaaiškinamas prigimtinis liūdnumas, tiesa, netrukdantis jam nei juoktis, nei šypsotis, – daugiau jaučiamas nei matomas.

Taigi jaunojo elegantiško vyriškio nepasitiko jokia moteris. Ta, paskutinioji, liko Kaune. Tai buvo jų atsisveikinimo pasimatymas. „Praeitis praėjo, ateities nėra", – pagalvojo vyriškis. „Argi pirmą kartą", – bandė pasiguosti. „Bet argi paskutinį", – ironiškai atsiliepė sau. Jis numetė nuorūką ant perono ir užmynė ją juodu tikros odos batu. Pūtė žvarbus ankstyvo pavasario vėjas. Jo šnervės suvirpėjo. Pavasario vėjas kvepėjo laužo dūmais, traukiniais ir... moterimis. Taip, taip, pavasario vėjas kvepėjo moterimis!

Jį nupurtė drebulys. Vakaro vėsa priminė, kad laikas judėti. Judėti

– kur? Dabar jis buvo laisvas. Jis galėjo eiti kur nori ir daryti ką nori. Bet tą akimirką jis dar nežinojo, ką jis nori daryti. Vis dėlto nutarė eiti. Paėmė juodą lagaminėlį ir pajuto krūtinėje tokį lengvumą, kokį galima pajusti tik po didžiulės ilgalaikės įtampos. Dabar jis buvo laisvas ir todėl galėjo judėti bet kuria kryptimi laike ir erdvėje. Lagaminėlyje buvo tvarkingai sudėti marškiniai, kojinės, skutimosi įrankiai, rankšluostis, dantų šepetukas ir pora prezervatyvų, kuriuos nusipirko Kauno geležinkelio stotyje. Lagaminėlyje buvo visas jo turtas. Namuose, tiksliau, kambaryje, kurį jis nuomavo, jo niekas nelaukė. Prieš eidamas jis pažvelgė į juodus tikros odos batus ir pamatė, kad vieno bato raištelis atsirišęs. Jis pastatė lagaminėlį ir pasilenkė prie bato.

– Jūs kažko laukiate?

Pasilenkęs jis pakėlė nustebusias akis. Priešais stovėjo mergina su juodais, supintais į kasytę plaukais ir vaikiškai putliomis lūpomis. Ji pasirodė jam panaši į indėnę ir apskritai pasirodė kažkur matyta. Mergina išpūtė cigaretės dūmą ir paklausė:

– Ar šitas traukinys atvažiavo iš Kauno?

Jis vis dėlto užsirišo batą ir atsitiesė.

– Taip, iš Kauno. O jūs kažko ieškote?

– Jis neatvažiavo, – nervingai pasakė mergina ir nusviedė cigaretę. – Bet tai nebesvarbu.

Jis vos suvaldė šypseną. „Du nelaimingieji, – pagalvojo. – Du nelaimingieji susitiko perone. Aš įsimylėjau ją, o ji – mane..."

– Kodėl gi nebesvarbu... Jūs tokia jauna...

– Atsirado senis, – nutraukė jį mergina. – Kuo tu vardu?

„Kas per paprastumas, – nepatenkintas pagalvojo jis. – Elgiasi kaip prostitutė."

– Ričardas.

– O aš – Diana.

„Princesė mat, – pagalvojo vyriškis. – Būk tu nors ir Anglijos karalienė".

– Šalta, – pasakė ji ir išsitraukė cigaretę. – Gal pridegtum?

Jis spragtelėjo žiebtuvėliu, ir liepsna apšvietė aistringas Dianos lūpas.

– Tu vienas? – paklausė ji.

– Ne, su apsauga, – pasakė jis, galva mosteldamas į netoliese svirduliuojančius girtuoklius.

Ji šyptelėjo.

– Nepyk, kad prikibau. Man liūdna, o gal tiesiog nuobodu. Matai, kokia aš paprasta ir atvira.

Ji koketiškai blykstelėjo akimis.

– Diana... – tarė jis. – Gražus vardas. Man taip pat liūdna ir nuobodu, ir aš taip pat noriu būti paprastas ir atviras. Todėl siūlau kartu išgerti po taurę šampano. Tikiuosi, tai nėra įžūlus pasiūlymas?

– Ne, – nusijuokė ji. – Visai ne. Bet aš siūlau išgerti ne po taurę šampano, o nusipirkti visą butelį ir važiuoti pas mane į svečius. Tikiuosi, šis pasiūlymas nėra įžūlesnis negu tavasis?

Jis nusijuokė pro sukąstus dantis.

– Puiku, – tarė jis. – Važiuojam!

* * *

Jie nusipirko šampano ir cigarečių. Paskui sėdo į taksi mašiną ir nuvažiavo. Tik įsėdusi ji iškart paklausė, ar čia rūkoma, ir, aišku, užsirūkė. Jis stebėjo ją akies kraštu ir niekaip negalėjo atsikratyti įspūdžio, kad yra ją kažkur matęs. Bet sakyti merginai, kad kažkur esi ją matęs – ne tik banalu, bet ir netaktiška, todėl jis nutylėjo.

Keldamasis liftu į devintą aukštą, jis tikėjosi išvysti tradicinį merginos butuką: jaunatviška netvarka, moteriškos smulkmenos, paveikslėliai ant sienų ir taip toliau. Tiktai lifte jis atkreipė dėmesį į tai, kad merginos drabužiai ir papuošalai – ne iš pigiųjų. Bet stengėsi negalvoti apie ją blogai, nors įvykių eiga liudijo ką kita. „Trisdešimtmetis vyras buvo nužudytas aštuoniolikmetės prostitutės bute trimis peilio smūgiais į krūtinę", – juokais pagalvojo jis.

– Čia, – tarė mergina ir atrakino oda aptrauktas duris.

Jis atsargiai peržengė slenkstį ir nustebo. Skoninga prabanga karaliavo šiuose namuose! Sienos buvo išklotos medžio lentelėmis, juodi tikros odos batai paniro į purų ilgakailį kilimą, pro svetainės duris buvo matyti komfortiški minkšti baldai, didžiuliai paveikslai ir trijų aukštų muzikos aparatūra.

– Viskio? Konjako? – išgirdo sakant merginą.

– Bet mes juk turime šampano... – sumišęs pasakė jis.

– Šampaną gersime paskui, – pasakė ji. – O dabar reikia sušilti. Tu nusirenk, nusirenk, Ričardai. Kavos gersi?

– Ką? A, kavos... Taip, gersiu.

Ji nusimetė švarką ir nuėjo virtuvėn. Jis nusivilko lietpaltį, nusiavė batus ir su lagaminėliu įėjo į svetainę. „Negali tu be moterų, Rička, negali. Nuolat įsiveli į love stories.*" Jis atidarė lagaminėlį, ištraukė šampaną ir cigaretes. „Ir į ką ji man panaši? – vėl pagalvojo Ričardas. – Kartais jos visos tampa panašios viena į kitą."*

Į kambarį įėjo Diana su padėklu.

– Nori muzikos?

Nelaukdama atsakymo ji įjungė aparatūrą ir kambarį užliejo... Štai! Jis net stryktelėjo iš vietos. Štai į ką ji panaši!

– Ko tu trūkčioji? – nustebo ji.

– Atsiminiau, – nusijuokė jis, – į ką tu man panaši.

– Na, ir į ką? – ji koketiškai palenkė galvą į šoną.

– Į šitą dainininkę, – jis mostelėjo ranka į magnetofoną. – Į Tanitą Tikaram! Tikrai.

– Nieko panašaus, – ji papurtė galvą. – Visiškai. Tu kuoktelėjai. Jokio panašumo!

– Plaukai! Akys! Visas kūnas! – prieštaravo jis.

– Negi tu nori pasakyti, kad esi matęs visą mano kūną, jau nekalbant apie Tanitą Tikaram? – įžūliai paklausė ji.

– Tu tikrai panaši į Tanitą, – pakartojo jis. – Sau tu gal ir nepanaši, o man – labai.

– Tiek to, Ričardai. Ačiū Dievui, kad tu nepanašus į Keviną Kostnerį. Nu-mir-čiau!

Ji užkrečiamai nusijuokė. Paskui paėmė dvi taureles ir neklausdama įpylė viskio.

– Sėskis, svety iš tolimų kraštų.

Jis atsisėdo į minkštą odinį fotelį.

– Ar čia rūkoma?

– Be abejo, – atsakė ji ir atidarė langą. – Aš pati rūkau kaip garvežys. Bet prieš tai išgerkime.

Jis jau rezgė kažkokį tostą apie erelio skrydį, bet Diana nutraukė jį nespėjus nė prasižioti.

– Nereikia prakaituoti. Apsieisime be tostų ir be mostų.

Jie tylomis net nesusidaužę išgėrė ir abu vienu metu užsirūkė. Kūną užliejo šiluma, ir jis pajuto, kaip įtampa dingsta ir jį vėl apima pavasarinis lengvumas.

– Kodėl tavo akys tokios liūdnos? – paklausė ji.

– Todėl, kad mano meilė mirė, – atsakė jis.

– O aš niekada gyvenime nieko nemylėjau, – pasakė ji. – Niekada nieko.

– Negali būti, – pasakė jis. – Juk vis dėlto jauna graži mergaitė...

– Aš netikiu meile, – nutraukė ji. – Tai arba apgaulė, arba saviapgaulė. Juk iš tikrųjų visi dalykai gyvenime yra konkretūs. Jie yra arba jų nėra. Visa kita – sapnai. O meilė... Ne, nežinau, kas tai yra meilė.

– Jeigu tu nežinai, kas yra meilė, kaip tu gali sakyti, kad jos nėra?

Ji tylėdama piktai žiūrėjo jam į akis, tarsi norėdama nusikeikti.

– Atkimšk šampano butelį, – pasakė ji ir išėmė iš baro dvi taures.

Jis klusniai paėmė butelį, be garso atkimšo jį ir pripildė taures. „Šampanas ir Tanita Tikaram, – pagalvojo Ričardas. – Per daug romantiška tokiam palaidam senberniui kaip tu..."

– Išgerkim už... – pradėjo jis pakėlęs taurę.

– Tiktai ne už mane! – riktelėjo ji. – Nemėgstu, tiesiog nekenčiu jokių palinkėjimų ir tostų už mano sveikatą bei laimę!

– Tada išgerkime už Tanitą Tikaram, – pasakė jis.

– Puiku, už ją išgersiu mielai!

Jie susidaužė ir išgėrė. Ji išgėrė iki dugno. „Rūko kaip garvežys, maukia kaip vežikas", – pagalvojo jis. – O tokia daili mergaičiukė. Ir butas nieko sau. Keista." Jis apsižvalgė po kambarį.

– Viską nupirko jis, – pasakė ji, išpūsdama dūmus į lubas. – Ir šitą butą.

Jis prisimerkė ir pažvelgė jai tiesiai į akis.

– Kas – jis?

– Tas, kuris neatvažiavo šįvakar.

– Gal dar paskambins?

– Jis niekada neskambina. Ir niekada pas mane nevažiuoja savuoju „BMW". Jis atvažiuoja kiekvieną šeštadienį, kiekvieną šeštadienį tuo pačiu traukiniu, tuo pačiu laiku. Didysis kombinatorius ir konspiratorius Ostapas Benderis iš Kauno. Aš esu jo meilužė, – ir pridūrė: – Buvau.

– Nebijai? – sausai paklausė jis. – Vyrukas, atrodo, nepėsčias.

– Jis pats bailys, – niekinamai nusiviepė ji. – Tokie visada bijo. Tiktai apsimeta drąsūs. Uždirba milijonus, o paskui dreba, kad kas galo nepadarytų. O kur dar šeima, vaikai, padoraus vyro vardas? Ne, jis nieko nepadarys.

– O ką darysi tu?

Jis gurkštelėjo šampano ir užgesino cigaretę. Ji gūžtelėjo pečiais.

– Gyvensiu. Nebijau nė velnio. Aš jam nieko neskolinga. Visa tai, – ji mostelėjo ranka, – tėra užmokestis už...

Ji nutilo. Paskui paklausė:

– O tu mylėjai?

– Taip. Ir stipriai.

– Kas atsitiko?

– Nieko ypatingo. Dažniausiai meilė miršta tyliai. Pabundi vieną rytą ir jauti – jos nebėra.

– Kaip paprasta, – nusijuokė ji. – „Jos nebėra". Todėl, kad jos ir nebuvo. Aš juk sakiau.

– Ji buvo!

Jo balse buvo girdėti pyktis.

– Bet tai neįrodoma, – nepasidavė ji.

– Ar mes čia ginčytis susirinkome? – jis pakeitė intonaciją. – Gal pašokime? Puiki muzika.

Ji užgesino šviestuvą ir uždegė žvakę. Paskui pati priėjo ir uždėjo rankas jam ant pečių. Jis pasijuto nesmagiai, netgi droviai.

– Pašokime, – tarė ji, ir jos balse suskambo liūdesys. – Tikrai puiki muzika.

Jie šoko iš pradžių nedrįsdami stipriai glaustis vienas prie kito. Paskui jis nedrąsiai ranka perbraukė jos plaukus ir sustojo ties kasyte.

– Aš norėčiau išpinti tavo plaukus, – sukuždėjo jai į ausį.

Ji nieko neatsakė. Jis iš lėto išpynė jos plaukus. Dabar jie laisvai krito ant pečių. Jos akyse atsispindėjo žvakės liepsna. Ji vos vos šypsojosi. Jis susijaudino ir prisiglaudė ją prie savęs.

– Kartais geriau nieko nežinoti vienam apie kitą, – sukuždėjo ji. – Kartais labai gera nežinoti.

– Taip, – kimiai ištarė jis. – Tikrai taip.

Muzika užpildė visą kambarį, jie pasidavė svajingam Tanitos balsui, lėtai melodijos tėkmei, kuri nešė juos vis toliau nuo praeities, nuo kasdienybės, nuo tuštumos ir vienatvės...

Jie suartėjo čia pat, ant didžiulio puraus kilimo. Žvakės šviesoje jos pritvinkę krūtų speneliai buvo panašūs į neišsprogusius pumpurus, ir jam buvo malonu jausti, kaip jos gėlės žiedas skleidžiasi tiesiog rankose. Jie mylėjosi daug kartų, godžiai ir beprotiškai, ne-

sigėdydami nei savo kūnų, nei aistros aimanų, jie glamonėjo vienas kitą, jis darė viską, ko norėjo ji, o ji – ko norėjo jis, nors tie norai nebuvo išsakomi žodžiais. „Du nelaimingieji susitiko perone. Aš įsimylėjau ją, o ji – mane."

– Tanita, – sukuždėjo jis. – Aš myliu tave.

– Brangusis, – kimiu trūkčiojančiu balsu tarė ji. – Brangusis mano, mylėk mane, mylėk mane stipriau, mylėk mane.

Ir jie mylėjosi nejausdami nei laiko, nei nuovargio. Jis žiūrėjo į jos virpančias krūtis, į jos pilvą ir kojas, jis žiūrėjo į jos gražų veidą, ir prisiminė visas savo buvusias moteris, ir visų moterų veidai susiliejo į vieną, – panašų į Tanitos Tikaram.

– Aš myliu tave, – tarė ji dusdama nuo aistros. – Aš myliu tave, nors žinau, kad meilės nėra.

„Ji yra, bet ji mirtinga kaip ir mes", – pagalvojo jis, bet nieko nepasakė. Jie nė nepastebėjo, kaip užgeso žvakė ir nutilo Tanitos Tikaram balsas, juos užliejo nauja aistros banga ir jie paskendo beprotiškame verpete.

Pabudęs jis gulėjo atmerktomis akimis žvelgdamas į lubas ir bandydamas susivokti, kas atsitiko. „Du nelaimingieji, – prisiminė jis. – O kur manoji Tanita?"

Tanitos nebuvo. Nei balso, nei kūno. Prišliaužęs prie stalo atsigerti likusio šampano, ant stalo pamatė raštelį. Tada gal pirmą kartą išsigando, ir todėl visų pirma išgėrė šampano taurę, paskui užsirūkė ir tik tada išdrįso perskaityti.

„Aš myliu tave, nors žinau, kad meilės nėra. Bet šiąnakt ji buvo. Šiąnakt meilė buvo su mumis! O iš ryto ji mirė. Jeigu aš sakau – mirė, vadinasi, ji buvo gyva. Gyva kaip tos žvakės liepsna. Žvakės, kuri sudegė. Bet liepsna buvo gyva. Kartais geriau nežinoti, kad ji yra. TANITA."

* * *

Jaunas elegantiškas vyriškis su juodu lagaminėliu rankoje ir juodais tikros odos batais įlipo į traukinį. Jis sustojo tambūre ir užsirūkė. Godžiai traukdamas dūmą jis žvalgėsi po peroną, tarsi kažko ieškodamas. Gal jis ko nors laukė? Bet ne, jis puikiai žinojo, kad niekas neateis jo išlydėti.

Jis išmetė nuorūką ir įėjo į vagoną. Pro vagono langus buvo maty-

ti, kaip jis ieško vietos. Pagaliau jis atsisėdo ir pažvelgė pro langą. Net žiūrint iš toliau jo akyse buvo matyti prigimtinis liūdesys, – daugiau jaučiamas negu matomas. Bet kai kam šį kartą jis buvo matomas labai aiškiai. Pagaliau traukinys pajudėjo, nusiveždamas jo liūdnas akis, taip ir nepamačiusias perone Tanitos.

NAKTINIS DELFINAS

Šviesiaplaukis berniukas Linas gulėjo lovelėj. Artėjo tvanki vasaros naktis, mėnulis maloniai žvelgė iš dangaus, ir Linas niekaip negalėjo užmigti. Jis pats nežinojo, kas jam dabar būtų mieliau – užmigti ir sapnuoti spalvotus sapnus ar ilgai žiūrėti į gražų, ryškiai geltoną mėnulį, šviečiantį jam į veidą.

– Seneli, – suverkšleno Linas, tačiau jo tylaus balselio niekas neišgirdo. Berniukas sulaikė kvėpavimą: gal išgirs žingsnius. Tačiau namuose buvo tylu. Tylu, tamsu ir tvanku. Tamsa mėnulio spinduliuos blizgėjo kaip mamos kailiniai. Kai mama eidavo į svečius, ji apsivilkdavo sidabru blizgančius kailinius, kuriuos pamatę dėdės gražiai šypsodavosi ir sakydavo „O!" Berniukas labai gerai tai atsimena, nes tie kailiniai buvo jo mamos. Mamą, kurią jis labai labai mylėjo. Tačiau, kai tėvelis mirė jūroj, mama ėmė kviestis į svečius kvailus vyrus, kurie senelį vadindavo „Seniu", o pamatę berniuką sakydavo: „Mažo vaiko Lino – prasisegęs klynas!" Berniukas nurausdavo ir pažvelgdavo žemyn, o kvaili vyrai garsiai, keistai gokčiodami juokdavosi, nes berniukas tuomet mūvėdavo kelnaitėmis be sagų. Kai vieną baisų vakarą barzdotas vyras bučiavo mamą, kuri kartojo žodį „nereikia", Linas, stovėjęs tarpdury, pasakė, kad jie abu yra kvailiai, todėl ir bučiuojasi. Vyras nuraudo (jo klynas buvo prasisegęs) ir piktai sušuko, kad Linas dingtų iš kambario. Mama pašoko nuo sofos ir, pačiupus berniuką už alkūnės, norėjo jį išvesti, bet Linas užsispyrė lyg asiliukas ir inkšdamas kartojo „neisiu, neisiu, neisiu", kol vyriškis, gudriai nusišypsojęs, paklausė kodėl. Berniukas panarino galvą. Mama skaudžiai suspaudė jo alkūnę, o vyriškis, įsakmiu balsu taręs „paleisk jį!", pakartojo klausimą „kodėl?"

– Todėl, kad jūs abu prasisegę! – sušuko Linas ir pravirko.

Mama aiktelėjo ir pažvelgus į sijoną puolė jį sagstytis, o vyras

nuraudo dar labiau ir kažkaip keistai persikreipė. Berniukas verkė, vis pašliurpščiodamas nosimi, nes labai labai mylėjo savo mamą, kuri buvo kvaila, o vyras buvo didelis, barzdotas ir negražus. Mama vėl kaire ranka griebė Liną už alkūnės, o dešine trenkė jam per kairįjį skruostą, kuris buvo šlaput šlaputėlis nuo ašarų. Berniukas pravirko dar garsiau, nes jam skaudėjo ne skruostą, o širdelę, kuri lyg mažutėlis paukštukas braižėsi krūtinėje.

– Nu-u, – nutęsė barzdočius. – Tu juk vyras! O bliauni...

– Aš ne vyras! – suriko berniukas pro ašaras. – Aš Linas!

Vyriškis staiga susimąstė, o mama čiupo berniuką ir ištempė jį iš kambario.

– Dar įeisi, – tarė ji, grėsmingai suraukusi kaktą ir išplėtusi akis, – užmušiu!

Ir užrakino berniuką mirusio tėvelio kambaryje.

Paskui mama pabėgo. Taip sakė senelis, grįžęs iš kaimo. Porą kartų į butą buvo atėję rimti, bet geri dėdės ir kažką šnekėjosi su seneliu. Vienas iš jų, paglostęs Linui sušiauštaplaukę galvelę, padovanojo jam didžiulį skanų saldainį. Paskui senelis pasakė, kad reikalai sutvarkyti, mama nebegrįš ir dabar jie gyvens šiame bute vieni du. Iš pradžių berniukas ilgėjosi mamos, bet senelis labai mylėjo jį, daug pasakodavo apie tėvelį, kurį berniukas atsiminė kaip stambų ir visada linksmą, kvatojantį vyrą su kapitono kepure. Tėvelis kvepėjo jūra – žuvimi, dūmais ir vėju. Kai tėvelis stipriai bučiuodavo ir aukštai mėtydavo berniuką, jis taip pat kvepėdavo jūra... Mama stovėdavo šalia, kaprizingai patempusi lūpytę, tėtė paleisdavo berniuką ir, įsirėmęs rankomis į šonus, sakydavo:

– Cho cho, gal ir tave pamėtyti? – ir čiupdavo mamą per liemenį, mama keistai prunkšdavo ir sakydavo: „Broniau, tu smirdi konservais!"

– Seneli! Seneli! Seneli! – ėmė šaukti berniukas, nes staiga jam pasidarė baisu, kad liko visiškai vienas. Tačiau pasigirdo žingsniai, ir kambario durys prasivėrė.

– Aš čia, – tarė senelis ir nusišypsojo. – Čia.

– Seneli, ateik, – virpančiu balsu paprašė berniukas. – Man baisu.

– Ko gi tu bijai, vaikiuk? – atsiduso senelis ir įėjo į kambarį, uždarydamas duris.

– Mamos...

– Mamos pasiilgai? – piktai pertraukė senelis.

– Ne, nepasiilgau... Bijau.

– Bijai mamos? – senelis pakraipė galvą. – Tai kad jos nėra.

– Yra, – suinkštė berniukas.

– Kur, – senelis nustebo, – yra?

– Galvoj, – atsakė berniukas ir pravirko.

Senelis atsikrenkštė ir atsisėdo ant lovos krašto. Berniukas įsikniaubė veidu į pagalvę ir ji tuoj pat sudrėko. Senelis porą kartų atsiduso lyg norėdamas kažką pasakyti. Berniukas verkė, bet ne iš baimės jis verkė, ne – vėl širdelė pavirto paukštuku su aštriais nagiukais.

– Linai, – staiga ryžosi senelis, – o nori, aš tau pasaką paseksiu?

Berniukas atsuko ašarotą veidą, blizgantį mėnulio šviesoj, ir, šniurkštelėjęs nosimi, tarė:

– Noriu...

– Tik susitarkim, kad paskui iškart užmigsi, gerai?

– Gerai, seneli.

– Nieko nebijosi, norėsi miego ir gražaus saldaus sapno, taip?

– Taip.

– Šaunuolis, – senelis paglostė berniuko skruostą, o tas prisiglaudė veidu prie rankos. – Šaunuolis mano anūkas Linas...

Linas aplaižė sūrias nuo ašarų lūpas ir vėl atsiminė tėvelį, kvepiantį jūra...

– Pasakok, seneli, – greitai sukuždėjo jis.

– Neskubink, neskubink, anūkėli, nes pasaka bus labai graži ir labai trumpa...

– Trumpa..? – suknirzė Linas.

– Už tai graži, – atsakė senelis, – kaip tikras sapnas...

– Tada gerai, – berniukas įsitaisė patogiau ir, išplėtęs perštinčias akeles, žiūrėjo į liesą senelio veidą, apžėlusį trumpa barzduke, kuri mėnulio šviesoj atrodė dar žilesnė.

Senelis pažvelgė į geltoną mėnulį, maloniai žiūrintį į juos iš dangaus, atsikosėjo ir pradėjo:

– ... kartą, dar prieš mūsų erą, į didžiulę, mėlyną ir galingą jūrą išplaukė mažas tamsiaodis žmogus. Jis turėjo moterį ir porą vaikų, ir visi jie buvo labai alkani. Žmogus įlipo į valtį, išskobtą iš medžio kamieno, ir išplaukė ja į mėlyną, neaprėpiamą jūrą, kurioje tikėjosi sugauti didelę žuvį. Moteris su vaikais stovėjo ant akmenuoto kranto, kol medinis laivelis susiliejo su horizontu...

Staiga jūroje pakilo baisi audra. Juodi debesys lyg piktosios dva-

sios užtemdė dangų. Tamsiaodis žmogus nutarė kuo greičiausiai irtis į krantą, tačiau banga sulig namu užpuolė laivelį, plačiai išsižiojo ir prarijo jį kartu su tamsiaodžiu žmogumi... O moteris su vaikais tuo metu šildėsi prie ugnies akmeniniame urve. Jie bijojo piktosios audros dvasios ir baiminosi, kad ji atims iš jų tamsiaodį žmogų, kurį labai mylėjo.

Kai audra nurimo, moteris su vaikais nuėjo prie jūros pasitikti mylimo tamsiaodžio žmogaus. Jie nežinojo, kad jį pasigrobė piktoji audros dvasia. Jie stovėjo ant kranto iki pat nakties. Mėnulis ir mėlynos žvaigždės apšvietė moterį su vaikais, – išsigandusius, verkiančius... Jie suprato, kad žmogus nebegrįš. Maža mergaitė inkštė lyg mušamas šunelis, o už ją vyresnis berniukas – žmogaus sūnus prisiekė motinai, mėnuliui ir žvaigždėms, kad atkeršys piktajai dvasiai už tėvą. Moteris apkabino vaikus ir jie sugrįžo į urvą.

Praėjo dešimt metų. Sūnus išaugo ir suvyriškėjo. Išmoko medžioti stiprius ir plėšrius žvėris, žvejoti žuvis ietimi, kurią šiais laikais vadina žeberklu, nuspėti orą iš dangaus, užuosti laužo dūmus, sklindančius iš tolimos priešų stovyklos... Jis tapo raumeningas, lankstus ir gražus. Mergaitė, jo sesuo, taip pat išaugo ir išgražėjo. Motina net baiminosi, kad jos nepavogtų koks vyras, todėl vakarais mergaitė sėdėdavo prie ugnies, gamindavo maistą iš brolio medžioklės laimikio arba pindavo krepšius maistui ir įvairiems daiktams. Taip pat iš žvėries kailio siūdavo motinai ir broliui drabužius, kurie apsaugodavo nuo jūros vėjo, nakties šalčio ir nuodingo vabzdžio įkandimo. Motina seno ir silpo, o jos vaikai stiprėjo ir gražėjo...

Vieną rytą sūnus pabudo ir pamatė virš jūros piktosios dvasios debesis. Jis užsimetė žvėries kailį ant nuogo liekno kūno, pastvėrė ietį ir, nieko nesakęs nei motinai, nei seseriai, kurios dar miegojo, greitai nubėgo prie jūros, sėdo į medinę valtį ir išplaukė... Jis neužmiršo savo tėvo – tamsiaodžio žmogaus, pagrobto prieš dešimtį metų. Ir nusprendė būtent dabar atkeršyti piktajai dvasiai – nukauti ją ir atgauti tėvą.

Kaip ir tąsyk pakilo baisi audra, riaumojanti galingų plėšrūnų balsais... Sūnus pamatė bangą sulig namu, artėjančią prie jo, ir iškėlė rankoje lanksčią ir tvirtą kaulinę ietį. Banga, baisi lyg didžiulis ryklys, pražiojo nasrus, sūnus užsimojo ir sviedė ietį į juodą gerklę. Tačiau banga kartu su ja prarijo ir sūnų. Jis išgirdo piktosios dvasios kvato-

jimą, paskui švininis jūros vanduo plūstelėjo į plaučius ir sūnus paniro į šaltą tamsą, o juodas verpetas traukė jį vis giliau ir giliau...

Po kiek laiko sūnus atsimerkė, galvodamas, kad jau yra miręs. Tačiau aplink jį plytėjo rami ir neaprėpiama jūra, skaisčiai švietė saulė ir žydras dangus, o jį patį kažkas plukdė vandeniu! Sūnus juto stiprią nežinomos žuvies nugarą. Jis išsigando, tačiau mintis, kad liko gyvas, buvo daug stipresnė už baimę, todėl jis tvirčiau įsikibo į žuvies liemenį ir užsimerkė... Didelė žuvis plukdė jį linkui kranto, ant kurio stovėjo sena žila moteris su gražia dukterimi, įsikibusia jai į ranką. Šįkart jos neverkė, tik žiūrėjo ir laukė.

Sūnus, pamatęs rudą kranto ruožą su išsišovusiomis uolomis, įsidrasino ir paklausė:

– Kas tu esi, žuvie?

Jis suprato, kad tai nepaprasta žuvis.

– Aš esu tavo tėvas, – atsakė žuvis.

Sūnus suriko iš nuostabos.

– Taip, aš esu tavo tėvas, dingęs jūroj prieš dešimt metų.

– Tačiau kaip tu pavirtai žuvimi, tėve? – stebėjosi sūnus, niekaip negalėdamas patikėti.

– Mane užpuolė piktoji audros dvasia ir aš jau galvojau, kad mirsiu ir priklausysiu jai. Tačiau piktąją audros dvasią užpuolė geroji jūros dvasia, – nugalėjo ją ir išgelbėjo mane, paversdama stipria ir gražia žuvimi. Dabar aš vadinuosi delfinu. Visi, kuriuos nuo piktosios audros dvasios išgelbės geroji jūros dvasia, pavirs delfinais – žuvimis, gelbėjančiomis žmone.

– Ir tu niekada negrįši pas mus? – paklausė sūnus, ašarotomis akimis žvelgdamas į artėjantį krantą.

– Niekada, – atsakė tėvas. – Dabar aš esu jūros žmogus.

– Tėve... – teištarė sūnus.

Stipri, greita ir graži žuvis su sūnumi ant nugaros plaukė palei akmenuotą krantą, kol pamatė moterį ir mergaitę, stovinčias ant uolos. Jos apstulbo, pamačiusios žmogų, skriejantį vandeniu. Moteris prisidengė delnu nuo saulės.

– Tai juk mano sūnus! – suriko ji ir apkabino dukrą, kuri lyg užkerėta žiūrėjo į brolį, klūpantį ant vandens.

– Tu jau namuose, – tarė delfinas. – Pasakyk motinai ir seseriai, kad nuo šiol jus globos geroji jūros dvasia. Jūs nieko nebijosit ir būsit laimingi. Visada laimingi.

– O tu? – paklausė sūnus ir stipriai, paskutinįkart prisiglaudė prie tėvo nugaros. – Tu?!

– Aš jau esu laimingas. Juk didelė laimė išgelbėti sūnų iš blogio nasrų. Juk didelė laimė būti gerąja jūros dvasia. Mylėk jūrą, sūnau...

Moteris ir mergaitė matė didelę ir gražią žuvį, šuoliais plaukiančią į horizonto tolius...

Sūnus grįžo į namus ir viską papasakojo. Jie tapo laimingi. Naktimis prie kranto atplaukdavo didelis delfinas ir žiūrėdavo į savo moterį, dukrą ir sūnų, šokančius aplink ugnį, sukurtą gerajai jūros dvasiai...

– Taip atsirado delfinai, – baigė senelis.

– O mano tėvelis taip pat pavirto delfinu? – tyliai paklausė Linas, taip tyliai, kad ir pats negirdėjo virpančio balselio.

– Taip, tavo tėvelis pavirto delfinu – gerąja jūros dvasia, – atsakė senelis. – O tu miegok, miegok, mažyti...

Senelis pabučiavo berniuko kaktą ir išėjo iš kambario. Lino akys užsimerkė, vokai sulipo, rankelė palindo po skruostu, ir šviesiaplaukis vaikiukas užmigo. Mėnulio spinduliai liejosi į kambarį, ir atrodo, kad Linas miega mėlynam gerosios jūros vandeny.

Sapne jis atsimerkė ir pamatė nuostabų delfiną, lėtai įplaukiantį pro atvirą langą.

– Tėveli! Tėveli! – sušuko jis ir staiga pajuto, kad guli ant raumeningos, blizgančios nugaros ir plaukia iš tvankios nakties į vėsią ir žvaigždėtą jūrą.

AUKA

Dangus buvo pilkas ir sunkus lyg dangtis. Tai vadinama atmosferiniu slėgiu. Jo paveikti žmonės suserga slogučiu. Oras buvo lyg miglos gniužulas, užkemšantis burną. Kažkam pasidarė bloga ir jis suklupo ant grindinio, kuriuo važiavo krovininė mašina. Kraujo bala ant asfalto ir vaiduokliškas minios šurmulys.

Jie, stengdamiesi nešurmuliuoti, įėjo į patalpą, kurioje gulėjo nuogas lavonas. Profesorius pasisveikino su prozektoriumo personalu. Kampe sėdėjo mašininkė – apkūni mirties sekretorė. Jaunimas ėmė kuždėtis. Profesorius pasisuko į juos ir nužvelgė disciplinuojančiu žvilgsniu. Kiekvieną.

– Ką jūs norite pamatyti? – paklausė riebus anatomas.

Skaisčiai violetinėje šviesoje jis buvo panašus į fantomą iš siaubo filmo.

– Smegenis, – atsakė profesorius.

Kampe sutarškėjo rašomoji mašinėlė lyg atspausdindama žodį SMEGENYS.

– Pradėsime, – linktelėjo riebus anatomas liesam jaunam parankiniui, ir abu priėjo prie stalo, ant kurio gulėjo nuogas lavonas.

– Prašom prieiti arčiau, – anatomas-fantomas elegantiškai mostelėjo skalpeliu.

Studentai prisiartino. Visų veidai buvo rimti ir bekraujai. Vienos merginos smilkiny pulsavo melsva gyslelė. Profesorius kostelėjo, įkvėpė dusinančio oro ir vėl sukosėjo, užsikirsdamas lyg džiovininkas. Studentai sužiuro į jo siauralūpę burną, tartum tikėdamiesi išvysti kraujo ar skreplių lašelį.

– Atsiprašau, – profesoriaus gomurys trūkčiojo, jis bandė nuryti kartų keturkampį.

Pagaliau jam tai pasisekė.

Studentai pasisuko į lavoną. Mergina, kurios smilkinyje tvinkčiojo gyslelė, desperatiškai žvelgė pro langą, rydama salsvą orą. Atrodė taip, lyg rytų ašaras. Profesorius lengvai stumtelėjo ją prie stalo.

– Pradėsime, – pakartojo riebus anatomas ir nužvelgė studentus.

Parankinis nežinia kodėl nusišypsojo. Paskui atsiraitojo abi rankoves ir paėmė operacinį pjūkliuką. Ant jo kairės rankos, ties gyslotu riešu, mergina pastebėjo violetinius randus. Anatomas mostelėjo skalpeliu ir lavono pilvas prasižiojo.

– Viduriai nepažeisti.

Moteris-mašinėlė subarškėjo, atspausdindama dviem egzemplioriais „Viduriai nepažeisti".

– Kepenys neišburkusios.

Vėl sukaleno mašinėlė.

Profesorius kantriai laukė. Mergina, bijodama apsivemti, stengėsi galvoti apie savo būsimą vyrą. „Mylimasis, mylimasis mano, mylimasis, mylimasis mano", barškėjo žodžių klavišai. Mergina stengėsi juos įkalti kuo giliau į savo jautrias smegenis. Kūdikis jos pilve neramiai krustelėjo. „Dieve, neduok apsivemti!" – meldėsi mergina. Niekas, išskyrus mylimąjį ir ją pačią, nežinojo, kad ji nėščia. Ji buvo kiek apkūni.

Retaūsis stebėjosi, kad lavono oda rausva kaip jo. Jis vos girdimai kreipėsi į profesorių.

– Savižudis, – atsakė profesorius. – Šviežias.

– Ateikite prie galvūgalio, – tarė riebus anatomas.

Parankinis, atkišęs pjūkliuką į priekį, pasilenkė virš lavono. Studentai susibūrė prie galvos. Mergina sulaikė kvėpavimą. Anatomas pakėlė skalpelį, lyg taikydamasis kiek palaukė ir staiga įgudusiu, profesionaliu judesiu aprėžė plikai nuskustą galvą. Akiniuotas jaunuolis užsimiršęs caktelėjo liežuviu ir susinepatogino, tačiau nenuraudo, nes jo veido oda buvo riebi. Parankinis užkišo pirštą už odos ir dviem staigiais tiksliais judesiais nuplėšė ją nuo kaktos ir pakaušio, – išniro rausvas kiaušas. Viena odos skiautė nukaro nuo stalo, kita – ant lavono veido, jį uždengdama. Anatomas padėjo skalpelį ant metalinio stalelio ir paėmė miniatiūrinį kaltuką. Parankinis, iš įpročio pabandęs pjūkliuko aštrumą nykščiu, pridėjo instrumentą prie kiaušo ir ėmė jį subtiliai pjauti. Merginai patamsėjo akyse, akiniuotas jaunuolis atsikrenkštė ir neramiai apsižvalgė. Vienų studentų veidai buvo įsitempę, kitų – suglebę ir abejingi. Išsiduoti draudžiama.

Anatomas įstatė kaltuką į pjūvio kraštą ir stuktelėjo plaktuku taip tiksliai ir stipriai, kad kaukolė skilo per siūlę, o kiaušas trakštelėjęs atšoko ir nukrito ant grindų, bukai dunksteldamas į linoleumą. Studentai smalsiai sužiuro į galvą ir pamatė rausvai pilkšvas smegenis, aptrauktas matine plėvele. Kairysis pusrutulis. Dešinysis pusrutulis. „Brangiausia pasaulyje prekė – smegenys, įpakuotos į polietileną!" – pagalvojo akiniuotas jaunuolis ir pirštu kilstelėjo smunkančius akinius.

– Būkit malonūs, pakelkit...

Anatomas pažvelgė į lubas, bet visi suprato, ką jis turi omeny. Studentai sustingo, tartum oras staiga būtų pavirtęs formalinu. „Tik ne aš". – pagalvojo kiekvienas. Arčiausiai kiaušo stovėjo nėščia mergina. Anatomas nekantriai į ją pažvelgė ir pamatė jos akyse siaubo kupiną NE! Profesorius švelniai, bet įsakmiai palietė jos petį: aukomis tampa tie, kurie bijo. Mergina nuo rankos prisilietimo palinko į priekį, bet iš vietos nepajudėjo. „Mylimasis, mylimasis mano, mylimasis mano!" Tačiau ji bijojo ne vien prisilietimo prie negyvos kūno dalies. Ji, daili ir tik šiek tiek apkūni mergina bijojo būti išjuokta. Ir dar profesoriui matant. Medicinos išdavikė!

Mergina pajudėjo lyg būtų užprogramuota. Kiaušas – rausvas ir gelsvas lyg išduobtas vaisius – gulėjo prie jos kojų. Kojų su rausvomis kojinaitėmis. Mergina pasilenkė ir sukando dantis: kūdikis skaudžiai augo. Ji ištiesė rankas ir prisilietė delnais prie glotnaus ir glitaus paviršiaus. Profesorius abejingu žvilgsniu žvelgė į niekur. Studentai, aprimę ir susidomėję, stebėjo merginą, kuri išlaikė egzaminą už juos visus. Mergina stovėjo prozektoriumo vidury, lyg puskvaišė suledėjusiu žvilgsniu žvelgė į sieną ir laikė rankose žmogaus galvos kiaušą.

– Dėkoju, – tarė anatomas ir padėjo kiaušą ant metalinio staliuko.

Profesorius pasikvietė merginą prie savęs.

– Jūs šaunuolė.

– Ačiū, – ji palenkė galvą ir sukando dantis: ją pradėjo pykinti.

Merginos veidą išmušė raudonos dėmės.

– Jus domina smegenys? – anatomo balsu paklausė parankinis. – Tuoj pat.

Mergina vėl atsidūrė ties viršugalviu. Ji matė smegenis, paskui jas uždengė parankinio kūnas. Mergina išgirdo, kaip parankinis tyliai sustenėjo. Jis įkišo abi rankas į kaukolės ertmę ir, sugniaužęs sme-

genis, trūktelėjo jas į save. Garsas buvo toks, tartum kas nors perplėštų odą. Merginą vėl suėmė šleikštulys.

– Smegenys nesužalotos, – tarė parankinis.

Moteris-mašina sutarškėjo. Profesorius sukvietė studentus prie parankinio ir ėmė aiškinti smegenų sandarą beveik vien lotyniškais terminais, kurių mergina nesuprato ir nesistengė įsiminti. Niekas ja nesidomėjo. Visi dabar domėjosi tuo, ką kiekvienas nešioja savo galvoje. Riebusis anatomas knaisiojosi lavono viduriuose. Profesorius vėl užsikosėjo, o studentai sužiuro į jo siauralūpę burną, godžiai tikėdamiesi išvysti nors vieną kraujo lašelį. Mergina atsirėmė į sieną. „Mylimasis, mylimasis. Neišduok manęs. Nepalik manęs, mylimasis." Mergina išgirdo, kaip tekštelėjo smegenys, įmestos į dubenį su vandeniu, kuris tuoj pat nusidažė rausvai.

– Na, kolegos, – nusišiepė profesorius, nužvelgęs studentus disciplinuojančiu žvilgsniu. – Laikas!

„Laikas", – bukai skambtelėjo merginos galvoje. Koks laikas? Kieno? Krematoriumas, naikinantis atliekas.

Studentai sagstėsi baltus chalatus, kuriuos vilkėdami jie buvo panašūs į jaunus daktariukus. Mergina niekaip negalėjo atsegti viršutinės sagos ir jai ėmė rodytis, kad pats likimas nori ją užsmaugti. Studentai susidėjo chalatus ir vorele patraukė pro duris. Akiniuotas jaunuolis ir retaūsis jo draugas stovėjo prie durų, laukdami profesoriaus, kuris familiariai užsiplepėjo su riebiu anatomu. Parankinis kimšo vatos gumulus į lavono galvą. Galų gale profesorius atsisveikino ir, apkabinęs ištikimuosius studentus per pečius, išėjo iš prozektoriumo.

Mergina, taip ir nenusivilkusi balto chalato, išėjo paskui. Lauke, paėjėjusi porą žingsnių, ji sustojo. Priekyje tolo profesorius, o už nugaros stovėjo prozektoriumas. Mergina pakišo ranką po chalatu ir staiga jos veidą nutvieskė šviesa, skaistesnė už dangų.

MADONA BE KŪDIKIO

Paveikslą tapė jau devintą mėnesį ir tikėjosi užbaigti iki Naujųjų metų. Ji sulyso, skruostai įdubo, akys tapo gilios ir skvarbios, rankų judesiai – grakštūs ir tikslūs. Jai buvo malonu jausti stiprų alkį ir tapyti, tapyti, tapyti. Pilvas prikepo prie stuburo, šonkauliai išsišovė, krūtys sustandėjo, aplink spenelius – gysliukės. Anksčiau ji buvo tokia pat graži, bet stamboka, putniakrūtė moteris. Tačiau dabar, po aštuonių mėnesių beprotiško darbo, ji tapo dar gražesnė, o akyse atsirado tas juodas tviskėjimas, kuris atsiranda tik tada, kai sieloje apsigyvena ugninė idėja.

Neprašytus svečius išprašydavo lauk. Telefono neturėjo. Kadaise turėjo draugę ir draugavo, kol nesuvokė, kodėl draugė geidžia miegoti naktimis kartu.

Paskui ji tapė dar pašėliau, įniršusi, nusivylusi ir kartu – iš naujo atradusi savyje gyvybės jėgą. O paskui atsirado vyras, kurio ji negalėjo, nenorėjo išprašyti. Kaip tyčia tuomet ji buvo visiškai išsekusi, ištuštėjusi, jos dvasia, atrodė, plevena virš galvos – nepasieksi. Ir kaip tyčia tuomet atsirado neprašytas vyras, aktorius iš sudegusio teatro, draugo draugo draugas, vėliau, po visko, tapęs jo asmeniniu priešu.

Ji pastojo, tačiau, nežinodama to, šaltakraujiškai atsisveikino su drg. drg. drg. ir tapė toliau, džiaugdamasi, kad nuodėmė nesukėlė šleikštulio, baimės ir atgailos.

Ir tik po aborto ji pajuto ir šleikštulį, ir baimę, ir atgailą, ir prašė Dievo pasigailėjimo, tačiau Dievas tylėjo, ji mušė sau per veidą, ji urzgė kaip sužeista plėšrūnė, nes buvo bejėgė prieš visagalį, kuris neatsiliepė į jos skausmą.

Bet vėliau ji dėkojo Dievui už tai, kad niekas, net aktorius, tapęs jos asmeniniu priešu, nesužinojo, jog ji pasidarė abortą.

Šitai atsitiko birželio pradžioj, o dabar jau rugsėjo pabaiga, ji nežiūrėdavo į laikrodį, ji tik pažvelgdavo pro langą. Ji tapė rytais ir naktimis, – visada, kai vidinė ugnis užvaldydavo jos kūną, įjungdavo ją kaip dailės aparatą, jos grakščių rankų judesiai būdavo tikslūs, – griežti, švelnūs ir tikslūs.

Madona jau buvo beveik nutapyta, beliko patikslinti veido išraišką, nutapyti rankas ir kūdikį.

Ji vis labiau automatizavosi, nes siela valdė jos proto ir pirštų judesius, ir valdė tobulai kaip niekad. Beliko patikslinti Madonos veido išraišką, nutapyti rankas ir kūdikį. O iki Naujųjų metų – mėnuo.

Ji sulyso dar labiau, sulyso taip, kad jos grožis nublanko, – veidas tapo plėšrus, kūno judesiai – skuboti ir aštrūs, mintys – kaip lenktyniniai automobiliai, lekiantys šviesos greičiu tiesiai į autokatastrofą, o kai ji įvykdavo, mergina depresyviai žiūrėdavo į neperžvelgiamą metalo laužo krūvą ir uosdavo gyvybės degėsių kvapą, bet staigiai pabusdavo ir puldavo prie spalvomis žaižaruojančios drobės. Ji kūrė modernistinį šedevrą ir jautė, kad eina teisingu keliu, nes jo kūną valdė siela, pajungusi jį sau kaip genialų vergą.

Jos plaukai susivėlė, lūpos suskeldėjo, akių kampučiuose susimetė traiškanos, akys ašarojo. Ašaras ji nubraukdavo šiurkštaus vyriško megztinio rankove ir tapydavo vos matydama drobę, lyg apakusi nuo įkvėpimo, nuo vidinės ugnies, išdeginusios akis iš vidaus. Ji kūrė ir jautė, kad eina teisingu keliu.

Tuščias butas tartum prisipildydavo psichinės energijos, už merginos nugaros plevendavo mirusių tėvų, pažįstamų ir praeities menininkų dvasios, mirusieji žiūrėdavo į jos bręstantį vaisių, o ji taipogi jausdavosi mirusiosios dvasia, atliekančia gyvybės funkciją. Ji buvo vieniša ir vieniša jos dvasia sujungė ją su praeities, dabarties ir ateities vienišaisiais.

Penkioliktą gruodžio naktį ji nukrito ant nešvarių grindų, o kai atsikėlė, negalėjo suvokti, kiek laiko gulėjo be sąmonės. Ji pakilo ir vėl pradėjo tapyti, bet staiga jos sąmonę apšvietė mintis, užtemdžiusi sielos šviesą.

Ji bandė nepatikėti, ji beprotiškai nusijuokė ir puolė drobę, bet kažkas atsitiko, judesiai nebuvo tikslūs, siela nebevaldė jos. Ji tapė kūdikį, bet kūdikis neužgimdavo, nepavykdavo jo pradėti, jis negimdavo, ir tiek.

Ji šaukės Dievo ir mirusiųjų pagalbos, ji bandė įsiteigti sau

Tikėjimą, bet visos pastangos buvo beprasmiškos. Kūdikis negimė.

Negailestingai aušo rytas. Vėsa įsismelkė po oda kaip angies nuodai, merginą krėtė šaltis ir karštis pakaitom, tačiau ji desperatiškai bandė nutapyti kūdikį, nebejausdama nei karščio, nei šalčio, nei savęs. Mirusieji tartum juokėsi už nugaros.

Kambarys prisipildė cigarečių dūmų, mergina sėdėjo ant grindų, rūkė cigaretes vieną po kitos, surūkė trečią, užgesino į delną ir atsistojo prieš molbertą.

Ji stovėjo ilgai, nebejausdama nei šalčio, nei karščio, nei skausmo, rytas išaušo, dangų nuplieskė spalvų pašvaistė, o ji stovėjo, judindama suskeldėjusias lūpas, kol pro jas išsiveržė mirštančio žvėries riksmas, ir ji ėmė plėšti nuo savęs drabužius, išterliotus dažais, panašiais į pašvaistę.

NARVAS

Dabar aš negaliu prisiminti, ko ieškojau tąsyk zoologijos sode. Gal norėjau palyginti beždžionę su žmogumi ir paneigti jų panašumą? Bet ne, greičiausiai panorau grįžti į vaikystę, kada zoosodas darydavo fantastinį įspūdį.

Tačiau ir tąsyk jis padarė tokį įspūdį, kad išdrįsiu jį pavadinti iš tikrųjų fantastiniu. Tai sakau ne žavėdamasis, o kankinamas keisto skausmo, todėl negaliu jums nepapasakoti šios istorijos.

... Aš ilgai vaikščiojau po zoosodą, apžiūrinėdamas įvairius žemės gyvūnus, stebėjausi rankos storio nuodingiausia gyvate – Kaukazo giurza, nė nepastebėjau, kaip atėjo vakaras, ir man reikėjo išeiti. Rugpjūčio karštis kiek atlėgo, žvėrys riaumojo jau tyliau, ir zoosode nebemačiau nei vieno žmogaus – aš buvau paskutinis laisvas, nepriklausomas žmogus zoosode. Nesimatė net priklausančių zoosodui prižiūrėtojų. Žodžiu, pasukau išėjimo link, bet išėjimo... neradau. Aš paklydau! Pamenu, kad mane apėmė panika. Šiaip nelaikau savęs bailiu (kaip ir kiekvienas bailys), bet man iš tikrųjų buvo labai nemalonu. Juolab kad nebuvo į ką kreiptis pagalbos. Įdomiausia, jog apsižvalgęs susivokiau esąs šitoj vietoj pirmąkart, nors, atrodė, apžiūrėjau visą zoologijos sodą. Tokiais atvejais gal derėtų visa gerkle šauktis pagalbos, bet esu toks drovus, kad net skęsdamas nešaukčiau „gelbėkite!" – žema juk maldauti kažką rizikuoti savo gyvybe vardan mano.

Taigi stovėjau sutrikęs ir galvojau, kad reikėtų vėl apeiti visą zoosodą. Jau žengiau iš vietos, bet staiga išgirdau lyg ir slopų šūksnį. Išsigandęs pažvelgiau į narvą, pamačiau jame kažkokį kačių šeimos žinduolį, panašų į hieną, ir pagalvojau, kad man pasigirdo. Hiena žiūrėjo į mane labai nedraugiškai, todėl aš vėl pajudėjau iš vietos ir vėl išgirdau tą patį slopų šūksnį. Išgirdęs jį antrąkart, tuojau pažinau,

jog tai žmogaus balsas, ir kartu su išgąsčiu mane apėmė turbūt ir jums suprantamas džiaugsmas. Aš pažvelgiau į kitą pusę ir pamačiau vidutinio dydžio narvą, į kurio virbus įsitvėręs stovėjo... žmogus. Taip, tikras, gyvas, civilizuotas žmogus!

Tiesą pasakius, tuomet net nenustebau ir pasisveikinęs paklausiau, kur yra išėjimas.

– Išėjimas? – paklausė manęs žmogus ir nekaltai pažvelgė į mane pro apvalius akinių stikliukus, tartum pirmąkart girdėdamas žodį „išėjimas".

– Išėjimas, – pakartojau amerikietiškai šypsodamasis. – Jūs juk žinote, kur yra išėjimas?

Jis pažvelgė į mane taip, tarsi retkarčiais gyvenime girdėtų žodį „išėjimas", droviai atsikosėjo ir papurtė galvą.

– Man labai nemalonu, – tarė jis. – Aš ne tik kad nežinau, kur yra išėjimas, bet ir nežinau, kaip atrodo šiuo žodžiu vadinamas daiktas, reiškinys ar gyvūnas. Atleiskite.

Mane apėmė įtūžis. „Jis dar drįsta tyčiotis!"

– Klausykite, – grėsmingai mostelėjau ranka. – Aš labai skubu. Manęs laukia. Aš prašau jūsų tokios menkos paslaugos. Pagaliau galiu jums net užmokėti!

Ir įkišau ranką į kišenę, keiksnodamas, kad kauniečiai iš tikro yra dvasios ubagai. Ištraukęs saują smulkių, kuriuos galvojau sviesti jam į veidą (bet tik tada, kai gausiu atsakymą), panaudojau paskutinį kozirį:

– Manęs laukia. Suprantate? Manęs laukia žmona. O mano žmona – kaunietė. Suprantate? Aš pats esu vilnietis. Paklydau šitam sušiktam zoologijos sode. O manęs laukia mano žmona – kaunietė. Suprantate?

– Ne, – atsiduso jis.

– Jūs – kaunietis?

– Aš gimiau čia ir gyvenu čia.

– Vadinasi, jūs tikras kaunietis. Aš užmokėsiu. Tai kur yra išėjimas, a?

– Kodėl, – jo veidas įgavo skausmingą išraišką, – kodėl jūs iš manęs tyčiojatės?

Hiena kitame narve nervingai suinkštė ir švokšdama pradėjo bėginėti iš kampo į kampą.

Man užėmė kvapą. Aš sugniaužiau pinigus kumštyje, apsisukau ir ėjau šalin, bet išgirdau tą patį slopų šūksnį.

– Ko jūs norite? – surikau įsiutęs. – Ko jums iš manęs reikia?

Aš priėjau prie narvo ir sviedžiau prakaituotas kapeikas žmogui į veidą. Kelios atsimušė į jo akinius, kitos nuskambėjo narvo grotomis.

Žmogus užsidengė rankomis veidą ir pravirko. Hiena sunkiai alsavo ir inkštė. Iš visų pusių sklido šnopavimas, urzgimas ir kiti gyvūnijos pasaulio garsai. Sutemo. Vienaakis žibintas apšvietė narvą su verkiančiu akiniuotu žmogumi. Ir staiga aš supratau, kad nieko nesuprantu. Kas šis žmogus? Kaip jis pateko narvan? Kodėl? Ir kodėl apsimetinėja kvaileliu? Gal tai koks mokslinis eksperimentas? O gal tiesiog lažybos? Pažįstu aš tuos kauniečius!

Žmogus narve aprimo, nusiėmė akinius, nusišluostė ašaras, užsidėjo akinius ir priekaištingai pažvelgė į mane.

– Kodėl jūs tyčiojatės? – pakartojo jis.

– Aš tyčiojuos iš jūsų? – į savo klausimą sukaupiau visą ironiją.

– Taip, jūs. Aš juk paaiškinau, kad nežinau jokio išėjimo ir nesuprantu...

– Užteks! Baik! – man trūko kantrybė. – Aš galiu ir į snukį duoti!

Įsitvėriau rankomis į grotas ir ant savo veido jutau to žmogaus alsavimą. Tai išminčius: visus kitus žodžius žino, o žodžio „išėjimas" – ne!

– Grrreičiau, – suurzgiau kaip žiūrovų išerzintas žvėris. – Arba...

Bet supratau, kad jis – uždarytas narve ir tuo pačiu – visiškai saugus. Aš negaliu jo primušti. Ir jis, rupūžė, tai žino!

– Na, būkit geras ir išmintingas, – pakeičiau toną, – pasakykit man kaip broliui, juk visi žmonės – broliai ir seserys, tiesa? – taigi pasakykit man kaip broliui ar seseriai – kur yra išėjimas?

– O-o, – sudejavo žmogus, – kodėl, kam aš jus pašaukiau? Eitumėt sau, ieškotumėte to savo išėjimo!

– Taip, iš tikrųjų, kodėl jūs mane pašaukėt?!

Jis atsiduso.

– Aš vienišas.

– O aš – ne, – pasakiau piktai. – Manęs laukia žmona. Suprantate?

– Suprantu. Jūs – ne vienišas. Vienišas – tai aš! Ir man liūdna. Man labai liūdna.

– Ir man labai liūdna. Dar labiau liūdna nei tamstai. Nes aš tikėjau žmogumi. O jūs užmušėt mano tikėjimą žmogaus protu ir gerumu.

– Aš? Užmušiau? – jis išsižiojo. – Aš nieko neužmušiau! Aš niekada nieko neužmušiau! Eikit, eikit iš čia! Aš niekada nieko neužmušiau!

– Klausykit, – ištiesiau ranką pro virbus ir uždėjau ją žmogui ant peties. – Ko jūs visąlaik žliumbiate? Ko isterikuojate? Tai aš turėčiau žliumbti ir plaukus rautis nuo galvos! Sakykit, kaip jūs atsidūrėte narve?

– O... o kas tai yra narvas? – droviai paklausė jis, nedrįsdamas pakelti akių.

– Narvas, – paaiškinau aš kaip mokytojas protiškai atsilikusiam vaikui, – yra šitas grotuotas namelis, kur jūs, kaip sakėt, gimėte ir gyvenate.

– Taip, tai mano namai. Aš čia gimiau, gyvenu ir mirsiu.

– Gimėte?

– Na taip. Kas čia stebėtina?

– Ne, nieko. Iš tikrųjų – nieko, – nusišypsojau, pagaliau supratęs, kad bendrauju su grynakrauju bepročiu ir tvirtai nusprendęs susirasti išėjimą pats, tik truputėlį dar pasišnekučiuoti su unikaliu žmonijos pasaulio egzemplioriumi. – Jūs sakote nežinąs išėjimo iš zoosodo. O ar žinote išėjimą iš šito narvo, atleiskite, jūsų namų?

Jis papurtė galvą.

– Aš nežinau jokių išėjimų.

– Todėl jūs ir esate kalinys. Jūs – nelaisvas!

– Aš? – jis nuoširdžiai nustebo. – Aš visiškai laisvas.

– Jūs laisvas kaip ir šie žvėrys narvuos, – nusišiepiau. Jūs – žmogus, uždarytas žvėrių narve. Aš žiūriu į jus pro grotas. Suprantate? Jūs – už grotų!

– Bet jūs – taip pat už grotų, – sausai nusijuokė jis.

– Iš kokios pusės žiūrėsi... – pradėjau aš ir supratau, kad mus abu skiria tos pačios metalinės grotos, pro kurias žiūrime viens į kitą kaip į kito pasaulio gyventoją.

Aš išsitraukiau cigaretes ir pasiūliau nelaimės broliui, bet jis atsisakė. Aš užsirūkiau ir nusijuokiau:

– Mes abu – už grotų, cha cha!

Hiena nusijuokė kartu su mumis, – kitaip negaliu apibūdinti jos gerklinių garsų.

– Protingas padarėlis, – pastebėjau. – Turbūt jaunystėj žmogienos prisivalgė. Todėl ir tapo protinga ir todėl sėdi už grotų. O jūs, sakote, laisvas?

– Aš – laisvas, o jūs – ne. Jūs ieškote kažkokio išėjimo. Jūs neturite širdies namų. Jūs ieškote jų. O ko jūs ieškojote čia? Čia mano namai. Ne jūsų. Jūs – kelio kalinys!

– Klausykit, – sušnypščiau aš, – baikit savo nesąmones. Neapsimetinėkite didmiesčio bepročiu ar kaimo kvaileliu. Tai jūs esate uždarytas dvokiančiame narve. Prisipažinkite, kiek gausite laimėję?

– Kiek? Ko? Už ką? – jis nervingai kostelėjo. – Aš nieko nesuprantu, visiškai nieko. O dėl jūsų frazės, kad aš „uždarytas dvokiančiame narve", leiskite pastebėti, kad, visų pirma, mano namai nedvokia, o antra – aš esu laisvas...

Aš rūkiau, įrėmęs skaudančią galvą į šaltus narvo virbus.

– Jūs negalit išeiti? – paklausiau pavargusiu balsu. – Mes pasivaikščiotume ir gal kartu surastume tą prakeiktą IŠĖJIMĄ IŠ ZOOLOGIJOS SODO!

Jis papurtė galvą.

– Negaliu, nes nenoriu. Aš nenoriu išeiti iš savo namų. Bet jūs galite užeiti, jei norite. Man būtų labai malonu. Aš jus kviečiu į svečius. Užeikit!

Ir jis nusišypsojo kaip šeimininkas, sutikdamas ilgai lauktą svečią.

– Bet juk jūs esate uždarytas uždarytame narve. Aš negaliu užeiti!

– Ne, galite. Atidarykit, štai durys.

Patraukiau už rankenos, grotų durelės švelniai girgždėdamos atsidarė, ir aš įėjau į narvą. Tik įėjęs pamačiau, kad jis žymiai erdvesnis, nei atrodė žiūrint iš lauko. Labiausiai mane nustebino už tamsios širmos stovintis baltas klozetas, o kiek dešiniau – lova.

– Jūs čia gyvenate? – paklausiau kaip idiotas.

– Aš juk sakiau, – geraširdiškai šyptelėjo jis. – Prisėskite ir papasakokite man apie tą savo išėjimą.

– Čia rūkoma? – pasiteiravau atsisėdęs.

– Prašom, prašom, – pasakė jis ir susirūpinęs pažvelgė į hienos narvą.

– Hiena gal nepadvės, – nusišiepiau ir vėl užsirūkiau. – Tai ką jūs norite sužinoti apie išėjimą?

– Viską, – tarė jis, ir jo veidas įgijo pažinimo ištroškusio berniuko išraišką.

– Visų pirma, – pradėjau aš, – jo nėra...

– Kaip tai?!

– Juk jūs pats man tai sakėte!

– Bet aš klausiau apie jūsų išėjimą, kurio, tiesa, dar neradote, bet ieškote! Juk jūs – ieškote?

– Ieškojau. Daugiau nebeieškosiu. Nusibodo. Rytą ateis sargai ir parodys man mano išėjimą.

– Kokie sargai? Čia nėra ką saugoti!

– Taip, jūsų tiesa, – sutikau ir nusižiovavau. – Aš noriu miego. Atleiskit.

Atsistojau ir pažvelgiau į kitą narvą. Hiena jau miegojo. Pakėliau galvą ir pro grotas pamačiau mėnulį.

– Mėnulis – už grotų, – pasakiau ir darsyk nusižiovavau. – Žvaigždės – už grotų. Visas pasaulis – už grotų. Miegokite, miegokite, visi miegokite, nes tik tai – tikroji laisvė, kuriai nereikia žvėriškų prižiūrėtojų. Labanakt, saldžių sapnų...

Išmečiau cigaretę į klozetą, nusišlapinau ir, neatsiklausęs šeimininko, atsiguliau jo lovon. Užmigdamas vos pramerkiau akis ir pamačiau angelišką žmogaus veidą. Bet tai turbūt buvo kito žmogaus, gal net ir tikro angelo veidas, nes akinių su apvaliais stikliukais nepastebėjau, nebuvau girdėjęs, kad angelai nešiotų akinius...

Atsibudau savo namuos, pažadintas virtuvės indų tarškesio. Niekaip negalėjau susigaudyti, kaip atsidūriau savo lovoj. Tyliai atsidarė kambario durys, ir įėjo mano žmona.

– Labas vakaras, meiluti, – pasisveikino ji. – Tu ką, visą naktį gėrei?

– O kada aš grįžau?

– Tau negalima gerti. Tu nieko neatsimeni. Grįžai anksti rytą ir kaip girtuoklis įvirtai lovon su drabužiais, fu.

– Bet aš negėriau! – sušukau atsisėdęs lovoj. – Gali pauostyt.

– Kelkis. Man visiškai tas pats. Gal tu pas kokią... draugę nakvojai, nežinau, man visiškai...

– Aš nakvojau... zoologijos sode!

– Tai ir matyt. Kelkis ir eik valgyti. Galiu ir šimtą gramų įpilti. Kelkis.

– Palauk, paklausyk... – norėjau pasiaiškinti, bet žmona uždarė duris.

Vėliau aš smulkiai papasakojau jai šią istoriją, bet ji klausėsi taip, kaip žmogus, žinantis tiesą, klausosi žmogaus, kuris meluoja. Ir visi taip. Stebuklais ir pasakom tiki visi, net ir tie, kurie netiki niekuo. O manim (nors ir nesu stebuklas) netiki niekas, net aš pats praradau pasitikėjimą savimi. Turbūt nereikia ir sakyti, kad kitąkart, nuėjęs į zoosodą ir išnaršęs visus kampelius, neradau jokio narvo su žmogu-

mi, nebuvo net ir hienos, kuri, pasirodo, padvėsė. Į mano klausimus darbuotojai atsakė tik juoku, viršininkas pasiūlė ieškoti tokio atrakciono Amerikoj, o neturintys humoro jausmo pabaksnojo pirštu sau į smilkinį, ir man teko išeiti (ačiū Dievui, kad nepasiklydau vėl!). Todėl supraskit, – mane kankina toks skausmas, kad aš turėjau visa tai papasakoti jums. Ne, aš netikiu, kad jūs manimi patikėsite. Bet pasakysiu atvirai: dabar man atrodo, kad mes visi gyvename už grotų. Gimėme, gyvename ir mirsime – už grotų. Ir kuo toliau gyvenu, tuo labiau imu tikėti, kad tas vargšas žmogus narve, apie kurį jums pasakojau, esu aš pats. Ir ko aš ieškojau tąsyk zoologijos sode?

Išėjimo?..

PAVASARIO PASAKA

Saugumo darbuotojas Anatolijus Tupojus sėdėjo savo kabinete ir liūdnai žiūrėjo į pirmąją pavasario musę. Medžiai ekstremistiškai sprogdino pumpurus ir be valdžios leidimo skleidė lapelius. Musė buvo mėlyna kaip milicininkas. O Anatolijus Tupojus buvo liūdnas. Prieš jį ant stalo gulėjo krūvelė nuotraukų iš ekstremistų mitingo, įvykusio praėjusią savaitę Gedimino aikštėje. Anatolijus Tupojus perkėlė žvilgsnį nuo musės į vieną nuotrauką, kuri ypatingai traukė jo dėmesį. Iš nuotraukos žvelgė šviesiaplaukė valingo veido mergina. Jos akys buvo ekstremistiškos. Ji netgi vos vos šypsojosi. „Kas ji, kodėl ji šypsosi", – klausė savęs Anatolijus Tupojus, nors ji, kaip socialinis objektas, jam buvo pažįstama. Jis jau kurį laiką bandė ją perkalbėti ir net užverbuoti. Merginos dosjė gulėjo čia pat, stalčiuje. Jam buvo žinoma viskas – ir kaip merginai sekasi mokslas, ir jos meilės nuotykiai, ir norai, – visas jos spindesys ir skurdas jam buvo žinomas. Anatolijus Tupojus apie tą merginą žinojo daugiau nei apie mėlynąją musę, pirmąją pavasario musę, ekstremistiškai įsiveržusią į Saugumo rūmus ir dabar įžūliai ropinėjančią ant stalo.

Anatolijus Tupojus atidarė stalčių, paėmė merginos dosjė, labai lėtai, kaip prityręs medžiotojas, pakėlė segtuvą ir trenkė per musę. Apvertęs segtuvą ilgai žiūrėjo į suplotą vabzdžio lavonėlį, paskui nukrapštė jį skutimosi peiliuku ir padėjo dosjė atgal į stalčių. „Toks visų musių likimas", – nevalingai pagalvojo Anatolijus Tupojus ir nevalingai pažvelgė į merginos nuotrauką. Mergina jam kažkodėl patiko. Valingas veidas, ilgi šviesūs, laisvai krentantys plaukai, sarkastiška šypsenėlė – tai jam priminė kažką, kas visada imponavo. Taip! Jis visada mylėjo valdžią ir valdingumą. Jis jautė beveik lytinį potraukį valdžiai. Užsiiminėdamas tualete tuo, kuo užsiiminėja kone

visi paaugliai, Anatolijus Tupojus visada įsivaizduodavo valdingą, gražią, net kiek žiaurią moterį, kuriai paklusti – didžiausias malonumas. Tai būdavo suartėjimas su valdžia. Ir todėl jis užsiiminėdavo tokiomis vaizduotės pratybomis kiekvieną rytą, o kartais net ir naktį, nes buvo jaunas, negražus ir drovus viengungis.

Anatolijus Tupojus atsiduso, surinko nuotraukas, padėjo jas į seifą ir išėjo iš kabineto.

Lenino prospekte karaliavo pavasaris. Merginos kvepėjo pavasario vėju, jų nuogos blauzdos, rankos, atviri veidai jaudino Saugumo organą. Jam norėjosi paliesti prošal einančias mergaites, įsitikinti, kad po drabužiais jos iš tikrųjų nuogos, kad jos iš tikrųjų – tikros! Bet nelietė. Jis buvo drovus. Žiūrėjo kiaurai moterų sukneles ir matė viską, ką norėjo matyti. Ir jam buvo gera, smagu, ir jam norėjosi dainuoti.

Bet staiga jis išvydo tai, ką matė visai neseniai. Tai buvo neįtikėtina, bet akivaizdu – tiesiai į jį ėjo ta pati šviesiaplaukė ekstremistė mistiškomis akimis!

Anatolijus Tupojus sustojo. Mergina metė žvilgsnį, kerinčiai nusišypsojo ir praėjo, ir nutolo, o Anatolijus Tupojus taip ir liko stovėti. „Tai nepakenčiama, – pagalvojo jis – kodėl ji nėra mano...„ Jis vos nepasakė „žmona". Ji – valstybės priešė, įsijungė Anatolijuje Tupojuje saugumo sistema, ją reikia sunaikinti. „Aš ją išgelbėsiu", – pagalvojo Anatolijus Tupojus ir pajuto skausmą.

* * *

Vakare drovusis saugumo darbuotojas Anatolijus Tupojus suko telefono diską.

– Alio! – suskambo skaidrus merginos balsas. – Aš klausau!

Anatolijus Tupojus atsiduso, padėjo ragelį ir netikėtai apsiverkė. Jam buvo gera šitaip verkti – vyriškai, be ašarų. Paskui jis suvalgė šaltą kotletą, pasiklojo lovą ir užmigo, susirietęs į kamuoliuką. Miegodamas jis gailiai aimanavo, nes sapnavo, kad jis, Anatolijus Tupojus, nacionalistų mitinge mosuoja gražia nepriklausomos Lietuvos vėliava ir skanduoja tribūno balsu: „Laisvę Lietuvai! Laisvę Lietuvai!"

O jo Mylimoji žiūri į jį ekstremistiškomis, mistiškomis akimis...

* * *

Dailioji ekstremistė žiūrėjo į Anatolijų Tupojų ir išdidžiai šypsojo. Jie sėdėjo kabinete jau visą valandą, bet Anatolijus Tupojus buvo nepatenkintas.

– Kodėl jūs nesutinkate bendradarbiauti? – šimtąjį kartą paklausė jis ir įjungė ventiliatorių.

– Paleiskite mane, – nusišypsojo mergina. – Jūs – bejėgiai.

– Mes? – Anatolijus Tupojus suraitė šypseną, panašią į kiaulės uodegėlę. – Mes – visagaliai, drauge Rūta! Mes galime... Žodžiu, aš siūlau nesipykti.

– Aš nepykstu! Bet man įdomu, kodėl jūs pats sutikote bendradarbiauti?

Ekstremistė išsitraukė cigaretę ir užsirūkė. Tyliai ūžė ventiliatorius. Gaivus pavasario vėjas veržėsi pro langą į niūrius Saugumo rūmus.

– Aš esu valstybės sargyboje, – paradiškai atsakė saugumo darbuotojas ir suprato, kad jo žodžiai skamba idiotiškai.

– Aš noriu, kad visi jaustųsi saugiai, – pasitaisė jis.

Mergina jaunatviškai, ekstremistiškai nusijuokė.

– Jums nepasiseks, – tarė ji. – Jūs pernelyg geras.

– Dirbu ne aš vienas. Mes visi – pakankamai negeri, kad būtų gera visiems.

Jis susigriebė, kad kalba pernelyg atvirai, tarsi būtų išgėręs. „Ragana, – nusikeikė Anatolijus Tupojus, – ant laužo ją, nuogą."

– Pagalvokite, drauge Rūta, gerai pagalvokite... – Anatolijus Tupojus išjungė ventiliatorių ir atsistojo. – Pagalvokite apie savo ateitį. Apie savo vaikų ateitį.

Mergina taip pat atsistojo, užgesino cigaretę, pažvelgė mistiškomis akimis į Anatolijų Tupojų, ir jis išvydo jos akyse gailestį.

– Drauge Tupojau, – tarė mergina, – prisipažinsiu... Juk jūs mėgstate prisipažinimus? Prisipažinsiu, kad aš visada galvoju apie ateitį... Juk mūsų vaikai gyvens ir po mūsų. Sėkmės valstybės sargyboje!

Ji pasisuko lyg šokdama ir išėjo. Anatolijus Tupojus ilgai žiūrėjo į uždarytas duris, mintyse mechaniškai kartodamas: „Mūsų vaikai, mūsų vaikai..."

– Ragana, – nusikeikė jis, atsisėdo už stalo ir įjungė ventiliatorių.

Reikėjo dar padirbėti. Viršininkas šįryt kažkodėl nepasisveikino. Reikia dirbti greitai, tiksliai ir atsakingai.

* * *

Bet pavasarį dirbti greitai, tiksliai ir atsakingai sugeba ne kiekvienas. Anatolijus Tupojus – ne išimtis. Raminamai burzgiant ventiliatoriui, jis ilgesingai žvelgė pro langą, užsisvajojo ir užsnūdo...

Ir čia mūsų herojui prisisapnavo sapnas.

Išsikviečia jis mistiškąją ekstremistę į rūmus tarsi į svečius: ant stalo gėlės, šampanas, pyragaičiai... Sėdi Tupojus ir mergina vienas prieš kitą ir tyli. Ir staiga Tupojus girdi save sakant:

– Aš nieko negaliu padaryti, bet myliu jus, panele Rūta!

Ekstremistė žvelgia į jį mistiškomis akimis ir tyli.

– Myliu aš jus, – girdi Tupojus. – Ir nieko negaliu padaryti...

– Gali, Tolečka, gali, – prabyla mergina.

– Viską padarysiu, ką galėsiu! – nudžiunga Tupojus.

– Nagi mesk tu savo darbą, – nusišypso mergina.

– Oho, – purto galvą Tupojus. – Negaliu.

– Tada iki pasimatymo, Tupojau! – ištaria mergina ir atsistoja. – Silpnas žmogus tu, Tolia.

– Palauk! Stok!

Tupojus atsistoja, griebia šampano butelį ir, karštligiškai sukdamas kamštį, sušunka:

– Sutinku! Sutinku, kad tik tu mane mylėtum!

Čia triukšmingai šauna kamštis, putoja šampanas, Tupojus ir mergina juokiasi, iš kažkur pasigirsta graži muzika, suskamba šampano taurės, Tupojus apkabina merginą per liemenį, jie pradeda šokti... Ir staiga Tupojus išgirsta save sakant:

– O, karaliene, būk mano žmona...

– Koks iš tavęs karalius, Tupojau! – juokiasi mergina. – Juokdarys su barškaliukais tarp kojų!

Čia Tupojus įtūžta, vienu mauku išgeria šampaną, trenkia taurę į grindis ir... pabunda.

* * *

Pablūdusiu žvilgsniu apžvelgė Tupojus nykų kabinetą. Nei šampano, nei gėlių, nei pyragaičių. Bet iš kur čia toji mergina? Valingas

veidas, ekstremistiškos, mistiškos akys, ilgi šviesūs, laisvai krentantys plaukai...

– Iš sapno, Tupojau, iš tavo sapno... – tyliai pasakė mergina ir atsisėdo, užsikeldama koją ant kojos.

Tupojus jautė, kad jo protas virsta prakaitu ir garuoja, garuoja, garuoja...

– Pažvelk pro langą, Tolečka, – sukuždėjo mergina. – Į mane pažvelk, ir pamatysi, koks pavasaris atėjo!

Saugumo darbuotojas Anatolijus Tupojus beviltiškai tylėjo.

– Eime iš čia, Tolia, – pasakė mergina atsistodama.

– Kur? – išgirdo save sakant Tupojus.

– Į pavasarį. Į laisvę, – atsakė mergina.

Anatolijus Tupojus pajuto bekyląs nuo žemės. Jis jautėsi tuščias ir laimingas kaip oro balionėlis. Jis kilo aukštyn, ir jo darbo stalas vis mažėjo, ir juodas telefonas darėsi vis panašesnis į musę, ir jis matė savo didįjį viršininką, kuris dabar buvo toks mažas, koks iš tikrųjų buvo visada. Pagaliau jis pakilo virš Saugumo rūmų, virš miesto, jis kilo vis aukščiau ir aukščiau.

– Kur tu?! – vaiko balsu suspiegė Tupojus. – Nepalik manęs!

– Aš čia, – išgirdo jis merginos balsą. – Aš čia...

Ir pajuto ją esant kažkur savyje, o gal save – joje, ir jie kilo aukštyn, aukštyn, aukštyn – virš gatvių, žmonių ir namų, kol pagaliau pavirto mažyčiu debesėliu žydrame pavasario danguje...

X

Veiksmas vyksta Vilniuje, metai neturi prasmės, ruduo, eilinė diena, pavyzdžiui, antradienis. Nežinomasis – pilietis X eina į darbą. Rudens antradienis, krapnoja lietutis, aplinka kaip giedravalkis. Pilietis X eina šaligatviu, krapnodamas smulkiais žingsniukais. Drėgna ir žvarbu. Ypač po bemiegės nakties. Mat pilietį X kamuoja nemiga, prieš kurią jis kovoja kava, nes migdomieji nepadėjo niekada. Šiąnakt nepadėjo ir kava, todėl pilietis X skuba į darbą užtinusiu veidu, skuba, kad pasislėptų, aplenktų artėjantį lietų, skuba smulkiais žingsniukais. Kol kas lietutis tik krapnoja. Kol kas pilietis X skuba į troleibusų stotelę. Palenkęs galvą, pasistatęs lietpalčio apykaklę, suskliautęs atlėpusias ausis. Viena ranka laiko portfelį, kita – ilsisi kišenėje. Pilietis žiūri sau po kojomis, krapinėja, aplenkdamas plokščias balutes, akyse mirga kvadratinės šaligatvio plytos. Pilietis X intuityviai pakelia galvą, norėdamas įsitikinti, kad stotelė čia pat, tačiau čia pat jo laukia labai nemalonus siurprizas – stotelės nėra. Jos vietoje stovi kol kas neaiškus, neryškus, neįvardijamas objektas. Subjektas, t.y. pilietis X sustoja, širdis inertiškai tebekrapinėja smulkiais žingsniukais. „Absurdas", – pagalvojo X, tačiau daugiau nepagalvojo nieko, nes pamato artėjantį troleibusą, sugniaužia portfelio rankeną ir pasileidžia pirmyn. Bet keista – troleibusas nesustoja ir net nepravažiuoja prošal, o tiesiog dingsta be žinios, išnyksta kaip dūmas migloj. Pilietis X sustoja ir apsižvalgo. Aplinkui – nė vieno praeivio (o juk antradienio rytas!) ir nė vienos nei visuomeninio, nei privataus transporto priemonės. „Absurdas, – pasiguodžia X, – tiesiog neišsimiegojau". Staiga jis praregi, rūkas išnyksta kaip dūmas, ir pilietis X pamato... kapą. Kapas griežtai tvarkingas – antkapis, tvorelė, žvakutė, – viskas tvarkoje. Pilietis X pajunta, kad kraustosi iš proto. „Palauk, – sako sau, – neskubėk. Tiesiog...", bet staiga

kapas dingsta lyg miražas, o pilietis X susivokia besąs reikiamoj troleibusų stotelėj, praeiviai veržiasi į troleibusą, kartu su jais įsiveržia ir pilietis X. Nėra laiko reziumuoti, kas gi atsitiko, jis jau vėluoja į darbą, ramybės, mes juk protingi, suaugę žmonės, gyvename socialistinėj šaly, viskas vyksta lab. gerai. Pilietis X pažymi talonėlį ir užsiima kompromisinę poziciją: nei atsisėda, nei įsitaiso kam ant kojos, nes visos sėdimosios vietos jau užsėstos, o kojos, kad ir kaip neįtikėtina, nesimaišo po kojomis. Pilietis X šiek tiek aprimsta. Troleibusas atkakliai stumiasi priekin. Įprasti darbinio ryto garsai: mašinų ūžesys ir signalai. Pilietis įkvepia oro, užteršto anglies dioksidu, egoistiškai iškvepia tik dioksidą, ir staiga, ne, ne staiga, o tartum palaipsniui, bet kartu labai greitai jo dvasia atsiduria nesvarumo būklėje. Pilietis X susvyruoja, tačiau niekas šito nepastebi, nes svyruoja visas troleibusas, tad kalbėti apie individualių asmenų svyravimus tiesiog nėra ką. Tačiau, kalbant objektyviai, paminėti faktą, jog pilietis X susvyravo, – būtina. „Absurdas, velniai griebtų tą nemigą!" Jis susvyruoja stipriau, vizualinis pasaulio vaizdas deformuojasi neatpažįstamai, tad pilietis X visiškai objektyviai atsiduria, tarp mūsų šnekant, kvailio vietoje, nes į jo sielą ima lietis siurrealistinė dezinformacija. Pilietį guodžia nuojauta, kad niekas iš pašalinių nieko nejaučia. Bet vizualinis pasaulio vaizdas deformuojasi dar labiau, tad ir siurrealistinė dezinformacija sustiprėja. „Aš ateistas-materialistas, – ginasi pilietis X, – kas kad viengungis!" Čia troleibusas sustoja, išspjauna pilietį reikiamoj stotelėj ir nuvažiuoja linkui horizonto. Pilietis X atitraukia žvilgsnį nuo troleibuso pasturgalio su raudonu skaičiumi 9 ir pasijunta pažemintas, išniekintas vidujai. „Jei tai būtų padaręs koks priešas, – pavojingai pagalvoja X, – tai gal būtų įmanoma atsilyginti jam tuo pačiu, o čia – pats gyvenimas, kad jį kur..." – bet susigriebia, susitvardo, sugniaužia portfelio rankeną ir tekinas pasileidžia darbovietės link, nes lietus jau nekrapnoja, o tiesiog muša per nuogą veido odą. Pilietis bėga labai greitai, dinamiškai, tad praeivių nepastebi, neaišku net ar jie yra, ar ne, tai visiškai nesvarbu, svarbiausia pavėluoti minimum.

Pilietis X atplėšia duris, ir iš dangaus jam ant kaklo nukrenta laidotuvių vainikas, kuris išnyksta tuoj pat, kai tik pilietis X, beveik apalpęs iš siaubo, paliečia jį pirštų galiukais. „... kol nevėlu!", – jis išgirsta tik žaibiškos minties pabaigą, todėl negali suvokti visos min-

ties, pasipurto kaip šlapias šuo, įkvepia oro ir iškvepia dioksidą ir žengia į savo vietą. Jo miniatiūrinis kabinetas tuščias kaip akiduobė, pilietis X pašiurpsta nuo vėsos, meta portfelį ant grindų, bloškia lietpaltį ant standartinės sofutės ir, užmiršęs pažvelgti į veidrodį, nukrapnoja pas viršininką. Sustojęs prie solidžių, oda ir kniedėmis apšarvuotų durų su pagarba perskaito viršininko pavardę ir pabeldžia į duris, bet susipranta, kad tokį barbenimą girdi tik jis pats, todėl dalykiškai kosteli ir įeina.

Tik įėjęs, jis pajunta begalinį geismą išeiti, nes vietoje masyvaus stalo pamato tvarkingą kapą, už kurio sėdi viršininkas. Pilietis X žiopčioja, o viršininkas rašo žvakute kažkokį įsakymą ar užsakymą, paskui nukelia nuo antkapio ragelį, susuka telefono numerį, abonentas neatsako, ragelis sugrįžta į pradinę padėtį.

– A...š, – išeina iš piliečio X anglies dvideginis.

Viršininkas nustumia popierius į šoną, perbraukia delnu rausvą žvyrą, įsikabina rankomis į plieninę tvorelę ir taria:

– J-ū-s v-ė-l...

– ...iga, – X iš išgąsčio perkanda žodį perpus.

Sužvanga telefonas. Šaltaveidis viršininkas pakelia ragelį, bet niekas nekalba, nekalba ir viršininkas, tad ragelis klankteli ant antkapio. Viršininkas atsisėda ir pavirsta granitiniu antkapiu su ovaliniu veido dagerotipu. Pilietis X ima slinkti durų link, atidžiai stebėdamas abu antkapius. Kai jis sugrabalioja durų rankeną, vaškinė žvakutė staiga atsistoja ir parodo piliečiui X liepsnos liežuvėlį. Pilietis X inertiškai atsako tuo pačiu ir klykteli, nes iškištas žvakės liežuvėlis mokslui nežinomu būdu apsvilina X liežuvio galiuką. X užtrenkia duris kaip modernaus karsto dangtį ir nukrapnoja atgal į savo miniatiūrinį kabinetą. Ten klesteli ant sofutės ir susiriečia į menką gniužulėlį, apsimesdamas nereikšmingu popiergaliu. Akių vokai sulimpa, ir X negali atsimerkti. Siaubas sukausto X kūną, ir jis negali judėti. Siurrealizmas ima siautėti piliečio sąmonėje. „Aš ateistas-materialistas, – sako sau X, bet žodžiai ir mintis deformuojasi į „ateis tas teroristas", ir mokslui nežinoma jėga suglamžo pilietį X dar labiau, ačiū Dievui, savęs nemato iš šalies, nors pagaliau atsimerkia ir mato vien tamsą, sunkią juodą tamsą, daugiatonę tamsą, slegiančią akių obuolius, kol galop tamsos žvyras užpildo visą kaukolę, pilietis X nebegali visiškai nieko, ne, jis nemiršta, nes negali juk numirti tas, kuris niekada negyveno.

Veiksmas vyksta Vilniuje, metai neturi prasmės, vėlyvą rudens antradienio vakarą nevalyva valytoja įeina į kabinetą, pamato tvarkingą kapą, aikteli ir mėnulio šviesoje perskaito užrašą ant akmens – „Nežinomasis amžinasis pilietis X". Valytoja pavydžiai vypteli ir žiūri į tvarkingą kapą kaip į visuomenės tvarkos pavyzdį.

GELEŽINIS VILKAS

Praeivio sapnas

Rytas. Pagaliau rytas. Po sapno – košmaro: aš – geležinis vilkas – stoviu kalno viršūnėje ir kaukiu, nes ką tik sapnavau šarvuotą galingą vyrą ir didelį miestą, štai pabudau ir kaukiu, aš, geležinis vilkas, kaukiu kaip vėjas virš jūros... Rytas. Pagaliau rytas. Po bemiegės nakties. Sapnas truko tik sekundę. Rytas po nakties. Aš praskriejau ja kaip išprotėjęs sprinteris. Rytas. Aš išeinu iš namų. Iš namų – į Miestą. Kad nenusižudyčiau. Kad nenusižudyčiau, aš išeinu.

Einu gatve. Rytas. Paukšteliai čiulba. Saulutė. Kaip skaidru širdy! Po bemiegės nakties. Po sapno. Po bėgimo per amžinybę. Aš einu, einu gatve. Pro mane eina praeiviai. Moterys ir mergaitės. Moterys! Kur jos eina? Į darbą. Iš nuobodžio turbūt jos visos svajoja apie meilės angelą, kuris įskristų naktį pro langą. Tikras, vyriškas angelas. Sparnai – tik metafora. Svarbiausia, kad jis būtų tikras vyras. Aš įlipu į troleibusą Nr. 3 ir važiuoju Antakalnio gatve link Gedimino aikštės. „Gerbiami keleiviai, nepamirškite..." Prisimenu, kad pamiršau.

Išlipu „Gedimino aikštės" stotelėje. Ak, nuostabus oras! Pavasaris. Gryna. Laisva. Einu per gatvę. Žalia šviesoforo akis. Troleibuso snukis išnyra prie pat manęs. Bėgu ir perbėgu gatvę. Akies kraštu užkliudau Katedros kampą. Primerkiu akį ir einu per Gedimino aikštę. Prieš mane eina dvi merginos ir rusiškai juokiasi. Aš nusišypsau, kai mes prasilenkiame. Jos atsigręžia, aš ne.

Gorkio gatvė. Senamiesčio vena. Einu. Kvėpuoju pro burną. Sustoju ir užsirūkau. Vietinė senutė meiliai žiūri į mane. Be regimos priežasties. Gal aš panašus į sūnų.

Stoviu tarpuvartėje. Rūkau, atvėpęs apatinę lūpą. Rūkau ir žiūriu į praeivius, o jie pasižiūri į mane ir nueina. Atsimenu kadrą iš kapitalistinio filmo: tarpuvartėje stovi kekšė, pro ją eina pareiviai. Viskas. Aš nesijaučiu kekše, nors rūkau tarpuvartėje. Rytas. Saulė spiegia ir

spigina akis. Skaidri šviesos nuogybė. Praeivis paprašo užsirūkyti, duodu, nueina. Išmetu nuorūką, ji rūksta ant šaligatvio lyg pašautas tankas. Užminu batu.

Išsitraukiu iš kelnių kišenės saują kapeikų. Jas laikė milijardai žmonių. Dabar laikau aš. Vienas žmogus. Viena kapeika. Trys. Dvidešimt. Kava. Įeinu į kavinę. Atsistoju į eilę. Stoviu. Dūzgia kavos automatas. Kokia triukšminga kavos dozavimo rankenėlė! Aš artėju prie stambiakrūtės pardavėjos.

Sėdžiu prie geležinio balto staliuko ir gurkšnoju stiprią kavą. Ši kavinė – vienintelė, kur yra tikra, stipri, juoda kava už 24 kap. Visur už 24 kap. – silpna, skysta, šviesi kava. Gintaras – nacionalinis simbolis. Turistas geria bjaurią, lietuvišką kavą ir galvoja, kad lietuviai – sukčiai. Bet juk gintaras gali būti ir tamsus, beveik juodas. Taigi aš geriu juodą, stiprią, gintarinę kavą. Be cukraus. Mano dantų skylėse – kavos aromatas. Gera. Plaučiai išsiplečia ir susitraukia. Išsiplečia ir susitraukia.

Plaučiai. Krūtinė. Širdis. Fiziobiologinis padaras geria gintarinę kavą. Plaka širdis. Padaras kvėpuoja. Gyslose laksto kraujas. Nes aš esu gyvas. It pavasaris.

Padedu tuščią puoduką ant geležinio balto staliuko, atsistoju, šlaunimis atstumdamas baltą plastmasinę kėdę, sugaunu negražios merginos mestą žvilgsnį, išmetu jį ir išeinu iš kavinės į gatvę. Saulė žiebia per akis. Apsvaigstu lyg nuo alkoholio. Alkoholis! Išgersiu, būtinai išgersiu, tik vėliau. Vakare. Kai sutemos užpildys senamiesčio slėnį. Aš išgersiu karšto, raudono vyno. Būtinai. Žūtbūt. Kad nenusižudyčiau.

Einu Gorkio gatve žemyn. Į Gedimino aikštę.

Sėdžiu ant žalio medinio suolo, rūkau ir žiūriu į einančius žmones. Visi jie turi vardus ir pavardes. Jei žinočiau štai tos merginos vardą, pašaukčiau. Tačiau nežinau, todėl tyliu, o mergina praeina ir nueina. Nueina ir išnyksta. Jos nebėra. Aš nežinau jos vardo ir pavardės. Juokiuosi vidujai, nes ir manęs niekas nepažįsta. Išmetu nuorūką. Ji rūksta ant aikštės plytų it pamuštas tankas. Aš nekariavau. Aš nemačiau tikro, gyvo tanko tête-a-tête. Užminu nuorūką batu. Batai kainavo 40 rub., o padai jau suskilę. Jei kareivio batai suskilę, vadinasi karinė pramonė yra žemo lygio. Žemo pramoninio lygio. Atsistoju ir einu per aikštę, per petį atsigręždamas į Gedimino pilies liekaną – vieną bokštą su juodais taškeliais, jeigu taip galima pavadinti turis-

tus. Keista, kad iš pat ryto jie lipa į kalną ir žiūri į miestą. Nenoriu būti turistas. Einu į Lenino prospektą. Muša laikrodis. Dešimta valanda. Stoviu prieš perėjimą. Įprasta raudona šviesoforo akis. Šalia manęs stovi erotiška moteris. Noriu pamatyti jos veidą, todėl, kai užsidega žalia šviesa, bėgu priekin ir lyg netyčia atsigręžiu. Veidas negražus, bet visa moteris – graži. Atsidūstu ir einu. Juvelyrinė parduotuvė. Pro duris kursuoja moterys. Einu pro jas giliai alsuodamas. Einu greitai, staiga sustoju, trypčioju vietoje, galvodamas, kur eiti. Einu toliau. Į priekį. Be tikslo. Tiesiog, kad eičiau, kad negrįžčiau namo. Esu einantis praeivis. Nežiūriu į vitrinas, bet matau, kad štai toji moteris žiūri į kiekvieną vitriną: ar aš graži? ar aš gražiai atrodau? Ji eina ir akies kraštu stebi save. Pralenkiu ją. Užeinu į plokštelių parduotuvę. Groja banali muzika. Pardavėjos miega atmerktomis akimis. Iš pat ryto. Išeinu.

Atsisėdu ant suolo, užsirūkau. Prieš akis – šūkis: „Šlovė TSKP!" Rūkau. Prieina rusė turistė, klausia, kur yra Gorkio gatvė. Paaiškinu, turistė padėkoja ir nueina. Žiūriu į jos pokreives kojas ir galvoju apie harmoniją. Pasijuntu Fiodoru Dostojevskiu. Gyvu, ne mirusiu. Užsimerkiu. Regiu Rusiją. Atsimerkiu, atsistoju ir einu. Žūtbūt reikia eiti. Fiksuoju savo žingsnius. Viens du, viens du, viens du. Einu kaip eks-kareivis. Prisimenu vaikiną, kariavusį Afganistane. Gydėmės kartu tuberkuliozės ligoninėj. Aš nekariavau Afganistane. Aš spjaudžiausi kruvinais skrepliais. Jis nesispjaudė, jis duso. Gydytoja man pasakė: „Rūkysi – mirsi." „Visi mirsime", – atsakiau. Vaikinas turėjo daug lengvatų: butas ir mašina – be eilės. „Bet kas iš to, – sakė jis, – antrų plaučių be eilės negausiu." Tu juk herojus", – sakiau aš. „Visi mes herojai", – atsakė jis ir persibraukė delnu žilstelėjusius plaukus. Dvidešimtmetis. Normaliai kvėpuoti jis taip ir neišmoko. Yra gyvenime toks posūkis, už kurio – viskas kitaip. Net fizinės funkcijos. Bandau įsivaizduoti, kad neturiu kojų arba rankų. Baisu. Geriau neturėti galvos. Esi lavonas, ir tiek. Žemės trąša. Nematomas kareivis. O dabar esu tik nematomas praeivis. Socialinė patrankų mėsa.

Praeinu pro Konservatoriją. Kažkas groja klarnetu. Džiazo sentimentai: atsimenu Ameriką, negrus, sidabrinį trimitų ir auksinį saksofonų skambesį. Galvoju, kad alkoholis ir narkotikai pasitarnavo kapitalistinio meno evoliucijai: tragedija gimdo tragediją. Aš išaugau Vakarų tragedijų įtakoje: literatūra, muzika, dailė. Ne tik Vaka-

rų, aišku. Indų filosofija. M.K. Čiurlionis, F. Dostojevskis, A. Čechovas. Myliu džiazą kaip gyvenimo filosofiją. Esu filosofinis džiazistas. Smagu ir mirtina. Bet geriau nei mirtis. Aplinkui žydi žmonės, tuoj sužydės medžiai, gėlės, sužaliuos žolė. Ach, koks nuostabus yra gyvenimas! Bet mirtis neužsimiršta. Žūtbūt vakare išgersiu karšto raudono vyno.

Užsinoriu sisi. Skubu į viešąjį tualetą ir džiaugiuosi, kad esu ne kinosalėje. Atsimenu: Vilniuje rodė Federiko Felinio filmą „Amarcord". Tūkstančiai vilniečių plėšėsi dėl bilietų. Paskutinę filmo demonstravimo savaitę gavau bilietą. Tik atsisėdęs į savo vietą, užsinorėjau sisi, ir visą filmą žiūrėjau per sisi prizmę. Paskui išbėgau iš salės, pusvalandį bėgiojau lyg pamišęs šuo, pagaliau radau seno namo griuvėsius ir uždainavau iš džiaugsmo.

Toks pat džiaugsmas plazda ir dabar, kai leidžiuosi viešojo tualeto laipteliais. Tualete tamsu, bet gera. Kabinoje randu tuščią šampano butelį. Ant sienos – rusiški keiksmažodžiai.

Išeinu į šviesą. Ant iškeltos Lenino rankos – baltas balandis. Norėčiau nufotografuoti, bet neturiu fotoaparato. Nuotrauka lieka atmintyje. Stereo.

Sėdžiu aikštėje ant balto suolo, rūkau ir žiūriu į milicininką, kurs vaikšto aplinkui aikštę balandžio eisena. Mėgstu balandžius, bet nemėgstu milicininkų. Aš dar neužmiršau, kaip vienas tvarkos sargas daužė mano galvą į sieną. Iš nuobodulio. Buvau kiek išgėręs, bet visiškai ramus ir tvarkingas. Gal tatai ir įsiutino tą vieną tvarkdarį. Ne visi tokie. Bet nemėgstu. Vienas sukompromitavo visus. Toks realizmas. Nors aš turbūt ne realistas. Nepažįstu nė vieno tikro realisto. Realistas – tai žmogus, pažįstantis realybę kaip Dievas. Tokio žmogaus nėra. Yra tik milijonai apsišaukėlių. Esu įsitikinęs, kad visi žmonės – idealistai. Kiekvienas turi savo Dievą. Kiekvienas kažkuo tiki ir kažko tikisi. Kiekvienam pagal sąmonę. Visi žmonės yra idealistai. Tai prigimtinė savybė. Tai – realybė.

Baltas balandis nuskrenda nuo Lenino rankos į žydrą dangų. Išmetu nuorūką į šiukšlių dėžę ir įkvepiu gaivaus oro. Gera gyventi, kai nebloga. Gera, kai nebloga. Gėris ir blogis. Koks esminis skirtumas? Gėris tarnauja pažangai, blogis stabdo pažangą. Ir kartu koncentruoja gėrio jėgas. Rupūs miltai, vadinasi, viskas tarnauja pažangai. Žmonija kartu su žvėrija ir augalija žengia erškėčiuotu evoliucijos keliu, kurį tik retais istoriniais momentais dievulis nubarsto

rožėmis. Bet ir per rožes eiti, ypač plikapadėmis kojomis... Atsistoju ir einu aikšte, nubarstyta raudonu žvyru. Sutrintomis plytomis. Einu gatve ir žiūriu į mašinas. Atsimenu, kad jose sėdi žmonės. Sakom: važiuoja mašina. Nesakom: važiuoja žmogus. Sakau: važiuoja žmogus-mašina.

Būti žmogumi-mašina dabar labai madinga. Sustoju, atsiremiu į namo sieną ir užsirūkau, nors mirsiu. Atsimenu, kaip keliavau po TSRS autostopu. Mano ilgi plaukai draikėsi vėjy kaip vėjarodė-kelrodė vėliavėlė. Stoviu iškėlęs ranką lyg paminklas žuvusiems balsuotojams. Mašinos važiuoja prošal, važiuoja prošal. Dulkėtas, suodinas, įdegęs mano veidas. Stangrūs, bet pavargę raumenys. Viens du, viens du. Mašina. Sustoja. Pribėgu, atplėšiu duris. Klausia: „Pinigų turi?" Užtrenkiu duris taip, lyg spirčiau vairuotojui į pasturgalį. Po valandos – kita mašina. Sustoja. Pribėgu, atplėšiu duris ir prisipažįstu, kad pinigų neturiu. Vairuotojas geraširdiškai juokiasi, aš įsėdu, ir mes važiuojame. Mašinos su moterimis už vairų nesustodavo niekada. Bijo. Galvoja, kad aš – vyras-mašina. Arba negalvoja nieko, važiuoja, ir tiek. Kur matyta, kad moteris pasiimtų nuo kelio vyrą – kaip vienkartinį meilužį!

Būti mašina dabar labai madinga. Nežinau, gal tatai buvo madinga ir tais laikais, kai dar nebuvo mašinų ir madų? „Akmens amžiaus mašinos ir mados" – paskaita pradinukams ir pensininkams.

Žmogus yra netobulas, visuomeninės santvarkos taipogi netobulos, visas Kosmosas (Dievas) – netobulas. Tačiau kas tai yra tobulumas? Ar įmanomas absoliutus Kosmoso ir Žmogaus tobulumas? Evoliucija – tobulinimosi procesas. Begalinis. Tobulėjimas yra be-ga-li-nis. Tad atleidžiu pramonei už skylančius batų padus.

Išmetu cigaretę ir einu atgal į Gedimino aikštę. Gatvės laikrodis rodo 11.00. Aplink mane mirga žmonės, ir aš mirgu aplinkui juos. Mes – praeiviai. Bevardžiai, vieni kitiems visiškai beprasmiški. Kiekvienas eina vienas. Miesto, didmiesčio dėsnis. Kaime visi pažįstami. Kaime kiekvienas pažįsta kiekvieną, visi mirusieji – bendri kaip gyvieji. Sename kaime. O gal aš idealizuoju, užmiršdamas muštynes, girtuokliavimą, išprievartavimus, savižudybes. Bet norėčiau gyventi sename kaime. Atsikandau civilizacijos obuolio. Išlindo kirminėlis ir nusikvatojo falcetu tiesiai į akis. Fu. Mano gyvenimas – beprasmiškas. Nuostabu galvoti, kad mano gyvenimas yra beprasmiškas, kai eini gatve, kai visi eina gatve, kai mes visi einame ir mes visi

galvojame apie save. Ką mes, praeiviai, žinome vieni apie kitus? Juokinga. Man pasidaro baisu, kai prisimenu, kad šalia stovintis praeivis yra prasmingas žmogus, turintis vardą, pavardę, turintis savo gyvenimą, savo vidinį pasaulį, kurio niekas (net jis pats) niekada nepažins.

O kam save pažinti? Koks pažinimo tikslas? – klausiu savęs, eidamas per gatvę, jau užsidegus raudonai šviesai. Sužviegia mašinos (žmogaus) stabdžiai, aš instinktyviai nušoku iš vietos gal tris metrus, vairuotojas pasiunčia man pavymui oro keiksmą ir nuvažiuoja. Aš einu Gedimino aikšte ir klausiu savęs: koks pažinimo tikslas? Kas iš to, kad pažinsiu esminius savo sielos dėsnius? O gal esminiai mano sielos dėsniai yra bendri, gal visų žmonių sielos dėsniai yra bendri, gal visų žmonių sielos veikia pagal tuos pačius dėsnius, tik kad sielos individualios? Ir gal individualumas – tai esminis sielos dėsnis? Tačiau kodėl aš turiu tai žinoti? Juk aš ne menininkas, ne gydytojas, o tik praeivis. Pra-ei-vis. Praeivis ir perėjūnas – labai panašūs žodžiai.

Mokyklose nedėsto sielos dėsnių. Mokyklose nemoko mąstyti. Mokyklose nemoko mokytis. Ką norėjo apgauti „mokytojai"? Mus. Jie norėjo apgauti mus. Nes patys buvo ir yra marionetės. Dabar jos šoka pagal kitą muziką, bet marionetė negali tapti žmogumi. Aš – bjaurus idealistas. Toks mano likimas. Beprasmiškas likimas. Laikrodis išmuša pusę dvyliktos. 1986 m. balandžio mėnuo, trečiadienis. Einu Gorkio gatve. Įsivaizduoju, kad dabar – XXX amžiaus. Noriu gerti. Karštą, raudoną vyną. Nuryju seiles. Prieinu tą pačią tarpuvartę. Atsistoju joje lyg paveikslo rėmuose. Atrodo, kad aš ir gimiau tarpuvartėje. Nereikalingas kaip sugedęs maisto produktas. Aišku, čia mano kaltė. Toks likimas. Nežinia tik – už ką. Įdomu, kas aš buvau ankstesniame gyvenime? Tikiuosi, kad ne beždžionė. Pernelyg greita evoliucija – aname gyvenime – beždžionė, šitame – žmogus, tegu ir ne dieviškas. Tikiu sielos amžinybe. Ne savo, kaipo kūno ar asmenybės, bet savo sielos, dvasinės substancijos, kuri sukaupia savyje išgyventų gyvenimų informaciją. Siela neturi vardo. Siela – tai dvasinio kosmoso turinys. Jeigu aš turiu tą dvasinį turinį...

Kas neatrasta, to nėra?..

Prie manęs prieina pažįstamas pankas, buvęs hipis, paprašo cigaretės. Duodu, pridegu, klausiu: kaip gyveni? Šūdinai, atsako jis, sugargia iš juoko ir nueina, pavirsdamas eiliniu praeiviu. Labai juo-

kinga. Jo seserį išprievartavo kažkoks recidyvistas. Recidyvistas – savo namuose, t.y. kalėjime, mergaitė – psichiatrinėj ligoninėj. Ilgam. Manęs neišprievartavo, bet kartą senyvas vyriškis siūlė parsiduoti už 100 rub.

Dvylikta valanda. Einu į Puškino skverą. Vėl noriu sisi. Ten yra viešasis požeminis tualetas.

Po sisi sėdžiu ant suolo, rūkau. Kvėpuoju giliai, bet tvarkingai. Pro šalį eina turistai, nusileidę nuo Gedimino kalno. Juodi fotoaparatai solidžiai blykčioja ant margaspalvių kūnų. Atsimenu Vilniaus įkūrimo datą. 1323 m. Šiandien – 1986 m. Pasijuntu turistu. Nes nesugebu dvasia aprėpti ir sujungti laikų. Pasijuntu praeiviu – bevardžiu, betėviu, bežemiu praeiviu. Kalno papėdėje susėda būrys čigonų – vien moterys ir vaikai. Indiški veidai, ryškiaspalviai drabužiai. Užsimanau tapti čigonu. Gal aš ir esu čigonas – albinosas.

Rūkau. Laiko nejaučiu. Jis man visiškai nerūpi. Aš niekur neskubu, nes neturiu kur skubėti. Aš neturiu gyvenimo tikslo. Mano gyvenimas – betikslis egzistavimas. Gyvybė žemėje... Noriu būti delfinu. Gelbėti žmones po laivo katastrofos. Išmetu nuorūką. Neužgesinu, tegu rūksta. Atsimenu savo sapną. Paskui – legendą: kunigaikštis Gediminas susapnavo geležinį vilką, stovintį ant aukšto kalno ir kaukiantį. Žynys Lizdeika paaiškino kunigaikščiui, jog tai pranašingas sapnas: jis, Gediminas, įkurs didį miestą, ir garsas apie jį aidės toli toli! Gal ir ne visai taip. Tiksliai neatsimenu. Bet širdy atsiveria tokia tuštuma, lyg širdis būtų peršauta, nes kulka išėjo kiaurai, nukrito už nugaros ir guli kruvina žolėj. O širdy – juoda skylė. Noriu kaukti geležinio vilko balsu. Peršauto geležinio vilko balsu.

Laikrodis išmuša tryliktą valandą. Atsistoju ir einu iš skvero. Prisimenu, kokia ramybė užpildo kraują kartu su morfijumi. Noriu morfijaus. Noriu tokio miego, po kurio gimčiau iš naujo. Pabudimas – gimimas. Netikiu, kad man tai įmanoma. Palaiminti tie, kurie tiki! Noriu... Ne, mirties nenoriu. Vadinasi, dar kažko tikiuosi? Iš savęs, gyvenimo, žmonių? Taip, tikiuosi. Netikiu, tačiau tikiuosi. Gal paskambinti psichologinės pagalbos telefonu? „Laba naktis. Atleiskite, kad sutrukdžiau. Žinote, aš persipjoviau venas, o gyvenu visiškai vienas... Labai prašau, pristatykite rytą į skaistyklą, kad nesupūčiau."

„Nesąmonė. Vėl einu į kavinę. Staiga šauna mintis, kad geriau pasisiūlyti savanoriu į Afganistaną negu gyventi šitaip. Geriau mirti karo lauke nei šitaip merdėti. Kada gyventi ir kada mirti – nesvarbu.

Svarbiausia – kaip gyventi ir kaip mirti. Gyvenimas ir merdėjimas – antonimai. Bet juk žinau, kad nepasisiūlysiu savanoriu, ir kad manęs tiesiog nepaims. Nors šiaip įvairiais karais aš bjauriuosi. Bjauriuosi viskuo, kas primena karą. Uniformos, įsakymai, ginklai man sukelia fizinį-dvasinį pasibjaurėjimą. Mūšyje mane nušautų patį pirmą. Aš pats tai išprovokuočiau. Ne iš drąsos, o iš baimės.

Gurkšnoju gintarinę kavą ir džiaugiuosi, kad artėja keturiolikta valanda. Noriu karšto raudono vyno. Noriu pasislėpti nuo praeivių. Noriu gyventi negyvenamoje saloje. Nes gyventi visuomenėje kaip negyvenamoje saloje – neįmanoma. Aš neturiu draugų, aš neturiu tėvų nei protėvių, aš neturiu mylimųjų nei meilužių, aš neturiu tėvynės. Ar galiu sakyti, kad turiu save? Neįmanoma. Aš neturiu savęs. Aš neturiu nieko. Aš – Praeivis.

Tiesa, turiu pinigų ir kambarį. Pinigus išleidžiu maistui, alkoholiui, cigaretėms, knygoms. Kambarys – metalinė konservų dėžutė, kurioje užkonservuota žmogiena – aš. Man atrodo, kad aš negimiau. Arba gimiau užkonservuotas. Gimiau negyvas. Keista tik, kad jaučiu ir suvokiu tai. Pažįstu vieną niekam nežinomą poetą, rašantį eilėraščių knygą. Viso gyvenimo knygą, kuri vadinasi „PK". Klausiau, ką tai reiškia, o jis paaiškino: „Pomirtinė knyga". Tikras poetas!

Aš eilėraščių nerašau, paveikslų netapau, nemuzikuoju – menu neužsiimu. Bet menas mane hipnotizuoja. Ak, meno magija! Čiurlionis, Dostojevskis. Fiodoras. Pasijuntu genialiu menininku. Šventos šviesos pojūtis. Kančia, kraujas ir amžinybė. Mirties nėra. Rojus ir pragaras viename. Dangaus žemė – žemės dangus. Gal aš esu neišsprogęs genialumo pumpuras? Blusa plius didybės manija lygu nesąmonė. Aš esu niekas.

Išgeriu kavą, padedu puoduką ant stalo ir klausiu priešais sėdinčios moters, kiek dabar valandų. Ji rusiškai atsako, kad nesupranta klausimo. Aš paklausiu rusiškai, ji rusiškai atsako. Četyrnacatj čiasov!

Einu į požeminę vyninę. Kvėpuoju giliai ir laisvai, kiek leidžia yrantys plaučiai. Plaučiai išsiplečia ir susitraukia. Išsiplečia ir išsiplečia. Džiaugsmingai daužosi širdis. Ji dunda kaip vaikiškas būgnelis. Įeinu į vyninę, nusileidžiu į požemį. Svaigus vyno ir medžio kvapas. Jauku, gera. Slėptuvė. Išsitraukiu visus pinigus. Trisdešimt rublių. Prieina daili lieknakojė oficiantė su mini sijonuku. Užsisakau stiklą karšto raudono vyno. Svajonių vyno. Iš magnetofono skamba svajin-

ga daina. Sena oficiantė apžiūrinėja savo sijoną. Svajonės ir sijonai. Jauna oficiantė atneša vyną. Padėkoju, mergina nusišypso ir nueina. Laiko nejaučiu. Gurkšnoju karštą vyną ir galvoju apie laiką. Apie Ateitį. Trisdešimtas amžius. Įsivaizduoju tris šviečiančius iksus juodame fone – XXX. Manęs nedomina ateities technika. Nors, aišku, moksliniai atradimai sąlygos žmonių buitį ir būtį, kaip kad dabar – elektra, mašinos, bombos. Mane domina ateities žmogus. Žmogus evoliucionuoja labai lėtai. Lėtai? Ką reiškia greičiai prieš amžinybę?

Galvoju apie socializmo evoliuciją. Žengimui į priekį trukdė (trukdo, trukdys) Biurokratų partija. Žingsnis į priekį – nufilmuojamas ir demonstruojamas masėms, du žingsniai atgal – nefilmuojami ir nedemonstruojami masėms, nors masės mato viską ir be dezinformuojančių demonstracijų. Tiesa buvo apšaukta antitarybine. Antitarybinė tiesa?

Išgeriu vyną, pakviečiu jauną oficiantę, užsisakau dar. Ji nusišypso ir nueina. Šauni mergina. Gera mergina – gėris... Turbūt jau apgirtau. Dabar man mažai reikia, kad nusigerčiau. Silpnas esu. Nusilpau kaip skęstantysis. Bet, kaip sakė Ostapas Benderis, – „Skęstančiųjų gelbėjimas – pačių skęstančiųjų reikalas!" Jei blaivus grįšiu namo – būtinai pasipjausiu. Skustuvu. Todėl reikia grįžti girtam, kad iš karto griūčiau lovon ir pabusčiau kitą dieną. Kad pabusčiau dieną. Nes naktį ateina mintis-giltinė ir kužda: „Nusižudyk, meilus niekuti, paimk šį aštrų raktelį nuo vartų į kitą pasaulį ir atrakink savo kraują..."

Jaunoji oficiantė klausia senosios, kiek valandų. Penkiolika valandų, atsako moteris ir vėl apžiūrinėja sijoną. Aš apsižvalgau aplinkui, matau žmones, girdžiu šnekas, juoką, netaurų taurių skambesį. Užsimerkiu. Atsimerkęs pamatau priešais stovinčią šauniąją šinkorką. Ji nusišypso, padeda stiklinę vyno ant mano stalo ir nueina. Kaip man gera! Dabar. Ir vienatvė – ne gyvatė, o draugė. Gera!

Aš nežinau, kiek dabar valandų, aš geriu ir girstu, vyninė – kaip girtas laivas požeminėje jūroje, aš nežinau, kiek išgėriau, jaučiu, kad nemažai, aplinkui – lalėjimas, žodžiai liejasi kaip vanduo, triukšmas, tvaikas, muzika, aš noriu šokti, pro šalį eina šaunioji, gražioji oficiantė, pašoku iš vietos, čiumpu merginą į glėbį, prispaudžiu ją prie savęs kaip nuogą ir bučiuoju, paskui pajuntu antausį, girdžiu bjaurų juoką, guliu ant vyninės grindų ir noriu miego. Šaukiu, kad noriu morfijaus, – mirtie, mylėk mane! – kažkas nemeiliai pakelia

mane nuo grindų, kažkas nervingai prašo: „Išveskit jį dėl Dievo meilės", – aš klykteliu, kad nėra nei Dievo, nei meilės, mane užtempia laiptais į viršų ir išspiria pro duris į gatvę.

Mirtinai išgąsdinęs įsimylėjėlių porelę, aš guliu ant šaligatvio ir stenu, negalėdamas atsikelti. Niekas nepadeda. Laukiu pagalbos iš milicijos. Deja. Nušliaužiu iki sienos, atsikeliu ir einu, remdamasis į ją rankomis. Naktinė žibintų šviesa. Akys raibsta. Kojos linksta. Rankų nejaučiu. Einu. Einu Gorkio gatve žemyn.

Žemyn.

Žemyn.

Puškino skveras. Rašytojai! Gorkis! Puškinas! Raš... O aš – Praeivis. Morfijaus nebenoriu. Miego – nenoriu. Noriu gryno oro! Gryno oro, gryno gryno oro. Gryno!

Aš pradedu bėgti. Greičiau, dar greičiau. Viens du, viens du. Kažkur suloja šuo. Aš bėgu. Bėgu nuo savęs kaip nuo šuns. Aš nejaučiu kojų. Nejaučiu kūno. Nejaučiu sielos. Aš neturiu savęs. Bėgu. Į kalną. Bėgu į Gedimino kalną. Tikslas – užbėgti į kalną! Greičiau. Atrodo, kad plyš plaučiai ir sprogs galva. Akmenys, žemė, medžiai, šaknys – kabinuosi už visko kaip mirštantis. Aš – ant Gedimino kalno. Ant Pilies griuvėsių. Žvelgiu į Miestą. Jo žiburiai raibuliuoja kaip žvaigždės jūroje. Aš stoviu ant uolos ir žvelgiu į naktinę jūrą. Koks grynas oras! Toks grynas, kad suklumpu ant akmenų ir vemiu. Vemiu vynu ir savo plaučių krauju. Vemiu klūpodamas lyg meldžiaus. Aš išvemiu vyną ir kraują. Aš vemiu ant supuvusių marionetinių idealų, aš vemiu ant karnavalinės-makabriškos politikos ir visų pinočetų, aš vemiu ant rafinuotų žmogžudžių, ant melo mokytojų, ant nematomų kaip oras biurokratų – aš vemiu ir jaučiu savyje žvėrišką laisvę, aš išvemiu iš savęs žvėrį ir jaučiu žmogišką laisvę, klūpodamas aš kaukiu kaip geležinis vilkas. Aš klūpau ant uolos ir kaukiu tarp žvaigždžių kaip žmogus. Man atsiliepia milicijos mašinos sirena. Ir miesto jūroje mes kaukiame kartu.

TBC

Studentas lituanistas Darius Baltaitis sėdėjo pusnuogis prieš gražią gydytoją, jausdamas svaigų malonumą, kai moteris pirštais švelniai liesdavo jo baltą, siaurą, kaulėtą krūtinę. Graži gydytoja meiliai nusišypsojo ir paklausė, žinodama atsakymą:

– Rūkai be atokvėpio?

Darius Baltaitis žiauriai nusikosėjo ir atsakė teigiamai. Gydytojos veidas tapo sielvartingas, ji giliai atsiduso ir išpranašavo:

– Rūkysi – mirsi.

– Žinau, – atsakė Darius Baltaitis ir vėl žiauriai nusikosėjo.

– Nerūkyk, – paprašė gydytoja.

– Negaliu, – nuleido galvą Darius.

– Jau prarūkei plaučiuose kelias skyles. Taip ir gyvenimą prarūkysi! Negalima šitaip, negalima!

– Negaliu, tamsta gydytoja, – pakėlė galvą Darius.

– Tokiu atveju ir mes negalėsime tavęs išgydyti. Reikia mesti cigaretes šalin – ryžtingai, vyriškai!

Darius papurtė akiniuotą galvą.

– Ne, jūs neįsivaizduojate, bet man tai iš tikrųjų yra neįmanoma.

– Ir vis dėlto, – gydytoja uždėjo švelnų delną ant Dariaus kelio.

– Nežinau, – suabejojo studentas. – Blogiausia, kad aš nenoriu.

– O gyventi, – gydytoja prisimerkė, – nori?

– Nežinau, – nuleido galvą Darius Baltaitis, pamatė ant grindų tarakoną ir užmynė jį nutriušusia šlepete.

Jis gulėjo lovoje ir skaitė Antono Čechovo apsakymą „Palata Nr. 6". Palatos kolegos žaidė kortomis kvailį.

– Bita, – pasakė tolimųjų reisų vairuotojas Fiodoras.

Tik perskaitęs apsakymą Darius susivokė, kad ir jo palatos numeris – 6. „Keista, – pagalvojo jis, – ten psichiatrinės ligoninės palata, o čia – tuberkuliozinė. Šeši."

– Ei, tu, akiniuoti-ožiabarzdi, – šūktelėjo vairuotojas Fiodoras, – koks tavo vardas?

– Mano? – nedrąsiai paklausė Darius.

– Tavo, tavo!

– Darius.

– Darijus? Charašo. Ateik čia, Darijus.

– Aš nemoku žaisti kortomis.

– Astavj jevo v pakoje! – nekantriai ištarė kitas kortuotojas.

– Ech, – nutęsė Fiodoras. – Kakaja maladioš rastiot... Ničivo neumejet! Ni liubitj, ni žitj, ni v karty igratj!

– Astavj jevo, pustj ležyt, – kortuotojas padalino kortas.

Fiodoras atsistojo ir plačiais žingsniais ėmė vaikščioti po palatą.

– Aš nežinau, – šaukė jis, mosuodamas rankomis, – koks poetas pasakė, bet poetas pasakė: tas, kas neišgėrė tūkstančio butelių ir neišmylėjo tūkstančio moterų, – tas negyveno!

Darius užsikosėjo, nutylėdamas, kad jis pats rašinėja eilėraščius.

– Ką, – nusijuokė Fiodoras, – sąžinė springsta? Cha cha!! Aš, – jis pasikasė plaukuotą stambią krūtinę, – įvykdžiau dar tik trečdalį gyvenimo plano. Bet, – jis vėl pergalingai nusijuokė, – juk aš kol kas gyvas! Nors plaučiuose – skylė kaip...

Jis trenkė tokį nešvankų žodį, kad Darius Baltaitis pasijuto apspjautas. Fiodoro bendrininkas užspringo iš juoko.

– Ką, sąžinė springsta? – sušvokštė Fiodoro plaučiai. – Ech, vyrai, vyrai...

– Širdį, širdį!.. – suaimanavo pro miegus pilietis hipochondriko veidu. – Ma-ma-my-te... my-te...

– Cho cha cho, – nusijuokė Fiodoras ir papurtė pilietį už peties.

Pilietis atsibudo, plačiai atsimerkė ir iš lėto atsisėdo lovoje.

– Ką sapnavai? – pasiteiravo smailianosis kortuotojas.

– O ką? – pasiteiravo hipochondrikas, droviai išrausdamas.

– Nagi šaukei: širdį, širdį, mamyte! – paaiškino Fiodoras.

Hipochondrikas suraukė kaktą, paskui nušvito.

– Atsiminiau. Žinot, vyrai, iš manęs širdį norėjo pavogti!

– Kas? – Fiodoras pasiruošė griausmingam juokui.

– Mamytė!

Fiodoras griausmingai nusikvatojo. Smailianosis kortuotojas maišė kortas, kraipė galvą ir kikeno taip, kad net Darius nesusivaldė ir pratrūko spigiu juoku.

– Uo! – sušuko Fiodoras. – Teisingai! Juokas – liaudies medicina!

– Vis tiek dvėsim, – sukikeno kortuotojas.

– Na ne, – nesutiko Fiodoras, – aš niekada nemirsiu. Nenoriu!

– Vis tiek dvėsim, – sukikeno kortuotojas.

– Uch tu, skrabale! Padalink kortas! – Fiodoras atsisėdo ant „kortų lovos". – Pažiūrėsime, kas iš mudviejų yra kvailys.

– Protingieji miršta greičiau, – pastebėjo smailianosis, dalindamas kortas.

– Kvailystė! – sugriaudėjo Fiodoras ir užsikosėjo. Krenkštė jis ilgai, paskui išsitraukė iš pižamos didelę nešvarią nosinę ir išspjovė į ją kraujo skreplį.

Darius nusuko akis.

– Plaučių gabalą iškosėjai? – baimingai ir šlykštėdamasis paklausė pilietis-hipochondrikas.

– Šūdą!

Pilietis loštelėjo atgal, sustingo, paskui atsigulė ir uždėjo ranką ant krūtinės. Jo veidas buvo skausmingai-palaimingas kaip šventojo kankinio.

– Tai tu žaidi ar jau pralošei? – paklausė smailianosis, išskleidęs rankoje kortas.

– Uch tu, ubage, – nusijuokė Fiodoras, įkišęs nosinę atgal į kišenę. – Aišku, žaidžiu. Kaip katinas su pele. Pasiduok!

– Tai jau ne. Laikas... parodys... – smailianosis žiūrėjo į kortas, paskui pažvelgė Fiodorui į akis, – kas teisus.

– Pirmyn, mano benzobakas pilnas!

Dariaus nusuktos akys stebėjo šalia miegančio kaimyno nugarą. Nugara sujudėjo.

– O-o-ch, – nusižiovavo pabudęs kaimynas, ištiesė rankas ir iššoko iš lovos. – Kiek valandų, chebra?

– O, Algis prisikėlė, – Fiodoras metė žvilgsnį į laikrodį. – Devyniolika nulis nulis.

– Po penkiolikos minučių – vakarienė, – alkano žmogaus balsu priminė Algis – aukštaūgis-žydraakis-juodaplaukis vyrukas. Jis pastebėjo Darių ir kvailai paklausė:

– Tu naujokas?

– Taip.

– Eime parūkyti, – nusišypsojo jis, atidarė spintelės stalčių ir pasiėmė pakelį cigarečių. – Aš vaišinu.

– Kaip tu čia patekai? – paklausė Algis, žiūrėdamas tyromis akimis.

– Kosėjau, – atsakė Darius ir atsikosėjo.

– Krauju? – užjaučiamai paklausė Algis ir įkvėpė papiroso dūmą.

– Ne, – Darius nukratė pelenus ant tualeto plytelių, panašių į šachmatų lentos kvadratėlius. – Tiesiog kosėjau, iškosėdamas tiktai kosulį ir nieko daugiau, nei kraujo, nei skreplių.

– Tai tau pasisekė. Nieko tokio. Dvi savaitės – ir namo!

– O tu kaip čia patekai?

– Kariavau, – atsakė Algis ir nusispjovė į klozeto skylę.

– Kaip? Kur kariavai?..

– Afganistane.

– Rimtai? – nepatikėjo Darius.

– Rimtai, seni, – paprastai pasakė Algis be jokio išdidumo. – Pusę metų tarnavau Afganistane. Vieno mūšio metu dušmanai panaudojo prieš mus cheminį ginklą „made in U.S.A.", kvėptelėjau dujų ir – kajukas, negaliu normaliai kvėpuoti. Plaučiai neklauso. Va taip, seni.

Darius klausėsi Algio pasakojimo sulaikęs kvėpavimą.

– O tu kariavai? – paklausė Algis, išmesdamas cigaretę į klozeto skylę.

– Ne, manęs nepaėmė į kariuomenę dėl netinkamos sveikatos. Aš – Universiteto studentas, – nežinia kodėl pridūrė Darius.

– Aišku, – tarė Algis, nesiaiškindamas smulkmenų.

– Žinai, – Darius pasitaisė smunkančius akinius, – keista...

– Kas keista?

– Na, supranti, aš žinojau, kad Afganistane kaunasi ir tarybiniai kareiviai, bet... supranti... tai atrodė velniškai tolima... žinai...

– Suprantu, – Algis nulipo nuo palangės ir pažvelgė į Darių žydromis akimis.

– O tu gavai kokių lengvatų?

– Lengvatų? Butas arba mašina – be eilės. Bet man juk nelengviau! Plaučiai neklauso ir galva – lyg ne mano.

– Suprantu, – pasakė Darius ir išmetė cigaretės nuorūką.

– Velnias! – riktelėjo Algis. – Visi jau vakarieniauja. Pirmyn! Atakon!

Ir puolė pro duris.

Darius Baltaitis gulėjo lovoje, pakišęs delnus po pakaušiu. „Aš noriu miego, – galvojo jis, – o užmigti negaliu. Naktis, tamsu, visi ligoniai miega, o aš negaliu, nors ir noriu. Aš noriu miego, – įsakmiai pasakė sau. – Tu nori miego." Bet kažkas jam nedavė užmigti, o Darius negalėjo suprasti kas. Jis vartėsi nuo šono ant šono, dūsavo, bandė užsiimti autogenine treniruote, tačiau kuo labiau stengėsi įsiteigti miegą, tuo stipriau kažkas (mintys? pojūčiai? nervai?) budino. Darius panoro apsibliauti iš įniršio, bet staiga nusprendė pergudrauti save: plačiai atsimerkė ir pabandė nusiteikti labai blaiviai. Taip gulėjo jis lovoje, jausdamas atsipalaidavusį savo kūną, žiūrėdamas į tamsą ir girdėdamas aritmišką palatos kaimynų kvėpavimą. Kiekvienas kvėpavo skirtingai: Fiodoras – garsiai kaip miegantis žvėris, smailianosis – tyliai, bet greitai ir trūksmingai, hipochondrikas nepakenčiamai knarkė, o Algis, rodėsi, visai nekvėpavo, bet ne – kvėpavo labai lėtai ir vos girdimai. Darius įdėmiai įsiklausė, kvėpavimų aritmika užpildė visą tamsą, visą palatos erdvę, visą sąmonės erdvę. „Štai kur pakastas šuo. Reikia neklausyti. Aš nieko negirdžiu, aš noriu miego, aš jau miegu, aš miegu, miegu, miegu. Absurdas! – gūdžiai prabilo vidinis balsas. – Tu nemiegi, tu nori apgauti save! Kodėl tu nori miego? Bijai nemiegoti? Ne, ne, ne, aš noriu miego, nes naktis, aš... Absurdas!"

Darius pašoko iš lovos, užsidėjo akinius, įsispyrė į šlepetes, sugraibė stalčiuje cigaretę ir išėjo iš palatos.

Kai atidarė duris, ryški šviesa žiebė per akis taip, kad jaunuolis susvirduliavo ir atsirėmė į sieną. Uždarė duris ir pasieniu nuslinko link tualeto, bet apsigalvojo ir ėmė vaikščioti tuštutėlaičiu ligoninės koridoriumi. Tai buvo neįprasta. Neįprasta vaikščioti visiškai tuščiu koridoriumi naktį, kai dieną šiame koridoriuje judėjimas intensyvus kaip gatvėje. Darius ėjo koridoriumi kiek nuleidęs galvą, rankas sudėjęs už nugaros, priešais – posūkis; staiga jaunuolio širdis sustojo iš siaubo: prieš akis šmėstelėjo... kas?... Šmėstelėjo tartum tamsus vėjas ar perregimas šešėlis. „Aš pavargau, aš pavargau, aš pavargau", – rydamas seiles greitai kartojo Darius, sugniaužęs kumščius iki baltumo. Bet siaubas nepraėjo, nes iš už kampo niekas nepasirodė, atrodė, kad jis – Niekas – stovi ir laukia, tykoja. Staiga išgirdo keistą garsą, nuo kurio pašiurpo oda, – tartum kas griežtų dantimis, Darius išsprogino akis ir pamatė ant koridoriaus grindų juodą didelį ir šlykštų vabalą-šarvuotį, kuris augo Dariaus akyse kaip ir siau-

bas, kol bjaurus ūsas prisilietė prie skruosto, Darius sukliko, abiem rankom atsistūmė nuo šarvuočio snukio, parkrito ant grindų ir atsipeikėjo. Širdis daužėsi, trūko kvapo, Darius iš lėto pasikėlė, ir pamatė tą patį vabalą, tik jau natūralaus dydžio. Vabalas bandė pabėgti nuo bausmės, tačiau Darius negailestingai sutraiškė jį, girdėdamas kaip traška mirštančios bjaurybės šarvas. „Gal tai vabalas-keršytojas? – kvailai pagalvojo Darius, atsiminęs, kad vieną vabalą jau sutraiškė skyriaus vedėjos kabinete. – Kvailystė!"

Jo sąmonėje šmėstelėjo trijų rašytojų veidai ir pavardės: Čechovas, Kafka, Biliūnas. Tai buvo jo literatūrinė šventoji trejybė. Šiuos rašytojus vienijo tragizmas ir... atsiminė, kad Kafka ir Biliūnas mirė nuo džiovos, o Čechovas, nuo ko mirė Čechovas – neatsiminė, bet staiga pasijuto jų dvasiniu bendrininku, neišgydomai sergančiu džiova ir meile gyvybei.

Jis sugrįžo į palatą, taip ir nesurūkęs cigaretės, atsigulė į lovą ir tuoj pat giliai užmigo.

Pažadino jį skardus kaip žadintuvas med. seselės balsas, skelbiantis, kad laikas pabusti ir keltis. Darius atsisėdo lovoje ant grindų ir pajuto, kad kažkas trakštelėjo po dešinės kojos padu. Jis pasilenkė ir pamatė savo akinius, kurie sulūžo tiksliai per vidurį. Pakėlė dvi dalis ir sudėjo jas, paskui metė į stalčių. „Blogas ženklas, – pagalvojo jis. – O tokie patogūs akiniai!" Širdis nervingai daužėsi krūtinėje, Darius uždėjo ranką, bet širdis nenurimo. „Užmigau turbūt su akiniais, varčiausi pro miegus, jie ir nukrito. Ech!"

Ir jis panoro parašyti eilėraštį apie sulūžusius neregio akinius.

Dienos ėjo greitai, o naktys – skausmingai, nes Darių kamuodavo aritmiškas kaimynų kvėpavimas, jis pametė savo kvėpavimo ritmą, o negalėjo pasisavinti net svetimo, jis vienas kvėpavo kaip visi kartu – aritmiškai, ligotai, ir jo mintys tapo ligotos, netvarkingos, nešvarios.

Kiekvieną rytą jis kartu su Algiu apibėgdavo aplinkui ligoninę tris ratus, kad lengviau būtų iškrenkšti analizėms būtinus skreplius. Moteris, priimanti iš ligonių analizių buteliukus, labiau simpatizavo Algiui, nes jo buteliukas visada būdavo pilnas, o Dariaus – tuščias, nes jis niekada ir neskrepliavo, tik tuščiai sausai kosėjo, o čia – ligoninėje gražioji skyriaus vedėja gydė jį savo simpatija ir valstybinė-

mis tabletėmis. Jos simpatija, beje, buvo veiksmingesnė už įvairius šildymo aparatus.

Fiodoras dienų dienomis plakdavo su smailianosiu kortomis, beveik niekada nelikdamas kvailio vietoje. Smailianosis kikeno sau po nosimi iš tikrųjų kaip kvailelis ir stengdavosi atsirevanšuoti, bet vėl pralošdavo ir vėl.

– Širdį, mano širdį pavogė sapne, – aimanuodavo iš neturėjimo ką veikti pilietis-hipochondrikas. – Kokia gėda, kad mano mamytė yra vagilė. Ir šitaip negarbingai – sapne!..

Vieną dieną jis papasakojo visiems, kad jo gerbiamoji mamytė metė jį dar kūdikystėje ir todėl jis reguliariai sapnuoja siaubingą košmarą: jis guli lovoje tartum suparalyžiuotas, staiga pasirodo jo mamytė – visiškai nuoga su skalpeliu rankoje, prisiartina, prarėžia krūtinę ir išpjauna širdį, o jis nejaučia jokio skausmo, bet siaubas didesnis už skausmą!

– Taigi ne į reikiamą ligoninę tamsta atgulei, – pastebėjo Algis.

– Nieko nežinau, – piktai atsakydavo hipochondrikas, – mane paguldė čia.

– Tiomnaja nočj, čia čia, – užtraukdavo Fiodoras nešvankią dainušką, paskui imdavo pasakoti apie savo tolimus reisus, keliones, kupinas „vyriškų" nuotykių, apie merginas bendram šoferių naudojimui, apie vadinamąjį Aukso tiltą, – kelią kažkur Gruzijoj, kuriuo pervežama kontrabanda, maitinant muitininkus saikingomis pinigų dozėmis.

Darius klausydavosi šių istorijų sulaikęs kvėpavimą, o gal kvėpavimas pats susilaikydavo, Darius nebemokėjo kvėpuoti.

Vieną rytą į palatą atėjo nematytas daktaras. Fiodoras ir smailianosis metė kortas, o daktaras priėjo prie hipochondriko ir pradėjo su juo pokalbį apie vieno broncho operaciją, akcentuodamas, kad išoperuos tik vieną bronchą, taigi nieko baisaus, vieną supuvusį bronchą, ką jūs, drauguži, nebijokite, per savo gyvenimą aš išpjoviau tūkstančius supuvusių bronchų, o pilietis stovėjo prieš chirurgą, priglaudęs prie krūtinės delnus, jo akyse blizgėjo ašaros ir baimė, taigi sutarėm, drauguži, rytoj pat – ant stalo, viens du ir viskas baigta.

– Baigta, – tragiškai ištartė hipochondrikas, chirurgui išėjus iš palatos. – Rytoj išpjaus mano širdį.

– Bronchą! – priminė Fiodoras, mušdamas kortą. – Bita.

Smailianosis pamerkė hipochondrikui akimi, atidarė spintelės du-

reles ir išėmė vaistų buteliuką su spiritu, tačiau hipochondrikas nutaisė tragišką mirtininko veidą ir atsisakė, o Darius nežinia kodėl pasijuto taip, tartum jo krūtinėje būtų supuvęs ne vienas bronchas, o visi plaučiai, nes normaliai kvėpuoti nebemokėjo nei pro nosį, nei pro burną ir net nenorėjo kvėpuoti, bet nežinojo kodėl.

Vakare Algis iškilmingai paskelbė, kad rytoj jį išrašo. Iškart po jo tuo pačiu pasigyrė ir Darius.

Pabudo visi naktį, šviesos plieskė į akis, niekas nieko nesuprato, bet pamatė, jog pro palatos duris išvažiuoja lova-stalas ant ratukų. Iš med. seselės sužinojo, kad Fiodorui prasidėjo priepuolis, plyšo trūko kažkas krūtinėje, štai visa lova kruvina, Darius ištiesė kaklą, pamatė ant kruvinos lovos išbarstytas kortas, jam pasidarė bloga, bet susivaldė ir užsimerkė ir nieko nenorėjo matyti.

Rytą jie sužinojo, kad Fiodoras iškeliavo į tolimiausią pasaulyje reisą.

– Bita, – reziumavo smailianosis, o Algis kirto jam per nosį ir užsimojo dar, bet Darius suriko, kad šiandien juos išrašo. Algis nuleido kumštį ir sukandęs dantis ėmė krautis daiktus į kelioninį krepšį.

– Šiandien pjaus mano širdį, – suverkšleno hipochondrikas.

Algis, persimetęs per petį kelioninį krepšį, stovėjo koridoriuje, laukdamas Dariaus, kuris nuėjo atsisveikinti su skyriaus vedėja.

Darius stovėjo prieš moterį, žiūrėjo trumparegėmis akimis, ir ji atrodė dar gražesnė nei žiūrint pro akinius.

– Na, Dariau... – sumišusi ištarė ji. – Nebekosėji?

– Ne, – nusišypsojo Darius. – Ačiū jums.

– Nėr už ką, – tarė moteris, staiga, lyg nugalėjusi savyje vidinį barjerą, uždėjo rankas Dariui ant pečių, ir jie kartu jau norėjo kažką pasakyti vienas kitam, bet abu tuoj susivaldė, moteris įsikišo rankas į balto chalato kišenes, atsiprašė, patylėjo ir paprašė:

– Nerūkyk, Dariau. Rūkysi – mirsi.

– Nemirsiu, nemirsiu aš, drauge gydytoja... – Darius pajuto, kad vėl gali kvėpuoti visais plaučiais. – Nemirsiu!

Jis atbulom traukėsi prie durų, bet paskui lyg beprotis pribėgo prie moters, suėmė jos veidą, pabučiavo į ašarotas lūpas ir išbėgo iš kabineto.

Atsisveikino jie prie ligoninės vartų. Snaigės leidosi ant žilstelėjusių buvusio kareivio plaukų. Algis pavaišino Darių cigarete, užsirūkė pats.

– Na, gerai, seni. Aš einu.

– Iki.

Jie paspaudė vienas kitam rankas ir nuėjo į skirtingas puses. Darius atsigręžė į Algį ir atsiminė Afganistaną. Algis tolo. „O viskas rodės taip toli." Darius nusispjovė, išmetė nesurūkytą cigaretę ir įmurdė ją koja į sniegą. Kvėpuoti vėl buvo sunku. Kvėpuoti normaliai, kaip anksčiau, jis nebemokėjo. Atsiminė ašarotas moters lūpas. Stovėjo taip sniege prie ligoninės vartų, kol šaltis ėmė skaudžiai gelti kojas. Darius norėjo pasitaisyti smunkančius akinius, kilstelėjo ranką, susivokė, kad stovi be akinių ir staiga panoro parašyti eilėraštį apie sulūžusius neregio akinius.

MŪSŲ LAIKAIS

Kareivis pasakė kareiviui:
– Yra dievas, yra artilerija, bet kas tai yra meilė?

Gintaras Patackas „Pontijus Pilotas Nr...“

Mano Meilute!

Ačiū Tau už laišką. Kaip greitai bėga laikas! Štai man beliko tik (?) metai, ir mes vėl būsime kartu.

Man čia labai gerai. Košės duoda daug. Turiu daug draugų. Poilsio valandėlėmis mes žiūrime televizorių, klausomės muzikos, skaitome knygas (ačiū už Hemingvėjų) arba (kaip aš dabar) rašome laiškus.

Tai tiek. Apie armiją Tau nelabai yra ką parašyti. Grįšiu, ir mes vėl būsime kartu, bučiuosimės ir gersime raudoną vyną.

Žinok, kad aš tave labai myliu.

Bučiuoju
Tavo Julius

P.S. *Šiandien vyko kariniai pratimai.*
Aš pasirodžiau „Otlično“!

* * *

– Tai plausi grindis ar ne? – trečią kartą paklausė Vasia ir sugniaužė dešinės rankos kumštį.

– Ne, – Julius nuleido galvą. – Neplausiu. Dabar tavo eilė plauti.

– Gerai, – nuožmiai nusišypsojo Vasia ir atsiraitojo rankoves. Ant dešinės rankos buvo tatuiruotė „VASIA“. – Jeigu mano eilė...

Jis niūriai nusijuokė ir pradėjo Julių mušti. Kambary jie buvo vieni. Kai Julius nukrito ant grindų ir susirietė, užsidengęs rankomis galvą, Vasia spardė jį kerziniais batais, kol atmušė savo kojas.

– Kietagalvis koks, – pro dantis iškošė Vasia ir iš apmaudo spyrė į gulinčiojo galvą.

Julius gulėjo tankiai alsuodamas ir norėjo miego. Vasia pakėlė jį ir pasodino ant lovos.

– Cyptelėsi kam nors – užmušiu! – pagrasino jis. – Aš išeinu. Jei

grįžęs nerasiu švarių grindų – liežuviu išlaižysi ne tik mūsų kambarį, bet ir tualetus. Aš pasakiau.

Julius tylėjo. Kai Vasia išėjo iš kambario, jis atsistojo ir nuėjo į sanitarinį punktą, palikęs kambary savo kraujo klaną.

– Nukritau nuo laiptų, – pasakė gydytojai.

– Labai jau dažnai krenti nuo tų laiptų, – palingavo galva gydytoja. – Vargšeli...

– Ne aš vienas, – pasiteisino Julius.

– Taip, taip, – atsiduso gydytoja.

– Tamsu buvo, lemputė sudaužyta...

– Taip, taip, – dūsavo gydytoja, tepdama Juliaus žaizdas kažkokiu tepalu. – Kol neįsuks naujos lemputės, kiek dar sudaužytų galvelių bus, vargšeliai jūs mano...

– Ačiū, – Julius juokais atidavė pagarbą ir išėjo iš med. kabineto.

Gydytoja, linguodama žilaplaukę galvą, žiūrėjo į uždarytas duris, kol jos vėl atsidarė.

– Nukritau nuo laiptų... – laibu balseliu prabilo įėjęs vaikinukas, dešinės rankos delnu prisidengęs kairę akį.

** * **

– Girdėjai? – kreipėsi į Julių vienas iš kareivių.

– Ką?

– Vienas idiotas nusišovė.

– Kodėl?

– Sužinojo, kad jo panelė šoka bambatrynį su vaikystės draugu, kurio prašė pasaugoti mylimąją nuo šokėjų. Pasaugojo!

Julius kostelėjo ir pažvelgė pro langą.

– O tu palikai paną? – paklausė kareivis.

– Taip.

– Blogai, – kareivis papurtė galvą. – Gal ir ji šoka bambatrynį...

Julius šoko ant kareivio, parvertė jį ant grindų ir ėmė nemokšiškai mušti. Kareivis smogė Juliui į pasmakrę, pašoko ant kojų ir užlaužė vaikinui rankas.

– Tu ką, Juliau, ką tu... – šniokštavo jis.

– Paleisk, – Julius sugriežė dantimis. – Paleisk, kvaily...

Kareivis paleido jo rankas, ir abu atsisėdo ant savo lovų.

– Ji myli mane, – pasakė Julius.

– Gerai, – atsiduso kareivis. – Labai labai gerai.

* * *

Julius gulėjo lovoje ir negalėjo užmigti. Galvojo, ar galėtų nušauti žmogų. Vaizduotėje jis pamatė Vasią, nutaikė pistoletą į jo veidą, šovė ir susigriebė už savo veido.

* * *

– O, jos buvo geros kalės, – pasimėgaudamas pasakojo Vasia. – Alkanos!

Visi nusižvengė.

– Na, mes jas pasotinom... Bet, žinote, vyrai, jos – nepasotinamos!

Vyrai vėl nusižvengė.

– Šeštadienio karštligė, – sukikeno liesas, spuoguotas jaunuolis.

– Matau, ir tu nori, – tarė Vasia. – Ką gi, rytoj eisime kartu. Juliukas irgi eis.

– Ne, – sukandęs dantis pratarė Julius.

– Eis. Arba kris nuo laiptų.

– Ne.

Vasia sausai nusijuokė ir pasakojo toliau.

* * *

Juliau!

Aš tave mylėjau (ir myliu, bet kitaip), aš tave labai mylėjau, todėl nenoriu tavęs apgaudinėti. Aš turiu kitą vaikiną. Aš išteku už jo. Aš laukiuosi kūdikio. Taip jau išėjo. Jeigu tu mane myli, žinau, atleisi.

Iki pasimatymo!

Bučiuoju
Meilutė

* * *

– Į Afganistaną, sakai? – karininkas pašaipiai nužvelgė Julių. – Herojus, vadinasi? Tai žinok, herojau, – jis reikšmingai patylėjo, – kad karas baigėsi. Tūkstančiai žuvo, kad nežūtų tokie kaip tu.

– Kaip – baigėsi?.. – Juliau balsas drebėjo.

– Baigėsi, ir viskas, – griežtai pasakė karininkas. – Gali savanoriškai valyti tualetus. Eik.

Julius glamžė rankose kepurę. Karininkas supratingai palingavo galvą.

– Eik, vaike, eik. Karas baigėsi.

Julius atidavė pagarbą ir išėjo.

* * *

– Sūneli! – motina raudodama puolė į jo glėbį. – Sūneli...

Tėvas išėjo iš savo kambario, nusiėmė akinius. Jo akys tankiai mirksėjo.

Julius apkabino tėvą, o motina ašarodama žiūrėjo į juodu.

– Išalkai turbūt, sūneli...

Juliaus veidas persimainė, jis prisiversdamas nusišypsojo.

– Ne, tikrai ne. Aš sotus, mama, tikrai sotus. Tikrai.

– Galėjai rašyti dažniau, – papriekaištavo tėvas.

– Taip jau išėjo, kad negalėjau, – pasakė Julius.

* * *

Vėlyvą vakarą jis vienas gurkšnojo raudoną vyną ir skaitė Ernesto Hemingvėjaus knygutę „Mūsų laikais". Jį žavėjo tikslus, subtilus rašytojo stilius:

„Kai artilerijos ugnis apšaudė apkasus prie Fosaltos, jis gulėjo kniūbsčias ir apsipildamas prakaitu meldėsi: „Jėzuli, išvesk mane iš čia, prašau tavęs, Jėzuli. Išgelbėk, išgelbėk mane. Padaryk, kad manęs neužmuštų, ir aš gyvensiu, kaip tu liepsi. Aš tikiu į tave, aš visiems sakysiu, kad tik į tave reikia tikėti. Išgelbėk, išgelbėk mane, Jėzuli." Ugnis pasitraukė toliau. Mes ėmėm tvarkyti apkasą, o rytą patekėjo saulė, ir diena buvo karšta, ir tyli, ir džiaugsminga, ir rami. Kitą vakarą, grįžęs iš Metrė, jis nė žodeliu neužsiminė apie Jėzų tai mergaitei, su kuria nuėjo viršun į „Vila-Rosa". Ir niekam niekada neužsiminė."

* * *

Julius gulėjo lovoje ir galvojo, kad yra artilerija, bet nėra meilės, nėra meilės, nėra meilės.

Jis gulėjo lovoje ir galvojo, ar galėtų nušauti Dievą.

DŽIAZISTAS

Istorija, kurią jums papasakosiu, – ne pasaka. Iš kitos pusės, negaliu teigti, jog veiksmas iš tikrųjų vyko daiktiškoje realybėje, o ne mano ar kito žmogaus sąmonėje.

Kartą Vilniuje gimė kūdikis. Jo tėvai buvo chroniški girtuokliai, tad vaikas iš gimdymo namų iškeliavo į vaikų namus. Ten visi jį laikė silpnapročiu, nes vaikas beveik nekalbėjo.

Vieną vakarą jis dingo iš vaikų namų, palikęs ant stalo popiergalį su žodžiais „Ačių. Aš pabėgou!". Kad ir kaip būtų keista, niekas jo neieškojo, netikrą vardą ir pavardę išbraukė, ir visi jį užmiršo.

Po dešimties metų Vilniaus menininkų ir intelektualų tarpe pasklido gandas, kad Menininkų rūmuose šeštadienį koncertuos niekam nežinomas lietuvių džiazistas. Gandas suintrigavo emocionalius, meną mylinčius žmones, todėl šeštadienį melomanai susirinko prie Menininkų rūmų. Ant sienos baltavo afiša „DŽIAZAS – 18 val." Be muzikanto pavardės. Visi, išsiilgę naujovių bei atrakcionų, išpirko visus bilietus, sutūpė į savo vietas ir nekantriai laukė stebuklo.

Vietoj pranešėjos išėjo pats muzikantas, pasisveikino ir, nepristatęs nei savęs, nei vakaro programos, atsisėdo prie fortepijono. Iš pirmo žvilgsnio džiazistas atrodė kaip eilinis mirtingasis, temokantis paskambinti gamą. Bet – iš pirmų kažkieno žvilgsnių mes visi atrodome kaip eiliniai mirtingieji!

Nepažįstamas džiazistas skambino ne fortepijonu. Jis skambino žmonių širdimis, ir širdys pavirto muzika!

Staiga džiazistas atsistojo, nusilenkė ir išėjo iš scenos. Publika puolė audringai ploti, plojimai ir ovacijos kartojosi tol, kol įskaudo gerklės ir delnai.

Šitaip vykdavo kiekvienas koncertas. Niekas nežinojo muzikanto vardo ir pavardės, nežinojo, kad jis neturi vardo ir pavardės – kaip

ir kiekvienas žmogus, tik ne kiekvienas tai supranta. Niekas nežinojo, iš kur jis atsirado, kur gyvena ir taip toliau. Melomanai laukė visapaaiškinančios atomazgos, kaip detektyviniame filme. Koncertų salės būdavo pilnos žmonių, ir žmonės pavirsdavo muzika, ir nė vienas nesugebėdavo atsispirti tokiam tapsmui, nes stebuklas įeidavo į sielą, nepriklausomai nuo žmogaus sąmonės.

Mieste siautėjo įvairūs gandai gandeliai, tokie kaip: „Jis intriguoja žiūrovus vardan autoreklamos" arba „Jis ne tarybinis pilietis, o užsienio šnipas, renkantis superinformaciją apie tarybinės inteligentijos dvasinį lygį".

Bet mes juk žinome, kad gandų pagrindas – teisingos informacijos stoka ir... keistas geismas, kad gandai pasitvirtintų.

Nuoširdūs melomanai ėjo į kiekvieną koncertą ir pastebėjo, kad džiazistas nė karto nepakartojo savo programos. Džiazistas grojo be natų, muzika užgimdavo iš jo sielos ir veikdavo žmones kaip aukščiausia meilė. Jis nekūrė muzikos – jis tik pažadindavo ją žmonių širdyse.

Keli gudruoliai, nusprendę įamžinti stebuklingą džiazą, atsinešė į salę magnetofonus, tačiau, grįžę namo, teišgirdo tik absoliučią tylą.

Niekas nebeatsimena, kiek laiko truko tokios nežinios stebuklai. Bet žmonės juk tampa bedieviškai nekantrūs, kai susiduria su Paslaptimi. Tuo labiau visuomenėje, kur informacija tapo dvasiniu penu, kur masės geidžia sužinoti intymiausias įžymybių gyvenimo detales ir, jeigu nebijotų Dievo, įsibrautų į žvaigždžių miegamuosius, kad įsitikintų, jog žvaigždės – tokios pačios, kaip ir mes visi.

Taigi Džiazistas (jį taip ir vadino) tapo informacijos bumo auka. Prieš koncertą meno darbuotojai perspėjo jį, kad publika užduos jam klausimus, į kuriuos jis privalės atsakyti, nes pabėgti neįmanoma, rūmus apsupo tam tikslui nusamdyti studentai. Tuomet niekas nežinojo, kad šis koncertas – paskutinis.

Po koncerto publika puolė į ataką:

– Koks jūsų vardas? Kur jūs mokėtės? Prisipažinkite, jūs prancūzas ar amerikietis? Kokius kvepalus mėgsta jūsų žmona? Ką jūs manote apie tarybinės visuomenės persitvarkymą? Ar žinote, kad jūs – genijus?

Džiazistas stovėjo vidury scenos, panašus į neregėtą džiazo instrumentą. Į sceną skrido klausimai, popieriniai lėktuvėliai ir gyvos gėlės. Publika reikalavo atsakymo-atomazgos, troško stebuklo mir-

ties ir humaniško žmogaus nuvainikavimo, kada erškėčių vainikas pakeičiamas laurų vainiku.

Ir tuomet Džiazistas prabilo:

– Manęs – nėra. Yra tik muzika. Manęs – nėra. Yra tik muzika...

Sulig šiais žodžiais sugriaudėjo audringos ovacijos, iš dangaus trenkė žaibas, o kai žmonės atsipeikėjo, pamatė, kad Džiazisto iš tikrųjų nebėra ir pajuto, kad Džiazisto iš tikrųjų nebuvo, kad esmė neturi nęi vardo, nei pavardės, kad gyvenimas yra dvasioje, o ne šalia jos...

Istorija, kurią jums papasakojau, – ne pasaka. Iš kitos pusės, negaliu teigti, jog veiksmas iš tikrųjų vyko daiktiškoj realybėj, o ne mano ar kito žmogaus sąmonėje.

DANSE MACABRE

Aš sėdėjau pirmoje eilėje, uosdamas sudegusio teatro kvapą, sėdėjau vėlyvą naktį sudegusiam teatre ir žiūrėjau į visiškai tuščią, blyškiai apšviestą sceną. Aš – vienintelis ir vienišas – ilgesingai žiūrėjau į vienišą, tuščią sceną, uosdamas gyvenimo degėsių kvapą, kurs visada plevena teatruose.

Aš nežinojau, kas vyks prieš mano akis. Aš nemačiau jokios afišos. Aš nesutikau nė vieno žiūrovo. Aš nesutikau nė vieno žmogaus ir nė vieno žvėries. Nepastebėjau nei musių, nei blusų, nei kandžių, nei skruzdėlių, – nieko. Aš net nežinojau kaip, kokiu būdu patekau į tą naktinį teatrą. Teatrą?

Aš sėdėjau pirmoje eilėje, jau kiek išsigandęs, – mane užliejo šleikšti baimė, tokia baimė, kada plaukai stoja piestu, oda šiurpsta, o pats jautiesi bejėgis lyg prieš vampyro artėjimą. Artėjimą?

Ir staiga scena pasikeitė. Apšvietimas tapo ryškesnis, tiesiog iki skausmo ryškus, bet vis tiek ta šviesa buvo blyški kaip lavono oda, ryški iki skausmo ir šleikštulio. Aš stipriai užsimerkiau, kad apmalštų akių skausmas, ir staigiai atsimerkiau, ir pamačiau scenos gilumoj, prie sienos stovintį aukštą, liesą, juodą fraką vilkintį vyriškį, kurs laikė rankose juodą kontrabosą. Kontrabosas priminė juodą, lakuotą, brangų karstą.

Dešinėj vyriškio rankoj švystelėjo strykas, ir aš išgirdau, kaip gūdžiai sudejavo instrumentas-karstas. Aš sėdėjau pirmoje eilėje lyg prikaltas prie kėdės atlošo, sėdėjau atsilošęs, lyg būčiau prikaltas didžiausia pasaulyje vinimi – tiesiai į širdį, – vinis tokia didelė, kad vietoj mano širdies teliko skylė, kurią ir užpildė didžiausia pasaulyje vinis.

Dešinėj vyriškio rankoj vėlei švystelėjo strykas, žiauriai švystelėjo strykas, ir aš vėl išgirdau, kaip gūdžiai, bjauriai sudejavo instru-

mentas-karstas. Ir staiga atsidarė jo dangtis kaip kambario durys ir išėjo grakščiu žingsneliu mergaitė-balerina. Aš žvelgiau į ją, žvelgiau į visa, kas vyko, be širdies, žvelgiau vien akimis į ją, žvelgiau į ją ir nieko negalvojau. Ji buvo be galvos.

Liekna, grakšti, dailiakojė, plokščia krūtinė, plati dekoltė, o vietoj kaklo ir galvos – horizontali pečių linija. Balta balta balerina stovėjo vidur scenos ir vos pastebimai virpėjo.

Ir staiga muzikantas brūkštelėjo stryku per visas instrumento stygas, ir nuaidėję garsai, ir tų garsų aidas jau buvo kitokie. Aš įtempiau tuščias akis ir pamačiau, kad kontrabosas pavirto violončele. Metamorfozė turbūt įvyko tuomet, kai kontraboso durys atsidarė. Balerina krūptelėjo taip, tartum vyriškis būtų pertraukęs stryku jai per kojas.

Aš įsižiūrėjau į juodojo muzikanto veidą, – ovalinė galva be plaukų, ausų, akių, antakių, nosies, skruostų, burnos ir smakro, – violetinė ovalinė galva!

Ir jis pradėjo griežti, o balerina – šokti. Aš nieko negalvojau, tik – žvelgiau. Aš sėdėjau pirmoje eilėje, ir tiesiai prieš mano ištuštėjusias akis – griežė ir šoko, šoko ir griežė kaip vienas, kaip vienas šizofrenikas, pavirtęs būtimi, dviem smegenų pusrutuliais, ir melodija, gimus iš pliuso ir minuso sąjungos, buvo būties aimana, Dievo skausmas ir žmogaus gyvenimas.

O aš sėdėjau ir žiūrėjau, kaip šoka begalvė balerina ir griežia beveidis vyriškis, o jis griežė vis tą pačią melodiją, melodija buvo monotoniška ir kartu – gyva lyg ugnis ir šalta kaip lavono oda. Balerina sukosi aplink savo ašį, ir sukos vis greičiau, ji sukosi aplink save ant vienos kojos, kitą įrėmus į tą, ant kurios stovėjo ir šoko, ir sukos, ir sukos, mano galva apsvaigo, aš pajutau, kad ji sukasi lyg balerina, vis greičiau ir greičiau, o balerina buvo begalvė, aš susiėmiau už galvos apledėjusiomis rankomis, vyriškis griežė, balerina – šoko, o aš ėmiau rėkti, ir girdėjau savo balsą, susiliejantį su tyra beprotybės melodija, kuri staiga nutrūko, viskas išnyko, teliko tik sudegusio teatro kvapas.

PURVINA ISTORIJA

– Kaliniai susigrūdo prie grotuoto lango ir žvelgė į langą, šviečiantį už poros šimtų metrų, žvelgė į langą, kuriame švietė nuogos moters kūnas! – pasakojo mano draugas, kareivis, sugrįžęs iš kalėjimo, kur tarnavo sargybiniu. – Įsivaizduoji? Kaliniai, vyrai, nematę, nelietę nuogo moters kūno trejus, dešimt metų – tu gali įsivaizduoti, kaip jie žiūrėjo? Kaip jautėsi tuomet?

– O baisiausia, – tęsė jis, – kad toji moteris ne užmiršo užtraukti užuolaidą, o sąmoningai ją atitraukė ir ėmė iš lėto nusirenginėti. Striptizas! Kaliniai-vyrai, juodas vakaras, nuoga moteris savo kambario šviesoj matosi kuo aiškiausiai – nereikia ir žiūronų. Ir šitaip ji elgdavosi kiaurus metus kiekvieną vakarą. Kas ji, ta moteris? Iškrypėlė? Seksuali senmergė? Kekšė? Kas ji, ta moteris?!

Mano draugas nervingai užsirūkė.

– Gali įsivaizduoti, ką darydavo tie vargšai vyrai po tokio seanso! Geidulių išerzintos smegenys, įsitempę, prakaituojantys kūnai. Jie – kaliniai. Jie – nubausti už įvairiausius nusikaltimus. Teisingai nubausti. Tačiau už ką jie turėjo iškentėti baisesnę kančią nei pats įkalinimas? Lauke, tarp kalėjimo ir gyvenamojo namo – minus penkiasdešimt, o sielose pragariškas karštis. Jie mušdavosi dėl teisės stovėti patogiausioje vietoje prie to prakeikto lango. Jie keikdavosi iš geismo ir skausmo, naktimis jie sapnuodavo save – nuogų gražuolių valdovus, haremo vergių šeimininkus. Tačiau aš vėl tavęs klausiu, kas ta baisi moteris? Ką tu gali pasakyti?

– Tai siaubinga, – tariau aš. – Įdomu, kaip jautėsi žmogus, įkalintas už išprievartavimą? Prievartautojas, regintis savo nuogą praeitį, šlykščiai besirangančią prieš kalėjimo langus? Man atrodo, kad ta moteris buvo rafinuota sadistė. O gal kadaise ją išprievartavo koks recidyvistas, ir ji prisiekė atkeršyti viso pasaulio vyrijai? Kada visa tai baigėsi?

– Sakiau, kad tai tęsėsi kiaurus metus, kiekvieną vakarą. Paskui ji dingo ir daugiau nebesirodė.

Mano draugas numetė nuorūką ant šaligatvio ir užgesino ją batu.

– Šita istorija tik patvirtina, kad moteris yra velnio įrankis, – pasakiau.

– O taip! – nusijuokė draugas. – Ne įrankis, o pats velnias.

Ir nužvelgė pro šal praeinančią dailią, elegantišką merginą.

Daugiau mes apie tai niekada nekalbėjome.

BEVARDŽIAI

Gaidys pragydo taip skardžiai, tartum jo gerklė būtų skardinė. Aš pabudau, bet vaidinau tebemiegantį. Žmona apsirengė ir tyliai išėjo iš kambario. Skardinis gaidys pragydo darsyk ir man teko atsibusti. Pasirąžiau, nusižiovavau, iššokau iš lovos ir pripuoliau prie rasoto lango pasižiūrėti į ką tik gimusį vasaros rytą. Savo vaikų neturiu, nes turiu nevaisingą žmoną, taigi.

Kieme stovėjo juodas, saulėje žaižaruojantis, limuzinas, iš kurio išlipo spalvomis žaižaruojanti gražuolė. Šoferis, panašus į nulakuotą manekeną, karalienės išsilaipinimo proga spustelėjo klaksoną, ir tas skardinis gaidys pragydo taip skardžiai, – nors skradžiai visas pasaulio skardas prasmek – iš pasibjaurėjimo išsigimusios civilizacijos kvaksėjimu...

Gražuolė stovėjo kiemo vidury, nežinia kodėl kiek pakėlusi suknelę. Kojos buvo rudos ir dailios – šitai atsimenu taip gerai, kaip ir visa kita. Šoferis išlipo iš mašinos, elegantiškai užtrenkė dureles ir suriko civilizuoto gaidžio tenoru:

– Ei, šeimininke!

Aš pasitraukiau nuo lango ir ėmiau skubiai rengtis.

– Šeimininke! – nenutilo lakuotas gaidys.

Nepatiko jis man, kaip ir visi miestiečiai, nes pusė iš jų yra miesčionys, trečdalis – kaimiečiai, o likučiai – menininkai. Tiesa, yra ir viršūnės, kaipgi kaipgi, kur šaknelės – ten ir viršūnėlės. Nepatiko man miestiečiai, nors tu ką.

– Labas rytas, ponai! – iškišau didelę galvą pro siaurą langelį. – Aš tuoj pat! Just moment! *Siju sikundu, gospoda!*

Po kelių sekundžių nusileidau žemyn ir pamačiau juos smuklės tarpdury.

– Esu laimingas, kad į tokį užkampį...

– Niekai, – nutraukė mane šoferis, – melų prisiklausėme mieste, nuo jų ir pabėgom į tokį, kaip tamsta pakrikštijot, užkampį... Beje, kaip vadinasi jūsų kaimas?

– Bevardžiai, – ištariau paslaugiu balsu ir nuolankiai kaip kvailys (aišku, buvau kiek pasimetęs) pridūriau: – Bevardžių kaimas...

– Asilas, – šoferis atsisuko į moterį, paskui vėl į mane. – Ar kaime visi tokie asilai kaip tamsta?

Aš nurijau glitų seilių ir pykčio gniutulą, susivaldžiau ir nusišypsojau.

– Ne, pone, ne visi. Turime savo kvailį.

– Ačiū Dievui, – atsiduso šoferis ir brūkštelėjo ranka per švarką, lyg nukrėsdamas dulkes, kuriomis apsikrėtė smuklėje. – Kambarį!

Iškart supratau: jei pasiūlytas kambarys nepatiks iš pirmo žvilgsnio, jie pasiūlys man apsigyventi vyno rūsyje, o patys...

– Tamsta iš tikrųjų mąstote asiliškai ilgai. Jūs kurčias asilas? Kambarį!

– Atleiskite, ponai, aš galvojau apie jūsų pusryčius, apie pusryčius tik jums, atleiskite, atsiprašau iš visos...

– Tu! – jis įbedė į mane granitinį pirštą. – Nuo šiol tu būsi „tu". Taigi, tu daug plepi. Melų ir plepalų mes prisiklausėme mieste. Nuo jų ir pabėgom į šį bevardį užkampį. Kambarį!

– Just moment, *– ištariau paraidžiui, nes kitaip nemokėjau: šiuos žodžius perskaičiau kurčnebylės užsienietės raštelyje, kurį ji pateikė tada, kai pateikiau sąskaitą už gyvenimą mano namuose. Užsienietė nuėjo į savo (mano!) kambarį, o paskui išgirdau šūvį, ir iš užsienietės teliko tik* just moment.

– Kambarį!!! – sužvigo tas išgama ir tuoj pat atsiprašė gražuolės, kuri nervingai suraukė aukštą kaktą ir atsainiai ištraukė ranką iš po šoferio lūpų. Ranka buvo grakšti ir gundanti, kaip ir visas gražuolės kūnas. Pajutau, jog mano tarpkojis sustandėjo. „Šitas kąsnelis ne tau", – susivaldžiau ir plačiai nusišypsojau velniško grožio merginai, viena ranka rodydamas laiptus kostiumuotam gaidžiui, o kita imdamas grakščią ir gundančią ranką, kuri nepabėgo iš po mano sukepusių lūpų...

* * *

Naktį, po vidurnakčio, aš bučiavau jos nuostabių kojų pirštelius, nedrįsdamas pakelti nei akių, nei lūpų. Šoferis sėdėjo už vieno stalo

su mano žmona ir pasakojo įvairiausius anekdotus, o man buvo tas pats: tegu pasakoja, kad ir vulgariausius, o paskui tegu dulkina mano nevaisingą žmoną, kad ir mūsų šeimyninėj lovoj, vis tiek neapdulkins, tik kad neapkrėstų kokia bjauria liga...

Taigi jie bendravo apačioj, o mes – viršuj.

– Ar tu vaisinga? – išsprūdo man pro seilėtas lūpas, ir aš vos neišprotėjau iš gėdos.

– A-aš?! – ji apstulbo, o paskui pratrūko tokiu juoku, kokio kaip gyvas nebuvau girdėjęs. – Velniškai! Aš velniškai vaisinga! – Ir pakartojo primerkusi akis: – Aš velniškai vaisinga!

Lyg išsigandęs beprotis užsidengiau ausis prakaituojančiais delnais ir iš visų jėgų užsimerkiau. Ji nutilo ir pažvelgė į mane (aš jutau, kad ji nutilo ir pažvelgė į mane) – storą ir negražų, klūpantį prie jos nuostabių nuogų kojų, – ji pažvelgė į mane (aš atsimerkiau) kaip Dievo motina į savo kūdikį.

– O mano žmona – ne... – sukūkčiojau.

... Kai pakėliau akis, ji buvo visiškai nuoga. Kai aš, visiškai nuogas, atsistojau prieš ją lyg prieš nekaltąją Mariją, ji verkė. Kai praskėčiau jos kojas, mane apakino tamsa, aš puoliau ją, bet... kokia gėda...

– Aš vaisinga, velniškai vaisinga, – sukuždėjo ji man į riebią ilgą ausį, paskui šiurpiai nusijuokė. – Aš vaisinga, o tu – asilas!

* * *

– E-hei-he-he-he-he-i-i-i! Į mūsų kaimą atvažiavo Gražuolė! Gražuolė su Šoferiu! Gražuolė! Gražuolė! Gražuolė! Ei, jūs, begalvės vištos, dedančios kiaušinius be vaikų, eikit ir žiūrėkit į Gražuolę – ji vaisinga, velniškai vaisinga! Ei, jūs, kurių tarpkojai kaip špygos, eikit ir žiūrėkit į Šoferį! – kvailys lakstė tarp sodybų, daužė kumščiu į langus, ir juokas sklido iš viso jo kūno. – Išminčiau, ei, išminčiau, ar tu matei?!

– Mačiau, – atsakė išminčius, sėdintis tarp gonkelių ir kemšantis pypkę. – Eilinė didmiesčio kekšė.

– Juoda mašina jie atsivežė meilę, spalvotą ir beprotišką kaip vaiko pasaulis! Ar tu matei, išminčiau?

– Naujorke tokių mašinų ir pasaulių – vo! – išminčius mostelėjo ranka per horizontą, ir ką tik prikimšta pypkė iškrito ant sutryptos žemės.

Tabakas išbyrėjo iš pypkės kaip grūdeliai iš kiauros aguonos.

– Tu buvai Naujorke?!

– Aš buvau visuose pasaulio naujorkuose, kvaily! – iškilmingai sušuko išminčius ir pasilenkė prie žemės pakelti pypkę, bet kvailys užmynė basa kietapade koja ant išminčiaus rankos ir – trakšt!

– A-ha! – sužvingo kvailys. – Ranka sulūžo! Bedievio ranka sulūžo kaip smirdanti pypkė! Y-ha-ha!

Išminčiaus akys sustiklėjo. Jis baugščiai pajudino ranką – ji buvo sveika, o pypkė – sulūžus perpus.

– Mano ritualinė pypkė, – sugriežė dantimis išminčius, jausdamas, jog išmintis išeina velniop. – Mano-ritualinę-pypkę-sulaužė-kvailys, kurį aš priėmiau iš paleistuvės kūno savo rankomis, manydamas, jog tai prilygsta švenčiausiam pasaulyje ritualiniam aktui!

– Išminčius tapo durniumi! Išminčius tapo durniumi! Karalius mirė – tegyvuoja karalius!

– Tu sulaužei mano pypkę, ritualinę mano pypkę, – išminčius juto, kaip kraujas muša į smegenis lyg jaunas vynas. – Aš sukimščiau tave kaip tabako kramblį atgalios į Nieko įsčias, prakeiktas benkarte!

– Cha! Ritualinė pypkė sulūžo perpus kaip nykštvelnio stuburas!

– Kad tu sugrįžtum į motinos įsčias, nekrikšte! Kad tu sulįstum kaip gyvas į kapą, nekrikšte!

– Ir tu nekrikštas! Tu pagonis! Tu – kaip ir aš – esi bevardis! Nekrikštas!

Išminčius sviedė sulaužytą pypkę į kvailio veidą, o kvailys tik nusijuokė ir sviedė medgalius atgal. Staiga išmintis sugrįžo pas išminčių, jis nusispjovė kvailiui po kojom, nusisuko ir nuėjo prieš vėją. Kvailys žiūrėjo į sukumpusią nugarą, išskydusius žilus plaukus, primenančius tankų voratinklį, žiūrėjo kvailys ir nuliūdo. Jis pajuto nelaimės dvelkimą – švelnų ir šiurpų kaip voro kryžiuočio prisilietimą prie nuogo nekaltybės kūno pusiaunakčio tamsoj. Susigraudino kvailys, pakėlė nuo žemės sulūžusią šventąją pypkę ir pabučiavo ją. Paskui, apsižvalgęs aplinkui, išrausė po langu negilią duobelę, paguldė į ją du medgalius vieną šalia kito ir užkasė. Jis nesuprato, kokį aktą atliko – palaidojo kažką ar pasodino – svarbiausia tai, kad tas aktas jam buvo šventas.

– Gražuolė... Ji lyg pypkė...

* * *

Šoferį pasmaugiau rūsyje ir užraugiau prasčiausio vyno statinėje. Tesvaigsta jo siela per amžių amžius, amen.

Gražuolė buvo patenkinta kaip niekad.

– Aš beveik laiminga. Ak, tas „beveik"... Sunaikink jį, ir aš – laiminga!

– Aš viską padarysiu, viską. Kad tik būtumėt laiminga, meile mano, velniškai vaisinga...

– O, – ji paglostė mane kaip nupenėtą katiną, – tu poetas!

Aš sumurkiau ir prisiglaudžiau prie jos kojų, nes jau žinojau, kas taps kita mano velniškos meilės auka. Staiga išsigandau:

– Ar jūs mokate vairuoti tą juodą, žaižaruojančią mašiną... su skardiniu gaidžiu?

– Mašiną su gaidžiu? Tu juokauji. Aš moku vairuoti visas pasaulio mašinas – su gaidžiais ir be!

– Atleiskite, mano dulkėtos širdies Dulsinėja, – pabučiavau nuostabių kojų nagelius. – Atleiskite.

* * *

Dar tą patį vakarą iš batsiuvio pasiskolinau ylą. Kai grįžau namo, mano žmona jau miegojo. Atsargiai, švelniai nutraukiau pūkinę antklodę nuo jos nuogo kūno. Mėnulio spindulys kaip tyčia krito ant kairiosios krūties. Nusitaikiau ir smeigiau, suvariau metalinę vielikę iki pat rankenos, žmona sugargė, išsprogino akis ir bandė prisikelti, bet prispaudžiau ją prie lovos dešiniąja ranka su yla po kairiąja krūtimi. Priešmirtinis dusulys. Vienu mostu ištraukiau ylą iš kiauros širdies. Viskas.

Nėra pasauly kito tokio garso, tapataus kiurdomos širdies traškesiui.

* * *

– Viešpatie Dieve! Jėzau Kristau! – skambėjo nakty aimana.

Iškart supratau, jog šaukia išminčiaus žmona, nes ji buvo tylenė iš prigimties.

... Pievoje klūpojo moteris sudraskytais rūbais.

– Ei! – tyliai šūktelėjau. – Čia aš – smuklininkas...

Moteris sudejavo ir įrėmė galvą į žemę. Aš prisiartinau. Ji klūpojo prie savo vyro lavono. Mane nupurtė šiurpas: išminčius turėjo tapti kita auka (po batsiuvio ir jo žmonos, kuriems grąžinau ylą)... Bet jis – išminčius, todėl ir pasitraukė pats. Kokia išmintinga mirtis!

* * *

Visus suvilkau į rūsį ir užraugiau prasčiausio vyno statinėse. Tesvaigsta.

Iš gyvųjų aukų beliko tik kvailys. Gražuolė – beveik mano! „Ak, tas „beveik"... Sunaikink jį..."

Ė, tai nebuvo paprasta! Jeigu nori apgauti protingą žmogų, žinai, kad jis vadovausis taisyklėmis, kurias tu moki atmintinai. Todėl apgauti protingą žmogų yra be galo paprasta. Tačiau pabandyk apgauti beprotį, kuris vadovaujasi vien intuicija!

Todėl pasielgiau kaip kvailys ir laimėjau. Naktį aš padegiau kaimą. Kaip gražiai pleškėjo tušti mediniai namai! Kvailiai myli grožį. Viešpatie, kai prismeigiau kvailį šakėmis prie žemės, jis išstenėjo tavo vardą... Bet ko gi vertas tavo vardas? Kvailio lūpų, štai ko jis vertas!

Sudegė ir smuklė. Ir vyno rūsys tapo viso kaimo šeimyniniu kapu.

Dabar Gražuolė priklausė vien man.

* * *

Kai mes įsėdome į juodą limuziną, nuostabiai žaižaruojantį liepsnų šviesoje, Gražuolė prisiglaudė prie manęs ir sukuždėjo, kad niekada gyvenime ji nebuvo tokia laiminga. Aš pabučiavau jos grakščią ranką ir pasakiau, jog esu laimingas kaip ir ji.

– Štai ir nėra mano gimtųjų Bevardžių, – sentimentaliai atsidusau.

– Dabar mes – Bevardžiai! – nusijuokė ji. – Ponas ir ponia Bevardžiai!

– Tai nuostabu, – apsalau iš džiaugsmo. – Pagaliau tapau normaliu laimingu žmogumi: turiu vardą ir gražią moterį!

Staiga skardžiai pragydo gaidys, tas pats gaidys, pažadinęs mane tą rytą, kada į mūsų kaimą atvažiavo Gražuolė, pragydo taip skardžiai, tartum jo gerklė būtų skardinė, ir mes prasmegome skradžiai žemę su visu limuzinu.

AVILYS

Senį Aloyzą kaimo žmonės laikė dievo nuskriaustuoju: neturėjo nei moters, nei vaikų, nei gyvulėlių, gyveno troboj, kurioj sakėsi ir gimęs. Bobos laidė liežuvius, kad Aloyzas buvo „supresuotas", o paskui ir „bilietuotas", štai kodėl jis kartais elgiasi lyg nevisaprotis.

Ir vis dėlto senis Aloyzas turėjo – turėjo vieną avilį. Niekas nematė jo bičių, niekas neragavo jo medaus, visi buvo įsitikinę, kad avilys tuščias, nes niekas nematė senio aplink jį sukinėjantis.

Aloyzas padėdavo kaimynams nudirbti įvairius menkus darbus, o kaimynai atsimokėdavo duona, kiaušiniais, alum ir vynu. Nešnekus tai buvo seniokas, veik nebylys, niekada nesijuokdavo, tik šypsodavosi kartais bedante burna. Bet gyventi niekam netrukdė, po kojomis nesimaišė, pagaliau kiekvienas kaimas turi savo kvailį ar keistuolį, ir tai yra labai gerai, nes kaip, sakysim, kaimo mokytojas Benediktas Putra nuspręs: kvailys jis ar išminčius? sukvailėjo ar tapo protingesnis? Taigi senis Aloyzas buvo lyg ir išminties orientyras.

Laikas bėgo, senis seno, žmonės kuždėjosi, kad nepergyvens jis žiemos, kartą vyrai smuklėje jau kėlė bokalus už Aloyzo dūšią, nes naktį gūdžiai staugė šunys, ir staugė, ir skalijo, bet senis nemirė, tik seno, seno, o laikas bėgo.

Vieną vėlyvą rugpjūčio vakarą į smuklę įgriuvo jaunas girtuoklėlis Jonelis – blaivus kaip jaunikis ir baltas kaip nuotaka...

– Vyrai! – sustūgo it šuo. – Kū aš mačiau! Kū mačiau!

– Nu kū kū? – sukukavo vyrai.

– Alaus, duokite man alaus, –sušnopavo Jonelis, patogiai atsidrėbęs prie ilgo stalo. Gavęs bokalą, nusrėbė pusę, nusišluostė rankove putotus ūsus ir ėmė pasakoti:

– Einu aš naktį iš... vadinasi... einu aš naktį, nū, kiek svirduliuoda-

mas, kak paloženo, bet žemės nebučiuoju, nė-ė, einu sau, pievos kvepia, šunys miega, einu, vadinasi, pro Aloyzo namą, ir kū aš matau – stovi senis prie avilio nuogas!

– No no no!!! – suūžė vyrai.

– Aš sakau, – trenkė kumščiu į stalą Jonelis ir vyriškai srėbtelėjo alaus. – Stovi senis nuogas prie avilio ir šneka kažką...

– Cho cho, – nusijuokė vyrai. – Ką jis ten šnekėjo be dantų!

– Aš sakau, – trenkė į stalą tuščiu bokalu Jonelis. – Duokite alaus. Stovi, sakau, ir šneka... Aš tik šast į krūmus kaip katė, tupiu ir žiūriu...

– Tai kad bent boba nuoga būtų... – sududeno traktoristas Pranas.

– Aš sakau. Naktis. Visi miega. Aš nemiegu. Senis nemiega. Stovi nuogas, pasilenkęs virš avilio, ir švapa kažką, kartoja vis: zvaigzdelės jūs mano, zvaigzdelės dzieviskiausios, zvaigzdelės... Nu, galvoju, nieko nuostabaus, iškvėšo seniokas, basta. Nu, bet girdžiu – dūzgia, jolki palki, bitės. Negali būti, galvoju, čia jokių bičių. Turbūt, galvoju, mano galvoj dūzgia... Tik žiūriu – staiga – žu žu žu – zu zu zu – žvaigždės iš avilio į dangų!

– No-o-o!!! – nusikvatojo vyrai.

– Aš sakau! Koks šimtas mažyčių kaip bitės žvaigždžių zu zu zu iš avilio dangun! O koks desėtkas – aplink Aloyzo galvą sukasi...

– Jėzau! – suplojo rankomis išgerianti davatka Stasė. – Tai gal šventasis...

– ...sukasi, vadinasi, ir dūzgia, o Aloyzas, tas šėtono vaikas, šoka sau nuogas, ploja delnais ir zvimbia vis: zvaigzdelės jūs mano, bitutės dzieviskiausios!.. Aš tik atbulom, atbulom ir atgal, vadinasi, pas... Tikrai, vyrai, kaip Dievą myliu, vot.

– Meluoji ir Dievo nemyli, – kleboniškai subosavo traktoristas Pranas ir nusiperdė. – Je.

– Nemeluoju, kalės tu vaike, aš sakau, – mušėsi krūtinėn Jonelis. – Dar alaus!

Staiga atsidarė smuklės durys, ir visi išvydo tarpdury Aloyzą.

– Šmėkla... – sušvapėjo Stasė. – Per patį vidunaktį...

– Įeik, įeik, Aloyzai, – pakvietė senį kaimo mokytojas Benediktas Putra. – Štai šis žmogus šneka apie tave nebūtus dalykus... Aš, Aloyzai, kaip žinai, materialistas, o ir nemėgstu, kai žmones apšneka, taigi sėsk ir paaiškink viską...

Aloyzas nėjo vidun, tik šypsojos bedante burna ir mojo ranka kaip vaiduoklis, kviesdamas vyrus laukan. Nė nepajuto vyrai kaip atsi-

stojo ir lyg užkerėti išėjo iš smuklės, ir sekė paskui Aloyzą iki jo trobos, tyliai lyg nebyliai.

Įėjo Aloyzas trobon, o iš paskos ir vyrai visi. Šviesu troboj kaip dieną, o pati naktis, lempa palubėj, stalas vidur kambario, o ant stalo... samagono butelis neregėto didumo. Nusijuokė vyrai, nušvito jų veidai, atsileido įtemptos širdys. Kas patapšnojo Aloyzą per pečius, kas pabučiavo susigraudinęs į skruostą, ir susėdo visi prie stalo švęsti nežinomą šventę. Atkimšo Aloyzas butelį drebančiom rankom, ir tik tada pamatė vyrai, kad keista spalva to samagono, o ir kvapas ne tas... Kas gi čia yra, galvojo kiekvienas, o Aloyzas pripylė kiekvienam pilniausią stiklinę žydrai žalio žėrinčio gėrimo, šypsodamasis bedante burna ir švapsėdamas: zvaigzdelės dzieviskiausios, zvaigzdelės bitutėlės...

– Ar aš nesakiau? – sušnypštė Jonelis, žiūrėdamas į žėrintį gėrimą, o davatka Stasė persižegnojo ir godžiai sučepsėjo sukepusiomis lūpomis.

Lauke čirpė žiogai, ir karštis tvoskė kaip iš krosnies, žiūrėjo vyrai į neregėtą neragautą gėrimą ir kraipė galvas, nedrįsdami paklausti, kas gi čia yra, ir kas čia, Aloyzai, vyksta.

– Ti uz mano mirci, – sušvapsėjo Aloyzas, atsistojo, drebėdamas visu kūnu, ir pakėlė stiklinę prie lūpų.

Susižvalgė vyrai, gūžtelėjo pečiais, pakėlė stiklines ir išgėrė iki dugno tą žėrintį gėrimą. O kad pasipylė žvaigždės iš akių!.. Žydros žalios, o kad sužėrėjo!..

Sušuko visi vienu balsu:

– Aloyzai, kas čia yr?!

– Zvaigzdelių, bitucių dzieviskiausių midus midutis, zvaigzdelės man medutį sunesė, dzievulio bitutėlės...

– Šventas, šventas... – žegnojosi Stasė. – Šmėkla tu velnio...

– Dar! – trenkė kumščiu į stalą girtuoklėlis Jonelis. – Dar, velniau tu šventas!

Ir gėrė vyrai, ir gėrė visi visą naktį, kol užgiedojo gaidžiai. Ir traukė tada visi, giedodami girtais balsais, pasimaišė ant kelio avilys, nuspyrė – tuščias, apšlapino ir nušlitiniavo kiekvienas namolio pas verkiančius vaikus ir prasikeikusias per naktį žmonas, užmiršę ir Aloyzą, ir žvaigždžių midų.

O kai išsiblaivė vyrai ir išėjo laukan, ir galvas pakėlė į dangų – pamatė žvaigždes giedrame dienos danguje! Ir atsiminė vyrai, ką

gėrė, Aloyzą atsiminė jie ir bėgo visi į jo trobą, o priekų visų lėkė Benediktas Putra.

Rado troboj Aloyzo sustingusį kūną ir sustingo visi, bet pamatė ant stalo midaus pilną butelį ir sėdo vėl vyrai, ir gėrė vėl vyrai, ir žvaigždės vėl žiro jiems iš akių.

O girtas kaimo mokytojas Benediktas Putra, išėjęs nusišlapinti, klūpojo prie tuščio, išniekinto avilio ir raudojo:

– Ką mes padarėme, vyrai, ką mes padarėme...

Ir dvi žvaigždelės it bitutės sugėlė akis.

GITARA

Jis sėdėjo ant kėdės, gitarą pasidėjęs ant kelių. Už lango siautėjo pamišėliškas vėjas. Žiema, pūga ir karščiuojančios stygos. Jis švelniai paglostė jas šaltu delnu. Jos tylėjo. Ne, jos atsiliepė, bet jis neišgirdo. „Gal pamišėlis – tai aš?" – galvojo.

Kol tėvas buvo gyvas, Audrius mylėjo vienatvę kaip įkvėpėją, kaip muzikos mūzą. Tėvas mirė, ir vienatvės veidas staiga pasikeitė – dabar jis panėšėjo į pomirtinę muzikos kaukę.

Jis atsargiai perbraukė stygas, ir jos tyliai suskambo. Audrius pajuto vėjo siausmą sieloj, – nesuvaldomą pamišėlio siausmą. „Gal aš – pamišėlis?" – pagalvojo.

Pirmąją gitarą tėvas padovanojo šeštojo sūnaus gimtadienio proga. Gitara buvo maža, kaip ir vaikas. Vaikas barškindavo stygas ir trukdydavo tėvui dirbti. Amžinatilsį tėvas buvo poetas, mąstantis apie amžinybę. Žemiškos žmonos širdis neišlaikė gimdymo įtampos – trūko. Liko tėvas ir sūnus. Tėvas mirė, liko tik sūnus.

Antrąją gitarą jam padovanojo klasės draugai. Ji buvo dukart didesnė už pirmąją, nes Audrius išaugo.

Trečiąją gitarą jis nusipirko pats. Trečioji gitara buvo triskart didesnė už pirmąją, nes Audriui sukako aštuoniolika metų.

Jis sėdėjo ant kėdės, trečiąją gitarą pasidėjęs ant kelių. Pirmosios dvi stovėjo kambario kampuos. Už lango ir sieloje siautėjo vėjas, sūkuriuojantis vėjas, siela – sūkurys. Sieninis laikrodis dusliai-melodingai išmušė vidurnaktį. „Aš – pamišėlis. Pamišusi šmėkla, paklydus laike ir erdvėj. Kada aš gimiau? Kada gyvenau? Ir kada aš miriau?"

Jis pabandė sugroti mylimiausią savo dainą. Karštligiškos stygos neklausė sustingusių, šąlančių pirštų. Audrius pamankštino rankas, kraujas sutekėjo į pirštus, tačiau karščiuojančios stygos nepakluso.

Pamišėliškas vėjas šmėklos sieloj. „Ar šmėkla turi sielą? Šmėkla – pati siela? Siela – šmėkla?". Atsakymo nebuvo. Stygos tylėjo. „Tėve..."

Grodamas ir dainuodamas jis įsivaizduodavo tūkstantinę maištingų jaunuolių minią. Jis svajodavo apie sąmonės revoliuciją. Tik svajodavo. Nežinojo, kaip vadinasi tas ar kitas akordas. Improvizacija. Tik improvizacija. Vienatvė – muzikos mūza. Tėvas mirė, ir liko tik pomirtinė kaukė.

Jis pažvelgė pro langą. Aklina tamsa. Ir vėjas ten. Ir čia. Snaigės ir speigas. Jis pašoko nuo kėdės, čiupo nuo stalo senas, pajuodusias žirkles, čekštelėjo porąkart jomis ore ir pajuto keistą skausmą gerklėj, – švelnų ir salsvą. Jis nieko nemąstė. Paguldė gitarą ant stalo, kaip chirurgas – pacientę, pasilenkė ir perkirpo pirmą, storiausą stygą. Nutrūkusi styga trenkė per pirštus kaip elektra. Jis perkirpo antrą stygą ir trečią, ketvirtą ir penktą, ir jautė tą keistąjį skausmą – tarytum kas švelniai, sadistiškai timpčiotų balso stygas.

Audrius perkirpo paskutinę, ploniausiąją stygą, kuri suspigo tarytum gyva, ir staiga griebėsi sau už gerklės...

SENIS IR VEIDRODIS

Jis lipo laiptais, lėtai ir kiek svirduliuodamas jis kopė aukštyn, retkarčiais pečiu atsišliedamas į tinkuotą laiptinės sieną ir išsibaltindamas juodą paltą. Pagaliau užkopė į penktą aukštą, išsitraukė raktą ir atrakino duris.

Koridoriuje uždegęs šviesą, jis ilgai stovėjo prieš ovalinį veidrodį, stebėdamas savo veidą ir padrikai galvodamas apie save.

– Tu esi nevykėlis, – tarė jis.

Jis veidrodyje sarkastiškai nusišypsojo. Jis koridoriuje spjovė ant jo veidrodyje. Seilė nuo kaktos nutekėjo žemyn ir sustojo ant smakro.

Butas buvo visiškai tuščias, tuštuma skambėjo kaip ąsotis, į kurį kažkas ką tik sprigtelėjo kietu nagu.

Jis prisidegė pypkę, atsisėdo į patogų, bet nusibodusį fotelį ir ištiesė kojas kaip hamake.

– Tu esi nevykėlis, – pasakė jis, išpūtęs tiesią dūmų srovę, ir atsakė: – Žinau.

Naktis. Kieme miauktelėjo vieniša katė.

– Kiek dabar valandų?

– Nežinau. Ir nereikia.

Pypkė užgeso. Jis piktai susiraukė. Paskui iškratė pelenus ir likusį tabaką į peleninę.

Pasukęs galvą į šoną, pamatė ant sienos kabantį moters aktą.

– Tu ją mylėjai?

– Lovoje.

– Tu jos nemylėjai.

– Nežinau.

Jis atsistojo, nuėjo į koridorių ir ištraukė iš išbaltinto palto pakelį papirosų. Paskui sugrįžo į kambarį, atsisėdo į fotelį ir ištiesė kojas kaip hamake.

– Tu dvoki.

– Prakaitu?

– Ne tik.

– Alkoholiu?

– Ne tik.

– Eik po velnių!

Jis vėl paėmė pypkę, bet paskui padėjo atgal.

– Tu esi nevykėlis.

– Žinau. Eik po velnių.

Jis pasižiūrėjo į nutapytos moters aktą, nusisuko ir užsimerkė.

...tavo akis aptraukė rūkas, tavo plaučiuose skylės, tavo inkstus ir kepenis aižo skausmai, o kai šlapiniesi – skauda, pažiūrėk į save iš veidrodžio, ar tave dar kas nors myli, ar tu pats dar ką nors myli...

Kambaryje nuskambėjo aštrus kaip adata telefono skambutis. Bet senis neatsimerkė. Telefonas skambėjo toliau.

– Manęs nėra, – sujudėjo senio lūpos.

Telefonas nutilo.

Koridoriuje kabėjo tuščias veidrodis.

ŠIKŠNOSPARNIS IR SESUO

Ankstyvą rytą į miegamąjį įbėgo sesuo ir suriko:

– Tu tik pažiūrėk, kas ten, balkone!

Aš pramerkiau akis ir tingiai pasižiūrėjau į seserį – jos akys buvo išsiplėtusios iš siaubo. Na, kas gi ten, balkone? – pagalvojau. – Pelė?

Atsikėliau ir nuėjau pasižiūrėti. Balkone stovėjo baltas plastmasinis kibiras su vandeniu gėlėms. Balkone augo daug gražių įvairiaspalvių gėlių. Jas augino sesuo.

Kibire su vandeniu plūduriavo šikšnosparnis. Tikras šikšnosparnis! Retai pamatysi jį iš arti. Ir dar dienos šviesoje. Šikšnosparnis buvo nebegyvas, ir aš jam pajutau gailestį. Taip, man buvo gaila, kad laisvas ir paslaptingas naktinis gyvūnas baigė gyvenimą kibire.

– Jis negyvas, – pasakiau seseriai, sugrįžęs į kambarį.

– Kur tau negyvas! – paprieštaravo sesuo. – Jis plaukioja ir stengiasi išlipti.

– Ne, – tariau. – Jis jau prigėrė.

Ir vėl man pagailo to vargšo šikšnosparnio. Pabaisa iš siaubo filmų, vampyrų patikėtinis, grafo Drakulos kurjeris plūduriavo plastmasiniame kibire. Šlapias ir apgailėtinas, be gyvybės ženklų. Nenorėjau patikėti, kad jis taip negarbingai žuvo. Pajudinau jį lazdele – viskas veltui. Šikšnosparnio dvasia skrajojo neaprėpiamose tamsos karalystės platybėse.

– Išmesk jį, – su pasišlykštėjimu pasakė sesuo.

Ji bijojo šikšnosparnių. Net negyvas šis padarėlis jai kėlė pasišlykštėjimą. Mat prieš keletą metų paklydęs šikšnosparnis įskrido naktį į svetainę ir mirtinai išgąsdino seserį. Ji nežmoniškai bijojo, kad besiblaškantis po kambarį šikšnosparnis gali įsivelti į jos gražius ilgus plaukus.

O aš atsiminiau, kaip vaikystėje mes gaudėme šikšnosparnius bal-

ta paklode – naktį, prie ežero. Ir buvo visai nebaisu, buvo įdomu ir linksma, kad šikšnosparniai nežinia kodėl skrenda į tą baltą audeklą. Atsimuša, nuskrenda ir vėl lekia atgal, suka plačius ratus aplink. Gal jie taip žaidė? Gal tai buvo žmonių ir šikšnosparnių žaidimas auksinėje mėnesienoje?

Įdėjau šikšnosparnį į polietileninį maišelį ir nunešiau prie šiukšlių dėžės. Negalėjau įmesti kartu su maišeliu, iškračiau jį, – o gal dar atsigaus. Naktį, sužibus tolimosioms žvaigždėms. Gal dar atsigaus, pajutęs žvaigždžių šauksmą. Ir vėl praskris pro mūsų langą, pro mano miegančią seserį, kuri sapnuos šokoladą su riešutais. Ir tik aš vienas pamatysiu šikšnosparnį – taip, tą patį.

O iš ryto vėl žydės puikios gėlės ir stovės baltas plastmasinis kibiras su vandeniu. Ir viskas vėl bus kaip visada.

ŽVĖRIS EINA MIEGOTI

Mes žiūrėjome, kaip žvėris eina miegoti. Kambarys dvokė dvėseliena, bet mes žiūrėjome, kaip žvėris eina miegoti. Šnopavo jis žvėriškai garsiai ir garsiai smardino orą, o mes žiūrėjome, kaip žvėris eina miegoti. Jis nusiėmė kanopas, uodegą ir lytinius organus, jis nusiėmė civilizacijos akinius, atsegė kojas ir atsuko galvą, ir surankėjusiomis kojomis viską sukrovė Lovos galvūgaly. Keliais spustelėjimais jis išėmė iš pasturgalio pusrutulius, panašius į smegenis be vingių, galų gale viena surankėjusia koja atsuko kitą ir pasidėjo ją kaip ir viską – galvūgaly. Mes žiūrėjome, kaip žvėris eina miegoti, ir galvojome, ką jis darys su torsu ir vienintele koja-ranka. Koja-ranka pakilo ir prasegė torsą iki pat šakumo. Abi torso dalys nukrito ant Lovos. Mes žiūrėjome, kaip žvėris eina miegoti. Tačiau, pakėlę liepsnosvaidžius, pamatėme tik detalių krūvą ir supratome, kad pramiegojome esmę.

ŠAUNIOSIOS FRANCO KAFKOS VESTUVĖS

Trijų veiksmų vizija

PIRMAS VEIKSMAS

Blyškiai apšviesta scena, jokių ryškiaspalvių daiktų. Vidury – apvalus staliukas, prie jo sėdi du žmonės, vyriškis vilki juodą kostiumą ir skaisčiai baltus marškinius (be kaklaryšio), o moteris – visiškai nuoga, suglaudusi kelius ir dailiai sudėjusi ant jų rankas, juodi ilgi plaukai surišti į kuodą, galva droviai nuleista, tačiau tiek, kad būtų galima pažvelgti į vyriškį, jos nepakeliant. Ant staliuko stovi raudono vyno butelis ir dvi krištolinės taurės. Vyro galva pakelta, žvilgsnis – tiesus, atrodo labai elegantiškai, šešėlis kaip voras tupi lieso veido kampe – lyg įdubusiame skruoste megztų magišką voratinklį.

KAFKA (staiga). *Jums neatrodo, kad sapnuojate?*

MOTERIS (krūpteli). *Ne, tačiau tai iš tikrųjų panašu į sapną.*

KAFKA. Į košmarą?

MOTERIS (droviai nusišypso). *Ne.*

KAFKA. Atleiskite už labai nemandagų klausimą... (Moteris baimingai pakelia akis) *Koks jūsų vardas?*

MOTERIS. O... o kam jums reikia? (Išsigąsta) *Ne, ne, aš ne taip pasakiau... Aš pasakysiu, viską pasakysiu, bet būkit geras – pasakykit pirma jūs, kam reikia mano vardo ir...*

KAFKA. Yra toks indėnų prietaras, – jeigu vyras žino moters vardą, jis gali ją valdyti. Todėl indėnės meluoja. Kol įsimyli. (Po pauzės) *Mano vardas Francas.*

MOTERIS (visiškai naiviai). *Tai jūs norite valdyti?*

KAFKA. Jeigu jūs to norite – taip.

MOTERIS (sutrinka). *Aš...*

KAFKA (po pauzės, žvelgdamas į niekur). *Jūs.*

MOTERIS (nuleidus galvą ir akis, nesuprantamai tyliai). *Aš esu Milena.*

KAFKA (isteriškai, išsigandęs, kad moteris nepakartos). *Ką jūs sakėte?*

MOTERIS (tyliai, bet girdimai). *Savo vardą.*

KAFKA. Pakartokit, maldauju, pakartokit.

MOTERIS. Aš esu Milena.

KAFKA (palaimingu veidu). *Pakartokite dar kartą...*

MOTERIS (nustebusi). *Aš esu Milena.*

KAFKA. Vardą, tik vardą!

MOTERIS. Milena.

KAFKA. Dar, pakartokite vardą dar vieną kartą...

MOTERIS (susijaudinusi). *Mi...le...na.*

KAFKA. Ačiū jums. Milena. Milena. Jūsų vardas – morfijus.

Moteris krūpteli, pajudina lūpas ir įsmeigia ašarotas akis į juodą Franco Kafkos batą, žvilgantį po stalu kaip šarvuotą vabalą.

KAFKA. Atleiskite man už tai, kad negražiai elgiuosi...

MOTERIS. Ką jūs...

KAFKA. Aš išbandžiau jus. Jūs tapote eiline mano pažinimo bandymų auka. Atleiskite.

MOTERIS. Jūs...jūs...

KAFKA (juokiasi). *Beje! Mano atsiprašymas – taip pat tik bandymas, o ne nuoširdi atgaila.*

MOTERIS. Aš nieko nesuprantu. Atleiskite man, kvaišai, bet aš visiškai nieko nesuprantu, man labai gėda...

KAFKA. Pažvelkite į mane, panele, aš noriu jums pranešti bandymo rezultatus.

MOTERIS. Bet aš nieko nesuprasiu, aš tokia kvaila...

KAFKA. Panele... (Atsistoja) *Jūs esate nuostabi. Toks mano bandymo rezultatas. Bandymas pavyko! Jūs esate nuostabi.*

MOTERIS (susidrovėjusi, tartum tik dabar suvoktų, kad sėdi visiškai nuoga). *Atleiskite man, kad aš nuoga.*

KAFKA. O ne, jūs – ne nuoga. Kūnas nuogas, o jūs – ne. Ir neprašykite manęs atleidimo. Aš atleidžiu jums už visą jūsų gyvenimą. Aš atleidžiu jums net už ateitį, girdite, Milena? Aš atleidžiu jums net už pomirtinių gyvenimų ateitį, girdite Milena?

MOTERIS (dėkingai). *Taip. Jūs labai geras.*

KAFKA. Aš realistas. Tačiau ne veltui jūsų paklausiau, ar neatro-

do, kad sapnuojate. Prisipažinsiu. Paklausiau jūsų, nes nenorėjau pripažinti sau, kad aš – realistas jaučiuosi nerealiame pasaulyje, kurio negaliu įvardinti. Suprantate?

MOTERIS (aistringai). *Taip, taip,taip!*

KAFKA. O!

MOTERIS. Kai mane prievartavo, aš jaučiausi taip, kaip jūs!

KAFKA. Ką jūs pasakėte? (Lėtai atsisėda ant kėdės) *Ne, nekartokite, aš išgirdau. Išgirdau. Dieve mano...*

MOTERIS (atsistoja, prieina prie vyriškio ir ištiesia į jį rankas). *O nejaugi nesimato?..*

KAFKA. Nekalbėkite! Nutilkite! Jūs esate nekalta, girdite? Jūs esate nekalta, nes tai įvyko prieš jūsų valią. Yra kūno nekaltybė. Jūs nekalta. Girdite?

MOTERIS. Taip.

KAFKA (griežtai). *Kiek jums metų?*

MOTERIS. Trisdešimt.

KAFKA. Dabar žinau tris jūsų biografijos faktus. (Niūriai) *Šventoji trejybė. Vardan fakto tėvo, fakto duktės ir šventosios masės, amen.*

Jis užsimiršta ir pradeda kalbėtis su savimi. Moteris klausosi šnabždesio, išgąstingai žiūrėdama į persikreipusį vyro veidą.

MOTERIS. A!!!

Kafka krūpteli, tačiau užmaršties būsena tęsiasi, jis net pasirąžo, tartum būtų užsnūdęs pokalbio metu.

KAFKA. Atsiprašau, aš labai pavargęs. Apie ką mes kalbėjomės?

MOTERIS. Apie mane.

KAFKA (stengdamasis prisiminti). *Taip, iš tikrųjų apie jus...*

MOTERIS. Galima, aš jus vadinsiu vardu?

KAFKA. Taip, Milena.

MOTERIS (greitu ritmu). *Francai, galima įsipilti vyno?*

KAFKA. Taip, Milena.

MOTERIS (dar greitesniu ritmu). *Francai, galima jį išgerti vienu ypu?*

KAFKA. Taip, Milena.

MOTERIS (taip greitai ir kimiai, kad žodžiai susilieja). *Francai, galima jus pabučiuoti?*

KAFKA (neišgirdęs klausimo, mechaniškai). *Taip, Milena.*

Moteris pastato krištolinę taurę ant stalo ir prieina prie vyriškio.

Kafka nori kažką pasakyti, bet aprimsta ir užsimerkia. Moteris greitai jį pabučiuoja.

KAFKA (nustebęs). *Jūs...mane...pabučiavote?*

MOTERIS. Jūs princas!

KAFKA. Aš realistas.

MOTERIS. Jūs realus princas.

Staiga vyras nusišypso ir įsipila vyno. Pridėjęs taurę prie lūpų, jis susižavėjęs žiūri į nuogą moters kūną.

MOTERIS (tartum norėdama nusimesti kūną kaip drabužį). *Nežiūrėkite taip...*

KAFKA (žaismingai). *Kaip?*

MOTERIS. Taip labai.

KAFKA (nusijuokia, paskui visiškai surimtėja). *Aš noriu jums kai ką pasakyti...* (Sau) *Ji nakties augintinė, ji aistros gėlė, ji mane pražudys...*

MOTERIS. Aš taip pat noriu jums kai ką pasakyti.

KAFKA. Vadinkite mane vardu, labai prašau, vadinkite mane vardu.

KAFKA (atsistoja). *Milena...Aš noriu...Milena, aš noriu, kad tu būtum mano žmona.*

MOTERIS. Aš...Aš nežinau...

KAFKA. Taip ar ne?

MOTERIS (nuleidusi galvą). *Taip.*

KAFKA (palinkdamas į priekį). *Taip?!*

MOTERIS (tvirtai). *Taip! Bet... taip, tačiau su viena sąlyga... Aš bijau, kad ją sužinojęs, tu pasakysi „ne"...*

KAFKA. Milena, aš nepasakysiu „ne".

MOTERIS. Aš niekada negimdysiu.

KAFKA. Kodėl?

MOTERIS. Štai, jau klausimas. Žmogus, galvojantis „taip", neklausia „kodėl"...

KAFKA (griežtai). *Milena, gali neatsakyti į mano klausimą. Aš tau pasipiršau ir vesiu. Tačiau taip pat su viena sąlyga...*

Milena nustemba. Ji įsipila į taurę vyno ir netyčia užkliudo ją ranka. Raudonas vynas laša nuo stalo.

KAFKA. Taurė nesudužo. Tai reiškia, kad mano sąlyga išsipildys.

MOTERIS. Aš tekėsiu už tavęs.

KAFKA. Su sąlyga, kad aš greitai mirsiu.

MOTERIS. Francai, ką tu šneki?

KAFKA (juokiasi). *Tai ne mano sąlyga. Tai mano lemties sąlyga. Ne mes lemtį, o lemtis mus sąlygoja. Aš greitai mirsiu. Ar tu tekėsi už mirtininko?*

MOTERIS. Aš netikiu.

KAFKA. Tuo geriau. Vadinasi, tu sutinki su mano lemties sąlyga?

MOTERIS. Aš netikiu.

KAFKA. Ar tu tekėsi už manęs?

MOTERIS. Taip.

KAFKA. Štai ir viskas! Nuosprendis paskelbtas.

MOTERIS. Pabučiuok mane, Francai.

KAFKA. Aš nubučiuosiu tave visą. Visą tavo kūną nubučiuosiu.

Jis pakyla nuo kėdės, šypsodamasis įpila į taurę vyno, prieina prie Milenos (ji nulenkia galvą), iškelia taurę virš jos galvos ir išpila visą vyną.

MOTERIS (džiaugsmingai atsidūsta). *A-a-ch!*

Raudonas vynas nuvingiuoja tarp krūtų,
tarp kojų,
raudonas vynas nuvingiuoja baltu moters kūnu.
Francas Kafka karštligiškai bučiuoja Milenos veidą,
krūtis, rankas ir kojas.
Tyli
muzika.

Ryškios šventinės šviesos – žalia, geltona, raudona, mėlyna, oranžinė, oranžinė, geltona, geltona, raudona, raudona, raudona, mėlyna, oranžinė, žalia, raudona, geltona, mėlyna, oranžinė, oranžinė. Scenos vidury – apvalus staliukas, ant jo – šampano butelis ir dvi krištolinės taurės, virš staliuko – krištolinis sietynas. Šventinės šviesos žaidžia krištolinėse taurėse. Už staliuko sėdi du žmonės. Vyras vilki skaisčiai baltus marškinius ir mūvi baltas baltas apatines kelnaites. Moteris – baltais baltais perregimais naktiniais marškinėliais, vos dengiančiais lytį. Ant jos galvos – veliumas, plevenantis švelniame vėjyje.

Abu basi.

FRANCAS. Milena, aš laimingas.

MOTERIS. Ir aš... ir aš laiminga.

FRANCAS. Mes abu laimingi. Kaip manai, ar laimingas žmogus gali nesuvokti, kad jis yra laimingas?

MOTERIS. Aš nežinau, Francai. Nežinia, kada suprasi, jog esi laimingas. Bet štai dabar aš – laiminga!

FRANCAS (juokiasi). *Ir dabar mes abu suprantame, jog esame laimingi?*

MOTERIS. Taip.

FRANCAS. Ir todėl, būtent todėl, būtent – pasaulis yra nuostabus?

MOTERIS. Taip, taip, taip – pasaulis yra nuostabus!

FRANCAS (patylėjęs). *Melas.*

Moteris sustingsta lyg po antausio, paskui lyg po antausio krūpteli.

FRANCAS. Melas.

MOTERIS. Kodėl, mielasis?

FRANCAS. Todėl, kad tu meluoji. Melas, jog pasaulis yra nuostabus, nes tai yra tavo melas.

MOTERIS. Pasaulis – melas?

FRANCAS. Taip, mūsų pasaulis – tai melas. Nes iš tikrųjų jame nėra mūsų tokių, kaip kad mes įsivaizduojame. O be mūsų nėra ir pasaulio.

MOTERIS. Francai, bet juk mes esame! Ir mes esame laimingi. Tu pats taip sakei. Ir aš. Juk mes esam ir esam laimingi.

FRANCAS. Mes esam ir esam laimingi tik melo pasauly. Realybėje nėra mūsų ir mūsų laimės. Mes nesam.

MOTERIS (garsiai juokiasi). *Francai, mielasis mano, mes nesam! Tau atrodo, kad sapnuoji, todėl ir galvoji, jog mūsų nėra.*

FRANCAS. Tai netiesa. Aš nesu saulė, medis ir žolė. Aš – Francas Kafka – tik lyrinis herojus, sukurtas iš nieko.

MOTERIS. Tai reiškia, jog tu esi.

FRANCAS (pakyla nuo kėdės, susideda rankas už nugaros ir lėtai eina aplink staliuką, kartodamas tą pačią frazę). *Tu nesupratai. Tu ne-su-pra-tai. Nesupratai manęs, tu...* (Staigiai atsisuka į Mileną) *O tu – iš tikrųjų laiminga? Laimingi žmonės supranta viską arba nesupranta nieko. Todėl jie ir yra laimingi. Milena, sakyk, kodėl ir kaip tu esi laiminga?*

MOTERIS. Francai, aš jaučiuosi lyg svečiuose pas tardytoją.

FRANCAS. Atleisk. Bet aš noriu žinoti.

MOTERIS. Man gera su tavimi. Aš myliu tave.

FRANCAS. Tu nemyli manęs.

MOTERIS. Aš myliu tave ir esu laiminga vien todėl, kad myliu.

Francas pribėga prie Milenos, pakiša rankas po baltais baltais naktiniais jaunamartės marškinėliais.

FRANCAS. Aš myliu tave kaip vyras moterį. Aš myliu tave kaip vaikas motiną. Aš myliu tave. Kokios geros tavo krūtys. Kodėl tu nenori gimdyti? Kodėl, Milena, kodėl tu nenori gimdyti, kodėl?

MOTERIS (tyliai, tyliai). *Tai paslaptis.*

FRANCAS. Jeigu aš būčiau kūdikis, kaip man būtų gera gerti tavo pieną, čiulpti bedante burna tavo krūtį, lūpomis liesti tavo krūties žiedą, nieko, visiškai nieko nesuvokiant, tik jaučiant, jaučiant pasaulio meilės skonį.

MOTERIS (kužda). *Francai...Francai...Francai...*

FRANCAS. Tu esi mano. Tu esi mano. Mano, mano, mano Milena. Tu esi mano Milena.

Jis paima šampano butelį, nuplėšia auksiuką ir ima klibinti kamštį.

MOTERIS (juokiasi). *Aš bijau. Tu gali mane nušauti.*

Francas nieko neatsako, susikaupęs klibina kamštį, staiga – šūvis, kamščio šūvis į sietyną, krištolo šukės pažyra ant grindų ir staliuko. Įvairios skaisčios spalvos išnyksta, sceną užlieja brėkšmos šviesa, tokia blyški, lyg žiūrėtume pro giedravalkį. Ar kiekvienas rytas mums žada užgimimą?

MOTERIS (virptelėjus nuo vėsos). *Rytas.*

FRANCAS (iškėlęs putojantį šampano butelį). *Rytas! Milena, taurę!*

Moteris paduoda krištolinę taurę. Kai Francas ją paima, kažkas sudzingsi.

MOTERIS. Kas ten?

FRANCAS. Krištolo šukelė. Nekaltybės simbolis.

MOTERIS. Prarastos nekaltybės šukelė...

Francas krūpteli, sustingsta, vienoje rankoje – šampano butelis, kitoje – krištolinė taurė su sietyno šukele.

Tolumoje nuaidi įsakmus balsas. Tolumoje. Tolumoje, kur nėra Franco ir Milenos. Kur nėra pasaulio. Tolumoje.

Staiga pasigirsta kareiviški žingsniai, darnūs žingsniai. Darnūs tikslūs žingsniai, tartum kareiviai eitų tiesiai į Tikslą. Į Tikslą, nežinomą nei Francui, nei Milenai. Grubus žingsnių garsas, tikslus kaip metronomas, artėjo prie jų.

Nė žodžio. Nė balso. Tik žingsniai. Kaip laikrodis uždelsto veikimo bomboje. Kareiviai artėjo. Kareiviai ėjo tiesiai į Tikslą.

Staiga jie sustojo. Visiška tyla. Jie stovėjo visiškoj tyloj. Francas ir Milena stovėjo sustingę visiškoj tyloj. Absoliuti tyla. Įsakmus riksmas.

Francas lyg lunatikas įpila į taurę šampano ir paduoda Milenai. Paskui įsipila sau.

FRANCAS. Už tave, Milena.

MOTERIS. Tu buvai teisus. Mes esame mirę.

Jie pasibučiuoja,
susidaužia taurėmis,
išgeria šampaną ir meta taures į grindis,
ir atgręžia veidus į duris,
išgirdę įsakmų beldimą.
Milena
nusiplėšia
veliumą.

Scena apšviesta geltona šviesa, kokia kiekvieną vakarą užlieja mūsų kambarius. Paprasta geltona šviesa. Vidury scenos – apvalus staliukas. Ant staliuko – nuogas Francas Kafka. Jo kūnas baltas, o plaukai – juodi. Butelių, taurių ir kėdžių nėra. Už F. Kafkos – puslankiu išsirikiavę kareiviai su uniformomis be skiriamųjų ženklų. Uniformos – tamsiai žalios, kareivių veidai – geltoni. Tokie geltoni, kad nesimato nei lūpų, nei šnervių, nei akių. Kareiviai neturi veidų. Aplink staliuką, ant kurio stovi nuogas F. K., lėtai eina Milena. Ji avi aukštakulnius juodus batukus, kurių lakas blykčioja šviesoje. Ji vilki tamsiai žalią uniformą be skiriamųjų ženklų. Uniforma standžiai aptempusi stangrias krūtis. Ugningos akys, aristokratiška nosis, aistringa lūpų linija, veidas – rausvas, judesiai grakštūs lyg šokėjos, – ji nė kiek nebepanaši į tą droviąją Mileną, suglaudusią keliukus prieš kažkokį Francą Kafką. Ne, tai ne ji. Ne Milena.

F. K. Kas tu esi?

MOTERIS (kvatojasi). *Kvaileli, kvaily. Aš esu Bevardė. Tu pats sakei, kad pasaulis yra melas.*

F. K. Milena, tu meluoji!

MOTERIS (įsitveria rankomis į staliuką). *Tamsta esate girtas. Guoskitės, kad esate. Tegu ir girtas. Svarbiausia yra tai, kad tamsta esate.*

F. K. Aš sapnuoju, Milena, pažadink mane, aš sapnuoju. Sapnuoju makabrišką sapną.

MOTERIS. Aš ne Milena. Ar negirdi, tamsta? Gal esate ne tik nuogas, girtas, bet ir kurčias? Aš esu Bevardė. Girdite, ponas Dulke? Aš esu Bevardė. Ir kreipkitės į mane „Jūs". Tau aišku? Aš esu Bevardė. Aš esu Jūs.

F. K. Mama!

MOTERIS (tyčiodamasi). *Motina tėra gamtos mašina.*

F. K. (bejėgiškai, iš visų jėgų). *Milena, nejaugi tai tu?!*

MOTERIS. Tai tu esi tu. O aš esu Jūs. Ponas draugas Dulke. Tu esi Tu. O aš esu Jūs. Tu – vieniša musė, o aš – krūva, kuri tave maitina. Ak, atleisk. Tačiau juk tu mane myli. Juk musė myli mėšlą, tiesa?

F. K. Francai, pabusk! (Užsimerkia) *Ei, Francai Kafka, pabusk, prisikelk iš makabriško sapno karsto!*

MOTERIS. Tu niekada nepabusi. Tu sapnuosi amžinai. Ir amžinai sapnuosi save, sapnuojantį save amžinai. Tu – niekada!

F. K. (viena ranka užsidengia lytį, kita – veidą). *Mama.*

MOTERIS. Aš esu tavo Mama. Tu esi mylimiausias mano vaikas – musė. Aš esu Pragaro Mis.

Kareiviai išsitempia ir pasuka galvas į šoną. Bevardė Milena Pragaro Mis, aidžiai kaukšėdama aukštakulniais bateliais, eina palei kareivių puslankį. Ji rikteli įsakymą, ir kareiviai apjuosia stalą su Francu Kafka. Kareivių rate, primenančiame nasrus, trūksta vieno danties.

MOTERIS. Aš esu Iltis.

Ji įžengia į tarpudantį ir scena tampa panaši į pražiotus nasrus, iš kurių kyšo baltutė belytė būtybė. Absoliuti tyla. Tyla prieš Balsą.

BALSAS. Mirtis!

Nasrai pradeda gniaužtis. Jie gniaužiasi tiksliai, lėtai, kad užsičiauptų sandariai. Staiga Bevardė Mis atsisuka veidu į Žiūrovą, jos veidas – akinamai baltas tamsiai žalių uniformų fone, toks baltas, kad nesimato nei lūpų, nei šnervių, nei akių.

MOTERIS. Tai bent vestuvės! Šauniosios Franco Kafkos vestuvės, cha cha!

BALSAS. Mirtis!

Kareiviai ir Bevardė iškelia rankas išskėstais pirštais, uždengdami egzekucijos auką nuo subtilaus iš prigimties Žiūrovo.

BALSAS (įsakmiai, kiek tik įmanoma). *Mirtis!*

Nasrai sandariai užsidaro, bet pro tarpudančius prasprūsta nežmoniškas F. K. klyksmas.

F. K. Aš nenoriu mirti! Aš myliu tave, Milena!

Geltona šviesa užgęsta.
Scenoje – tamsa ir tyla.
Taip tamsu ir tylu, jog Žiūrovas regi tamsą ir girdi tylą.
Staiga į sceną įsiveržia ryškus violetinis spindulys.
Žiūrovas pamato staliuką, gulintį ant šono.
Franco Kafkos nėra.
Į sceną įsiveržia kiti ryškūs spinduliai,
kažko ieško, bet, nieko neradę,
išsisklaido erdvėje.
Bespalvėje šviesoje nuplevena akinamai baltas veliumas...

Esu tenai, kur nėr manęs,
Kur Nieko vėjai siaučia,
Kur kabo Visko griaučiai,
Esu tenai, o gal ir ne...

Esu tenai, kur nėr visų,
Kur vandenai, – esu ten:
Gelmėj naktų labai šviesu,
Gelmėj dienų – tik sutemos...

Iš nebūties regiu spalvų
Ir žmogeliukų šokį.
Iš nebūties kvapu salsvu
Ateisiu, tu tik nebijoki...

Regiu, kaip tu regi mane,
Kur Dievo vėjas siaučia
Ir sėja sėklą griaučiuos,
Kad gimčiau nors sapne...

Uždanga

TURINYS

Rudokas T. A.

Ru-39 Žvėris eina miegoti: Novelės. – V.: Lietuvos rašytojų s-gos leidykla, 1995. - 115 p.

ISBN 9986-413-69-9

Buities ir meilės paradoksai, absurdiškos situacijos, šmaikštūs dialogai ir monologai, išradingi siužetai, netikėtos, noveliškos pabaigos. Aštri jaunesnės kartos rašytojo plunksna piešia būdinguosius šiandieninės mūsų visuomenės vaizdus.

UDK 888. 2-3

Tomas Arūnas Rudokas
ŽVĖRIS EINA MIEGOTI
Novelės

Redaktorė ir korektorė S. Kazakevičienė
Meninis redaktorius R. Orantas
Techninė redaktorė D. Tunkevičienė
Maketavo D. Kavaliūnaitė

SL 426. 1995 08 15. 5 apsk. leidyb. l. Tir. 2000 egz. Užsakymas 434. 110-oji leidyklos knyga. Išleido Lietuvos rašytojų s-gos leidykla, K. Sirvydo 6, 2600 Vilnius. Spausdino Leidybos centro Poligrafinių paslaugų įmonė, Strazdelio 1, 2601 Vilnius. Kaina sutartinė 5,-

n o v e l ė s

ISBN 9986-413-69-9